

Carmen MIHALACHE

## Mergem mai departe

pagina 2

Nicoleta POPA BLANARIU

## Ce să vezi?... Tzara arde și Dada se piaptână

pagina 6

Violeta SAVU

## Antiutopie și insurgență la V. Leac

pagina 11

Ion BUZAȘI

## Secvențele unei amintiri. Radu Cârnecki

pagina 29

„Revista *Ateneu* a devenit de mult pentru mine un ingredient al Bacăului, așa cum sunt Bistrița, Alecsandri și Bacovia.“

Solomon Marcus



• Reproducere din expoziția „Anatomii subiective“ a pictorului Eugen Dornescu

Ovidiu GENARU, în dialog cu Adrian JICU:

„Ateneul“ a fost o „gașcă“ de rebeli care, din neatenție, s-au luat cu literatura

paginile 16 – 17

Scriam, la jubileul *Ateneului*, că Revista nu a fost făcută cadou de către nimeni, ea însemnând „încununarea unei lupte”, după cum apăsător a spus-o, în multe rânduri, poetul Radu Cârneli, inițiatorul seriei noi a publicației băcăuane. Care a continuat *Ateneul cultural*, fondat în anul 1925 de eminentul pedagog Grigore Tabacaru și de George Bacovia. În anii lor romantici, „ateneiștii” erau niște tineri talentați, îndrăzneți, orgolioși, care s-au lansat cu pasiune într-o „foarte specială aventură intelectuală”, după cum avea să o numească George Bălăiță. Credeau în iluzii, iubeau literatura, visau să ajungă scriitori importanți. Iar unii chiar au reușit să-și împlinească visul. La *Ateneu* însă, pentru că despre revistă vorbim, ei au fost, în primul rând, redactori și au făcut presă culturală, au reflectat fenomenul cultural-artistic din zonă și din țară, au descoperit și promovat tinere talente, contribuind, în timp, la afirmarea și așezarea

Carmen MIHALACHE

## Mergem mai departe

valorilor autentice. Au avut idei și proiecte interesante, cum au fost Festivalul Literar-Artistic „George Bacovia” (a cărui primă ediție, din 1971, a fost un eveniment de răsunet), Gala Națională a Recitalurilor Dramatice și Colocviul Criticilor de Teatru, s-au implicat în organizarea „Salonului cărții” din Bacău și în multe alte activități și manifestări culturale. Iar Radu Cârneli, „vioara întâi a inițiativelor”, un constructor de vocație, iubitor de prim-planuri (una dintre trăsăturile sale definitorii, după cum aflăm

dintr-un portret creionat de criticul Constantin Călin), a contribuit din plin (știa să-i convingă pe diriguitorii județului de la acea vreme) la deschiderea unei Case Memoriale „George Bacovia” (unde a fost muzeograf și poetul Ovidiu Genaru), susținând, cu multă energie, și necesitatea amplasării în urbe a unei statui de lui George Bacovia, care a și fost realizată apoi de sculptorul Constantin Popovici. Și s-a gândit la decernarea anuală a Premiilor „George Bacovia”, care au ajuns realitate din anul 1984. De atunci, peste o sută de mări personalități ale culturii românești au devenit laureații acestora.

*Ateneul*, care a fost, de-a lungul timpului, un centru de iradiere intelectuală, un fer-



ment cultural, o revistă deschisă, generoasă și prietenoasă, a patronat un cenaclu de creație literară, a susținut tinerii talentați, dornici să devină scriitori, și-a extins aria tematică și a atras mereu colaboratori prestigioși în paginile ei, găzduind și câteva suplimente, dintre care amintesc *Caiete botoșănene* (84 de numere au apărut aici, timp de șase ani), *Sentinelă* (cu societatea culturală omonimă din Vatra Dornei), *Vitaliu* (publicație a Centrului de Cultură „George Apostu” din Bacău). Multe dintre articolele, cronicile, eseurile redactorilor și colaboratorilor noștri, publicate în revistă, alcătuiesc materia cărților acestora. Dar și revista are studii, monografii care-i sunt dedicate și amintesc doar bibli-

ografia în două volume masive, realizată, la patru decenii de la înființare, de Marilena Donea, și „O istorie vie a Revistei *Ateneu*”, scrisă de Victor Mitocaru.

Marcăm, în luna august, 55 de ani de apariție neîntreruptă și 600 de numere. Am primit multe mesaje frumoase, de la editorul Revistei (Consiliul Județean Bacău acordă o atenție deosebită institutiei noastre), de la colegii din țară, de la colaboratorii și cititorii noștri fideli. Le mulțumim din toată inima. Ne simțim susținuți. Încurajați de ei, căpătăm putere și încredere. Vom continua să facem o revistă echilibrată, cu texte bune, cu spirit critic, cu atitudine lucidă, în respectul valorilor. Dinamică și actuală, de acum și de aici, respirând aerul timpului, ne așezăm cu fața spre viitor, proiectul nostru recent – „*Ateneu*, în dialog” – fiind destinat tinerilor, cărora ne dorim să le stimulăm interesul pentru literatură și arte, pentru cultura vie.

Ne-am înnoit aspectul grafic și avem numărul 601 deja pregătit. Mergem mai departe, mulțumindu-le cititorilor care sunt alături de noi.

### Centenarul Casei de Sfat și Citire „Vasile Alecsandri”

La 31 august 1919, din inițiativa unui grup de intelectuali băcăuani iubitori de cultură și de spiritualitate locală, a luat ființă cel mai important (prin forța programelor lansate și prin largă audiență de care s-au bucurat acestea în rândul localnicilor) nucleu cultural pe care l-a avut Bacăul în perioada interbelică. În 1940, de pildă, generalul Dragomir Badiu, președintele asociației (în camerele din față ale actualei Case „Alecsandri”, proprietatea sa, aveau loc acțiunile culturale), cerea, la 50 de ani de la moartea poetului, să fie așezat, „cu concursul autorităților locale”, „un semn” de neutrare. E unul dintre punctele programului asumat de băcăuani în 2019.

I. DĂNILĂ



ateneu – 55

## Un simbol al spiritualității băcăuane

Astăzi, la 55 de ani de la apariția primului număr al noii serii a Revistei *Ateneu*, la moment de bilanț și de aniversare, o întrebare se ivește firesc: ce a însemnat și ce înseamnă azi, după mai bine de jumătate de secol, Revista *Ateneu* în spațiul cultural băcăuan și național?

Desigur, la prima vedere am putea spune că 55 de ani reprezintă o vârstă frumoasă și importantă, cea a împlinirilor, a forței creatoare, a curajului și a asumării. În tot acest timp – în care, din păcate, banul a înlocuit treptat spiritul și cultura – 55 de ani înseamnă, în egală măsură, luptă, perseverență și continuitate.

Dacă ne referim însă la cei peste 90 de ani de la apariția primului număr al *Ateneului cultural* (revistă ai cărei membri fondatori sunt George Bacovia și Grigore Tabacaru, publicația apărând în perioada 1925-1927), precursorul *Ateneului* de astăzi, acești ani înseamnă deja istorie, tradiție și permanență în spațiul nostru cultural. În cei 55 de ani de activitate continuă, Revista *Ateneu* a devenit un simbol al spiritua-

lității băcăuane, o adevărată școală pentru tinerii scriitori și critici literari, o voce distinctă și un spațiu caracterizat prin libertate de exprimare, verticalitate și curaj, într-o lume afectată din ce în ce mai mult de duplicitate, fals și impostură intelectuală. Pe lângă toate acestea, Revista *Ateneu* a însemnat și înseamnă oameni, o galerie de nume și personalități ale lumii artistice și literare contemporane, care au format o echipă, au creat un curent și au făcut să crească și să reziste în timp acest proiect.

Aș dori să îi felicit astăzi pe toți cei care au marcat în cei 55 de ani parcursul și devenirea Revistei *Ateneu*, să le mulțumesc pentru strădania și tenacitatea lor din acești ani și să le transmit toată aprecierea și recunoștința instituției pe care o reprezintă, Consiliul Județean Bacău, dar și a mea personal.

„La mulți ani!”

Sorin BRAȘOVEANU,  
Președintele Consiliului Județean Bacău

**Revista de Cultură ATENEU**  
Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI  
Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU (redactor asociat),  
Marius MANTA, Dan PERȘA, Ștefan RADU, Violeta SAVU

• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: [ateneubc@gmail.com](mailto:ateneubc@gmail.com) • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • [www.tipografiaelena.ro](http://www.tipografiaelena.ro) • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317



# Zbaterea ascunsă din spatele paginii tipărite

**Stimați și dragi inimii mele atenești,**

Ca un strop de ploaie într-un ocean, alături de toate urările proaeculiste de viață lungă și cu folos, vă trimit o picătură din lunga istorie a facerii unei reviste care, iată, numără 55 de ani de existență concretizată în 600 de numere! Prilej de a elogia trei personalități ale literelor românești (Urmuz, Sașa Pană, Radu Cârnelci, dintre care cel din urmă și-a împletit mulți ani destinul cu acela al *Ateneului*), dar, mai ales, de a aduce un binemeritat omagiu zbaterei ce rămâne ascunsă în spatele paginii tipărite, muncii tăcute, lipsite de strălucirea publică, a „făcătorilor” de reviste, zilelor și nopților nedormite, ochilor subreziți pe foaia de revistă, orgoliului lor nemăsurat de a înfrunta lipsurile, indolența, indiferența, atacurile...

La ceas aniversar, ofer cititorilor Domniilor Voastre una dintre multele scrisori adresate redactorului-șef, regretatului Radu Cârnelci, epistolă datând din vremea când *Ateneul* număra abia trei anișori și... promitea!

„La mulți ani!”, stimați și dragi inimii mele atenești, vouă și minunatei reviste cu care înfrunțați vremea și vremurile!

**Rodica LĂZĂRESCU**  
redactor-șef *Pro Saeculum*

Sașa Pană  
Str. Dogari, 36 – Tel. 11.99.40  
București 9 (raion 1 Mai)

28 septembrie 1966

*Prețuite tovarășe și confrate  
Radu Cârnelci,*

Ca urmare a celor discutate pe scara de serviciu[ă] a Editurii pentru literatură, m-am așezat pe lucru. Cred că voi avea nevoie să-mi acordați – adică să-i acordați lui Urmuz – două pagini (și încă acelea, cu corp de literă mic). Pentru că din Urmuz vreau să vă trimit „Fuchsiada. Poem eroico-erotic și muzical, în proză”. E bucată de cea mai mare întindere a ciudatului premergător al curentelor avangardiste (pe plan mondial) și totodată cea

mai puțin cunoscută. Evocarea mea va cere și ea o pagină pentru că va mai cuprinde următoarea iconografie *inedită*: un portret de Perahim, o scrisoare a lui T. Argezi către Dem. Demetrescu-Buzău și o pagină manuscris („Plecarea în străinătate”) a lui Urmuz!

Ce zice onoratul redactor[-]șef și tovarăș? E de acord? Pină la primirea răspunsului – care nu trebuie să întârzie, pentru că acest material e destinat numărului pe noiembrie al *Ateneului*, lună în care s-a sinucis Urmuz –[.]

Îi strâng mâna  
și prin el, întregii redacții.  
*Sașa Pană*

**Notă:** „Prețuitul tovarăș” Radu Cârnelci dă curs propunerii, astfel încât în numărul 11 din noiembrie 1966, în *Ateneu* apar, la paginile 8 și 9, toate textele despre care îi scrisese Sașa Pană, „evocarea” purtând titlul „Urmuz. Simple note și rememorări”.



## La aniversară...

Mă leagă de revista „Ateneu” cele mai fragede – întrucât sunt din copilărie – amintiri culturale. Aveam puțini ani când am auzit vorbindu-se în casa tatălui meu, Radu Cârnelci, despre înființarea unei reviste literare la Bacău. Era forțată în jur, era excitație între prietenii literați ai familiei noastre, erau întâlniri de noapte transformate în vesele banchete poetice... Energia tatălui meu era mare, entuziasmul său pentru acest „copil literar” era molipsitor, așa încât mi-a rămas viu în minte anul fast și mai ales momentul apariției primului număr din „Ateneu”.

Și iată că revista a crescut și a rezistat în timp până la această aniversare de 55 de ani – o vârstă matură, care trebuie respectată, așa cum trebuie respectat rolul de ferment al spiritului cultural local și de coagulant al unei grupări de scriitori harnici și merituosi în jurul ei, care i-au asigurat bunul nume, soliditatea și rezistența în timp.

Ca fiică a Bacăului și a întemeietorului celei de-a doua serii a revistei „Ateneu”, dar și ca președintă actuală a PEN Club România – care urmărește să dezvolte spiritul de angajare civică și politică al scriitorilor români față de actualitatea internă și globală –, mă bucur din toată inima pentru această aniversare.

**Magda CÂRNECI**

## Modernitate, spirit critic, orizont european

Cu prilejul împlinirii a 55 de ani de la apariția noii serii și a 600 de ediții ale Revistei „Ateneu”, vă transmitem gândurile cele mai frumoase, inspiratoare de noi realizări, alături de cele multe adunate până acum. E vorba de o serioasă tradiție pe care a creat-o „Ateneu”-l inițial al lui Tabacaru și Bacovia, aflat azi printre publicațiile importante ale țării și care se impune conștiinței literare românești prin modernitate, spirit critic și situare în orizont european. Lumea este în schimbare, însă revistele de cultură dau măsura valorilor creative stabile ale unei comunități, oferă suport în recunoașterea elitelor artistice, iar în această privință mensualul băcăuan are cu ce se lăuda. Neîndoind, nucleul de scriitori afirmat puternic aici, în ultimele decenii, îi datorează mult.

Stim că, asemenea altor redacții din spațiul autohton, vă confrunțați cu destule dificultăți inhibitoare și scepticisme de natură consumist-monialiste, care nu fac decât să reactualizeze, în alti termeni, conceptul moștenit de „rezistență prin cultură”. Vă urmăresc să vă continuați cu aceeași pasiune și orgoliu programul și să vă bucurați de cât mai multe reușite.

„La mulți ani!”, „Ateneu!” „La mulți ani!” tuturor redactorilor și colaboratorilor!

**Cristian LIVESCU**,  
Director-editor al Revistei  
„Antiteze”, Piatra-Neamț,  
Președintele Societății Scriitorilor  
din județul Neamț

## La ceas aniversar

Se întâmplă adeseori în viața unei reviste momente de sărbătoare care încununează eforturile unei echipe de a o face competitivă și valoroasă în spațiul cultural al unei națiuni. Un astfel de moment este cel pe care îl trăiește în aceste zile de august Revista „Ateneu”, care împlinește 55 de ani de la prima ediție în serie nouă și 600 de apariții tipografice. Publicația și-a înscris pentru veșnicie steaua pe cerul culturii românești, încântând

generații cu conținutul său valoros, concomitent cu promovarea multor talente scriitoricești autentice. De-a lungul a peste jumătate de secol a fost păstorită de valoroase colective de redactori, care i-au dat un conținut inconfundabil, profunzime literară și valoare estetică. Omagiu și deosebit respect din partea noastră părinților acestei reviste: Grigore Tabacaru și George Bacovia (din 1925) și Radu Cârnelci (din 1964), precum și tuturor celor care

au trudit pe ogorul fertil al Revistei, fiecare după numele lui, trecuți în veșnicie. Aceleași sentimente de prețuire și urărire „La mulți ani!” și „Cursă lungă!” actualei echipe de redactori, împreună cu managerul Revistei, Carmen Mihalache, pe care o asigurăm de toată dragostea noastră.

**Dr. Dumitru Brăneanu**,  
președinte filialei Bacău  
a Uniunii Scriitorilor  
din România



• Victor Mitocaru, Theodor Codreanu, Carmen Mihalache, Eugen Uricaru, Radu Cârnelci, Cristian Livescu (2014)

## Vocea acestei zone culturale

Viața lungă a unei reviste cum este „Ateneu” înseamnă o tradiție pe care zona această a ilustrat-o dintotdeauna. E o zonă specifică culturală a României, cu o marcă a ei pe care o recunosc, iar Revista „Ateneu” este vocea acestei zone, pe care am ascultat-o, am citit-o, am admirat-o și în care m-am bucurat să fiu. Sunt recunoscătoare pentru că m-a ales cu premiile sale (sunt mândră să am două premii de la „Ateneu!”), foarte valorizatoare, care contează în biografia scriitorilor de azi. Îmi dau seama cât de important este ea să-și continue viața mult mai departe, întrucât numele de critici literari și de scriitori care au apărut și apar de 55 de ani încoace în această revistă au intrat cu majuscule în capitele mari ale literaturii române.

„La mulți ani!”

**Gabriela ADAMEȘTEANU**

Vasile Alecsandri este un poet care contează pentru mine și pentru milioane de români chiar și fără referințe culturale. Este de ajuns să îi o carte de poezii de Vasile Alecsandri și să te lași transportat de versurile lui simple și fermecătoare. Alecsandri în același timp este un simbol pentru literatura română; este un clasic al literaturii române. Și apoi cum am putea să-i punem la îndoială valoarea din moment ce l-a admirat Eminescu? Fiindcă să ai un cititor ca Mihai Eminescu și să-ți mai poată pune cineva la îndoială valoarea!... Eminescu a fost un admirator declarat, după cum știu toți cei care au citit poezia „Epigonii”, unde este lansată formula de neuitat despre Alecsandri: „acel rege-al poeziei”. Rege al poeziei!... Nu există un calificativ mai înalt decât acesta. Alecsandri, a rândul lui, a avut o atitudine elegantă față de Eminescu atunci când plutea în aer ideea malițioasă că a apărut un tânăr poet care scrie mai bine decât el. Alecsandri a dat o replică în versuri, bine cunoscută celor care știu literatura română:

„E unul care cântă mai dulce decât mine?”

Cu-atât mai bine țării, și lui cu-atât mai bine.”

Este un exemplu și de relație între doi mari scriitori din generații diferite.

Alecsandri are o atitudine luminoasă față de existență. Unii l-au ironizat spunând că el este un musafir de lux în mediul țărănesc, că nu cunoaște greutatea muncii la câmp și că vede numai ceea ce e grațios și frumos, ca într-o operetă. Eu cred că se înșală cei care spun asta,

Alex. ȘTEFĂNESCU\*

## Să-l citim în mod curent

pentru că Alecsandri proceda așa-n toate privințele, deci avea o privire selectivă asupra vieții: ignora ceea ce este dizgrațios și aducea în prim-plan ceea ce este frumos, dar nu falsifică realitatea, ci selecta. Tot ceea ce spune despre munca la câmp este adevărat, doar că el nu menționează și ceea ce este greu, trudnic în munca țărăului. Alții l-au ironizat pentru faptul că stătea la gura focului și asculta vijelia de afară, viscolul, urletul lupilor, dar și acolo comentarii ironici se înșală, pentru că Alecsandri descrie mai bine dezlănțuirile forțelor naturii decât unii care le-au cunoscut direct, înfruntând vijeliile. Aici nu contează ce experiență ai făcut; contează talentul literar. Și despre Hemingway se zice că nu a împușcat lei, dar descrie mai bine decât oricine o vânatoare de lei. Despre Sadoveanu se știe că a fost odată la un concurs „Cine scrie mai bine” de la Revista „Viața românească”, despre o coborâre cu plută pe Bistrița. În timp ce se aflau pe plută, toți scriitorii își luau notițe, și el dormea. Când s-au scris reportajele pentru concurs, Sadoveanu a câștigat locul I pentru că a descris cel mai bine nu ceea ce a văzut, ci ceea ce știa și ceea ce și-a imaginat în timpul scrisurii. Alecsandri este un mare poet. Are acea simpli-



tate care îl face accesibil; o simplitate aristocratică, nu o simplitate a omului necultivat. Are o bunăvoință față de lume, cu un efect benefic asupra cititorului. Este și un om de atitudine; piesele sale cu Coana Chirița sunt valabile și azi. Este și un om cu umor, este și autorul unor scrisori pline de farmec, schimbate cu prietenii lui. Este un om care a învățat scoala la Paris și a adus-o în România, deci a importat cultura pentru România. Dar a făcut și export de cultură, câștigând celebrul premiu de la Montpellier, cu „Ginta latină”, și făcând cunoscută România în alte țări. Nu se poate să ignorăm rolul jucat de el în cultura română. „România literară”, la care colaborez de

foarte mulți ani, îi consacră spații întinse; s-au publicat, de exemplu, multe pagini cu extrase din „Istoria...” lui Nicolae Manolescu. Este unul dintre cele mai inspirate capitole din „Istoria critică a literaturii române” editată de Manolescu cel consacrat lui Alecsandri. Despre Nicolae Manolescu se știe că numai de ironie nu duce lipsă. Totuși acest om lucid, ironic, care practică spiritul critic cu dezinvolură, s-a lăsat fermecat de poezia lui Vasile Alecsandri. Ar fi multe de spus, însă important ar fi să-l citim în mod curent. Se pot face multe pentru întreținerea memoriei lui, dar toate se pot face plecând de la citirea operii. Sunt convins că unii oameni politici care sunt insensibili la poezia lui Alecsandri ar înțelege valoarea lui doar dacă i-ar citi opera.

**Am un mare respect și pentru Vasile Alecsandri, și pentru Bacău**

Am fost emoționat și foarte încântat când am aflat că mi s-a acordat marele premiu al Festivalului „Alecsandri” din Bacău. Am un mare respect și pentru Vasile Alecsandri, și pentru Bacău, care este unul dintre centrele culturale ale țării. Nu este un oraș de provincie; este una dintre capitalele culturale

ale țării. Mulțumesc celor care mi-au acordat acest premiu, care contează pentru mine. Este o răsplătă pentru zecile de ani pe care mi le-am petrecut la masa de citit și de scris. Pe de altă parte mi-a făcut o impresie foarte bună faptul că autoritățile locale sunt sensibile la problema culturii. Iată, mi-am spus, în provincie nu sunt numai baroni locali – cum scrie în presă –, ci sunt și cazuri de mecenă, iar în acest caz președintele Consiliului Județean poate fi considerat un mecenă care sprijină cultura. Printre altele, împreună cu Consiliul, a luat hotărârea semnificativă și de mare importanță de a cumpăra, de a aduce în proprietatea statului casa în care s-a născut Vasile Alecsandri, la 14 iunie 1818. Aceasta este de fapt adevărata dată a nașterii lui, dată pentru care a făcut efortul de documentare domnul profesor Ioan Dănilă, unul dintre cei mai buni cunosători ai vieții lui Vasile Alecsandri. Nu știu dacă merităm acest premiu, dar dacă tot l-am primit, îmi place ideea că se consideră că l-am meritat. Cei care se ocupă de cultură în Bacău pot conta oricând pe mine de acum înainte – și înainte, dar lucrul acesta nu se știe –, și dacă pot să fiu de folos cu ceva instituțiilor din Bacău, am s-o fac cu plăcere.

\*Premiul Opera Omnia „Vasile Alecsandri” al Reuniunilor Culturale „Alecsandriada” 2019. Transcriere după înregistrarea video realizată în locuința și în livada lui Alex. Ștefănescu din comuna Bercești (județul Ilfov), la 12 iunie 2019

**Reuniunile Culturale „Alecsandriada”,  
ediția a III-a (Bacău – Mircești, 6-8 iunie 2019)**

### Alecsandri, sub zodia polimorfismului\*

Multiple sunt fațetele sub care se prezintă viața și opera celui mai mare scriitor român de până la ivirea lui Mihai Eminescu. Vor trece ani și tot nemulțumiți vom fi de ceea ce am pus și mereu am pus la cunoașterea parcursului biografic, a articulațiilor interne și a reverberațiilor externe ale creației sale. O adevărată epopee, sugerată de termenul vehiculat de trei ani („nas”, Dumitru Brăneanu) – *Alecsandriada* –, îndemnând la perseverență și la perfecțiune. De câte ori nu ne-a venit să renunțăm! Ne-a încurajat o vorbă a părintelui Iustin Părvu: viața are două aripi: iubirea și lupta. Așadar, îl iubim pe Alecsandri și luptăm pentru a-l legitima mereu ca băcăuan și ca proteic autor de literatură.

Ediția a III-a a Reuniunilor Culturale a fost una specială: dacă în 2018 celebrăm cu toată intensitatea Centenarul României Mari, alături de bicentenarul nașterii și de cel al botozului lui Vasile Alecsandri (pentru care directorul Arhivelor Statului din Iași a adus documente indubitabile, așezate, în copie – la inițiativa rectorului Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău, prof. univ. dr. Carol Schnakovszky –, la intrarea în Aula „Vasile Alecsandri”), iată că în 2019 avem de sărbătorit ceva asemănător. Aleșii județeni au aprobat în unanimitate alocarea sumei aferente cumpărării Casei „Vasile Alecsandri” din Bacău. După o bătălie de 29 de ani, Consiliul Județean Bacău (președinte, dr. Sorin Brașoveanu) a devenit proprietarul imobilului și a demarat procedurile de reabilitare a construcției. Izbânda, istorică, ar fi fost salutată de Eminescu, care ne înviață că ceea ce e posibil acum este sigur în vesnicie.

Colocviul inclus în programul ediției 2019 a avut o structură și o finalizare aparte. Raportorii și comentarii intervențiilor acestora își găsesc

contribuțiile în cuprinsul a două volume, ca într-o scenă deschisă. Deducem că nu sunt excluse polemicele, dar într-un climat civilizată, dictat de calmul valorilor. De pildă, în prefața pe care am semnat-o la „Cazul Alecsandri. Adevăr și legendă despre obârșia poetului”, de Liviu Chiscop (Bacău, Editura „Grigore Tabacaru”, 2013), admitem că s-a conturat o adevărată colecție de localități unde se presupune că s-a născut poetul: Bacău, Basarabia (susțin vehement Nicolae Dabija și Mihai Cimpoi), Bogdan-Vodă (com. Săucești), Cernăuți (Ucraina), Coman (com. Sănduleni), Dumbrava (com. Berești-Bistrița), Iași, Lunca (com. Mărgineni; pledează Viorel Savin), Mircești, Orășu (com. Livezi), Poleni (Târgu-Ocna), Târgu-Ocna, Valea Budului (com. Mărgineni; pledează Liviu Chiscop) ș.a. (Ordinea localităților este alfabetică.) Deocamdată singura localitate care beneficiază de document este Bacăul.

Mulțumind tuturor iubitorilor de Alecsandri (noutățile includ și afilierea Muzeului Național al Literaturii Române Iași, prin Casa Memorială „Vasile Alecsandri” de la Mircești – inaugurată la 9 iunie 1957, adică exact în urmă cu 62 de ani –, precum și a Colegiului Național „Vasile Alecsandri”, cu a sa rodnică „Alecsandriană”), să ne dorim o bună revedere culturală în 2020. Doamne-ajută!

\*Cuvânt-înainte la volumul „Vasile Alecsandri – polimorfismul vieții și opere” (Bacău, Editura „Ateneul scriitorilor”, 2019), editat cu prilejul „Alecsandriadei”

Pagină realizată de  
**Ioan DĂNILĂ**



ateneu – 55

### Campionă a continuității

În anul apariției *Ateneului*, sediul cultural băcăuan funcționa în clădirea zveltă și luminoasă din strada Războieni, la numărul 25, spațiu pe care poetul Radu Cârneli îl obținuse probabil de când forurile tutelare îi încredințaseră misiunea de coordonator general. Inițiatorul Revistei pregătise îndelung posibila echipă de redactori și colaboratori, din perspectiva evenimentului ce urma să se petreacă. Unii dintre aceștia lucrau la etajul al treilea ca activiști culturali, metodiști ai Casei Regionale de Creație, publicaseră plachete literare colective, cercetaseră folclorul din zonă etc.

Un impuls decisiv în selectarea valorilor l-a constituit Concursul regional de creație literar-artistică din decembrie 1962, la care s-au afirmat zeci de autori de talent autentic. În vara anului următor, inițiatorul însuși debutase editorial cu volumul de poeme *Noi și soarele*, în prestigioasa colecție *Lucaferărul*, care va consacra o generație literară.

În 1964, întâlnirile din strada Războieni s-au îndesit, din primăvară până-n toamnă, pentru ca la 19 august să apară și revista, având ca redactor-șef pe temeratul ei inițiator. Era prima după cele din 1949 ale Uniunii Scriitorilor. Inițiatorul, un poet remarcabil cu zeci de cărți, iar echipa redacțională, o campioană a continuității.

**C. Th. CIOBANU**,  
președintele Fundației Naționale „G. Călinescu” Onești

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ



## Bacăul (pre)primar\* (XV)

## Ghiduri metodologice (11)

**Didactica limbii și literaturii române pentru învățământul primar, de Estera Nicolescu**

S-a pus adesea întrebarea cine poate transmite maximum de credibilitate când vine vorba despre cărțile de didactică: un psihopedagog, un profesor de specialitate respectivă sau un învățător/ o educatoare? Răspunsul este previzibil: e de preferat ca autorul să provină din zona-țintă și să aibă, ulterior, calificarea în disciplina vizată. Estera Nicolescu are ambele atuuri: este absolventă de liceu pedagogic de șase ani (absolvit



la Bacău, în 1965), apoi de facultate de filologie (la Universitatea din București) și, în plus, a predat ca învățătoare în comuna Strugari și la Școala de Aplicație băcăuană (din 1975), iar apoi ca profesoară de limba

și literatura română la Liceul Pedagogic „Ștefan cel Mare” și ca lector asociat la Universitatea din Bacău. În anul 2003, după ce a acumulat un larg fond de experiență la catedră (inclusiv ca îndrumătoare a lucrărilor pentru gradul didactic I ale învățătorilor și educatoarelor), a scos la Editura „Egal”, în Seria „Studium” (nr. 3), o carte de metodică a disciplinei foarte bine primită de educatori, dar și de studenții de la colegiile de institutori. Rețin că la prezentarea lucrării, Estera Nicolescu a rezumat intențiile actului editorial astfel: „Învățătorul trebuie să fie mult mai bine pregătit decât un profesor, pentru că școlarul mic nu are capacitatea de a se apăra împotriva imperfecțiunilor educatoarei. Iar limba română – și mai apoi literatura –, ca achiziție intelectuală a unui învățător,

trebuie asimilată cel puțin la nivelul notei 7 de către un normalist”. Înțelegem de aici că un absolvent de nota 5 nu ar avea ce căuta în fața (pre)școlariilor, iar cel de nota 6 încă mai are de învățat. Ca urmare, „Didactica” de care ne ocupăm dă maximă însemnătate domeniului limbii române, în capitole distincte: „Dezvoltarea capacității de comunicare orală la școlarii din clasele primare” (pp. 30-71), „Învățarea citit-scrisului în clasa I” (pp. 72-107), „Învățarea limbii române în clasele primare. Aspecte metodice” (pp. 212-235), „Dezvoltarea capacității de exprimare scrisă a elevilor din școala primară” (pp. 236-261).

Lucrarea, „ghid valoros pentru educatori” (Constanța Dumitriu, *Cuvânt-înainte*), a asigurat dobândirea competențelor profesionale la disciplina de bază mai mult de un deceniu, alăturându-se celor mai izbutite cărți de acest fel apărute în Capitală ori în țară.

\*Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/ claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

ateneu – 55

## Vrednicie, rodnicie, vigoare culturală

De la *Familia*, care va implini la anul 155 de ani de la înființare, trimitem tinere reviste *Ateneu* – care împlinește acum, în vara acestui an, 55 de ani de viață și 600 de numere – solie prietenească și o cunună de admirație în care prindem laolaltă felicitările pentru vrednicia, rodnicia și vigoarea culturală a cercurilor de vârstă pe care *Ateneul* băcăuan le-a adunat sub cupola sa tipărită ca pe o avere de autentică strălucire spirituală, respectul pentru toți cei care au fost meseri și calfe în redacția sa de-a lungul acestui timp creator, pentru doamna Carmen Mihalache și echipa Domniei Sale ce dau împreună identitate contemporană revistei sărbătorite și, desigur, solidaritatea noastră de *Familie* cu cei de la *Ateneu* și cu toți cei care cred în rostul, deloc neglijabil, al revistelor de cultură în edificarea unei autentice spiritualități românești, deschisă generos spre universaltate.

Cu prietenie și bucurie,  
**Ioan MOLDOVAN,**  
directorul *Revistei Familia*,  
Oradea

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

## Familia

anul 55 (155), 2019

Citim cu plăcere de fiecare dată revista orădeană, aflată la un pas de vârsta suratei din Bacău: anul 55, respectiv 56. Ne nutrim și noi elanurile din programul lui Iosif Vulcan, încrezător, în 1865, de a dezvolta spiritul național și a contribui la „lătrărea culturii naționale”. Publicația în care a debutat Mihai Eminescu are, și în seria a V-a, personalitate, distincție, rafinament și persuasiune. Se parcurg cu interes editorialele, notele de lectură, interviurile ori poezia și proza actuală. „Revista a avut în permanență rubrici destinate cultivării limbii” (Remus Zăstroiu, în „Dicționarul general al literaturii române”, 2005): „*Salon, Conversare cu celitoarele, Să ne curățim limba*”. „Familia” din 2019 se arată îngrijorată de „efectele reformei curriculare” privind predarea limbii și literaturii române în școală, subiect asupra căruia vom reveni în revista noastră. (I. D.)

## Hyperion

4-5-6/ 2019

Este un moment aniversar: 300 de numere. Gellu Dorian amintește în editorial: „De la apariția ei, din ianuarie 1983, revista, sub denumirea de „Caiete botoșănene”, timp de 7 ani, în acele vremuri comuniste, a apărut – ce-i drept, în corpul Revistei „Ateneu” din Bacău –, lunar, cu regularitate de ceasornic”. Desigur, am preferat acest citat altora posibile, încântați să amintim legătura dintre Botoșani și Bacău, dintre două reviste culturale, legătură ce a creat în timp prietenii durabile și profunde între redactori. „Hyperion” este la ora actuală una dintre cele mai valoroase publicații de profil din țară, iar într-un posibil top al popularității cred că s-ar situa foarte aproape de vârful piramidei.

Transmit salutul lor Revistei: Cassian Maria Spiridon, directorul Revistei „Convorbiri literare”, criticul Nicolae Oprea, Arcadie Suceveanu, directorul „Revistei literare”, președintele Uniunii Scriitorilor din R. Moldova, Adrian Lesenciuc, Ioan-Radu Văcărescu, Ioan Moldovan, George Volturescu, Lucian Vasiliu, Carmen Mihalache, Daniel Corbu și mulți alți prieteni ai Revistei.

## Bucovina literară

1-2-3/ 2019

Când o revistă de cultură începe cu Șerban Foartă, este greu să-i rezisti. Cu un autograf, în chipul unui poem olograf, își deschide paginile revista suceveană. Bogată ca întotdeauna, numeroase pagini stârnesc interesul cititorului. Desigur, poezii mai întâi: Marian Drăghici, Yigru Zelti, Vasile Zetu, Costel Stancu, Adrian Voica, Ara-Alexandru Șismanian.

Alexandru-Ovidiu Vintilă ne aduce în atenție doi „Scriitori bucovineni la ceas aniversar”: Mircea Lutic – 80 și Ilie-Tudor Zegrea – 70. Theodor Codreanu scrie despre „Un mare cărturar și ierarh: Melchisedec Ștefănescu”. Emil Brumar, la rubrica *In memoriam*, are parte de o prezentare, dar foarte interesantă este inedita „O scrisoare de la Emil Brumar, cel îndrăgostit (în ordine aleatorie) de cărți, femei și fluturi... Liviu Antonesei scrie despre „Călătoria”, un documentar, recomandând: „Prozatoarea Lili Crăciun a debutat în forță”. Pentru încântarea cititorilor, Adrian Alui George este prezent cu proză: „Povestea dramatică a unui om care avea, la un moment dat, nesprezece egouri și jumătate”. (D. P.)



Foto: Amedeo Spataru – C.J.C.P.C.T. Bacău

## Festivalul Județean de Folclor

Orașul Slănic-Moldova a găzduit cea de-a XXVII-a ediție a evenimentului dedicat artiștilor amatori din județul Bacău. Organizată în zilele de 20-21 iulie de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, prin grija Consiliului Județean Bacău și cu colaborarea Primăriei și a Consiliului Local Slănic-Moldova, manifestarea a reunit formații de dansuri populare, soliști vocali și instrumentiști, precum și practicanți ai meșteșugurilor tradiționale. S-au prezentat în fața publicului artiști din Poduri („Păunașii”; instructor, Alina Muncilă), Orbeni („Spic de grâu”; instructor, Maria Salaru; coordonator, Costache Popa, primarul comunei), Moinești („Moineșteanca”; instructor, Marinica Irfim, Bacău („Ciucurelul”; instructor, Mitică Pricopie), Berești-Tazlău (Formația de dansuri; instructor, Marian Lungu; coordonator, Viorel-Georgian Dumitru), Păncești („Mugurelul”; instructori, Anca Părvan și Ionela Sandu), Sascut-Sat („Dorululeț”; instructori, Simona-Maria Gârmacea, Ioan Ferent și Ionela Sandu), Săucești („Mugurasi”; instructor, Simona Bolfă), Mănăstirea-Casin („Mugurașii mânăstireni”; instructor, Cristian Blănuș; coordonator, Diana Apreotesei), Valea Seacă („Florile satului”), Faraoni (instructor, Iulian Farcaș), Brusturoasa („Dor străbun”; coordonator, Gheorghe Roșu), Găiceana („Cărășelul”; instructori, Ștefănel Abdula, primarul comunei, și Vasile Buguleț), Solont („Florile din Cucuieti”; instructor, preotul Irinel Cernat), Oituz (Corul mixt țărănesc; dirijor, Gheorghe Oprea), Sănduleni („Siminocul”; instructor, Marian Lungu; coordonator, Maricica Ardeleanu), Asău („Cununa de pe Valea Muntelui”; instructor, Robert Costrovanu; coordonator, Camelia Roșu), Agăș („Mugurașii”; instructor, Robert Costrovanu; coordonator, Ecaterina Rață) și formația „Cvintet Mihai Bălan”.

Ca de obicei, au fost prezenți și meșteri populari din Oituz (Gheorghe Anoca, Tereza Covaci, Anica Fichioș, Elena Boacă, Iliana Balint, Veronica Covaciu, Ionuț Budău și Maria Budău), Sănduleni (Marian și Anamaria Popa) și Bacău (Constantin și Silvia Borulea, Niculina Mardare, Mihai Popa și Petru Alistar), unii dintre ei reprezentând clase externe ale Școlii Populare de Arte și Meserii Bacău. Prezentatorul evenimentului a fost actorul Florin Zăncescu, managerul C.J.C.P.C.T. Bacău.

Adrian-Florin MOISĂ

Da, chiar așa și ceva în plus, un subtitlu, *Tzara arde și Dada se piaptână*. *Fantoma de la Elsinore*. O producție a Teatrului Național din Cluj, menită să marcheze, în 2016, Centenarul Dada'.

Aplauze, publicul în picioare... Ceva totuși îmi rămâne nelămurit. Ce căuta acolo Ofelia în straițele ei lungi, străvezii, ca o năzărire suavă dintr-o altă lume sau din alt film? Traversase des-cultă sala în penumbră și urcase pe scena unde părea mai pierdută decât în Shakespeare. Totul pentru numai o replică, un suspin de despărțire, înainte de a dispărea în culise, odată cu finalul spectacolului: „Adio, dragile mele doamne...” Clar, Ofelia nu greșise intrarea, colegii de scenă nu păreau luați pe nepregătite... Să fi fost o mostră de colaj dadaist, mizând, drept încheiere, pe asocierea cea mai eteroclită? Să fi fost o tușă de melancolie juvenilă, colorând finalul spectacolului cu amintirea Liei – nume în ecou al eroinei shakespearie – , căreia Tzara îi dedica, în 1914, poemul *Glas*? Pe vremea aceea, Tzara era pasionat, asemenea prietenilor săi Marcel Janco și Ion Vinea, de Arthur Rimbaud care scrisese, la rândul lui, un poem despre „Ofelia cea albă”. Oricum, tânărul Tzara era fascinat de Hamlet, histriionul tragic, devorat de propriile roluri, și l-a invitat pe Shakespeare în propria lui piesă, *Mouchoir de nuages*.

Brusc, mi-am amintit că trebuia să fiu deja jos, unde începea discuția artiștilor cu publicul. Am luat-o repez pe culoare, de la balcon în stal, și, în ritmul pașilor, spectacolul se așeza puțin altfel. Dacă Ofelia nu era decât efigia unui epilog redus la esențial? Dacă tot spectacolul era cronică unei despărțiri anunțate? Evident, *tzara* fusese părjălită de un război din care, ca toată Europa, va ieși schimbată, iar Tzara – arzând etape ale culturii de origine – va depăși repede o condiție de estic marginal, instalându-se pe o poziție de *leader* al unei mișcări care va transforma din temelii arta secolului XX. Ca să-mi domolesc elanul analitic, am luat seama că „Tzara arde”, dar, pare-se, nu în focul lumii celeilalte, de unde se întoarce după un secol, pentru o retrospectivă a avangardei. (Așa-i povestea din scenă, cu un început de *Comedie dantescă* pe dos.) Iar „Dada se piaptână” în așteptarea unui ritual de invocare a umbrelor fondatoare ale mișcării dadaiste și, prin aceasta, ale artei contemporane. De o sută de ani încoace, arta nu mai are astâmpăr în muzeu și iese în stradă, dornică nu atât să spună, cât „să acționeze”: într-o Europă sfâșiată de Primul Război, Tristan Tzara, Hugo Ball, Emmy Hennings, Marcel Janco, Richard Huelsenbeck, Hans Arp deschid calea artei contemporane, cu insurgența lor ținând nepărtinitor estetic și social. Cu sentimentul rupturii nevindecabile, spectacolul reinviază, pe de altă parte, o lume și o artă apuse, din care urcă spre noi drama elisabetană, dilema lui Hamlet, fragilitatea Ofeliei.

Intrezărită încă din titlu, *Fantoma de la Elsinore* pare a nu mai fi aceea a regelui uzurpat al Danemarcei, cât a teatrului însuși, a unui anume fel de teatru, a unui anume fel de a face și

Nicoleta POPA BLANARIU

## Ce să vezi?... Tzara arde și Dada se piaptână

înțelege arta în relație cu ceea ce o înconjoară, o inspiră și se lasă preschimbă de ea în viața de fiecare zi. Din mitra de episcop *ad-hoc* a lui Hugo Ball și din himalida lui de carton, sumețită prin fum și zarva Cabaretului *Voltaire*, din măștile lui Marcel Janco, inspirate de folclorul românesc și tradițiile africane, din fizicalitatea expresiei scuturate de conceptual și din „logica întrupată” a performativității Dada – elemente simptomatice ale noii mișcări, pe care nici spectacolul acesta nu le ocolește – se vor ivi *pop art*, *pop culture*, *slam poetry* și, până la urmă, postmodernitatea ca mentalitate, ca stil de viață, ca atitudine. Cu totul, o lume altfel, pentru care Ofelia nu-i decât o nefericită uitată, zămbind trist, încercând, dintr-un trecut îngropat între coperti îngâlbentite de istorie literară. La drept vorbind, Alfred Jarry se despărțise mult mai puțin reverențios, la sfârșitul secolului al XIX-lea, de tradiția teatrului clasic, punându-i în față o caricatură a eroului de modă veche: *Ubu roi*, cu chipul slăbit de stupidenie și cinism, în care *Oedipus Rex* și *Macbeth* sunt răstălmăciți grotesc.

Spectacolul clujean despre *Fantoma de la Elsinore* răspunde fără complexe, prin ceea ce s-ar putea numi un proiect de cercetare-creație, la unul dintre aspectele spinoase – una dintre „blestematele chestiuni irezolvabile” – ale avangardei: cum vor fi fost spectacolele dadaistilor la

Cabaret *Voltaire*? În acest mediu performativ incredibil, s-a născut, în numai câteva luni, nucleul unei arte complet noi, în care se topește toate celelalte și care redefineste opera ca „eveniment”. Încercarea specialiștilor de a reconstitui primele spectacole Dada se lovește însă, mai peste tot în lume, de sărăcia surselor documentare. Începuturile mișcării și ale Cabaretului *Voltaire* plutesc în ceață. Părinții fondatori – sau, în tot cazul, măturile lor – se bat nu o dată cap în cap. Tentativa lui Tzara din *Chronique zurichoise* de a încadra Dada într-o tradiție a avangardei se lovește de refuzul lui Huelsenbeck, hotărât să ferăsească mișcarea de constrângeri instituționale sau comerciale (*En avant Dada*). Mai mult, se pare că nu există înregistrări ale spectacolelor prezentate la cabaretul înființat de Hugo Ball și Emmy Hennings, în cele câteva luni cât a servit el de tribună dadaistă, din februarie 1916 până în vara aceluiași an, iar fotografiile sunt puține. *Coup de théâtre*, tabloul lui Marcel Janco, *Cabaret Voltaire* (1916), care surprinde un astfel de „eveniment”, s-a pierdut, păstrându-se numai niste copii fotografice. Una peste alta, primele reprezentații dadaiste nu sunt a opta minune a lumii, dar ele rămân un mister fascinant pentru artiști și pentru public. Drept dovadă, experimentul de la Cluj și reacția publicului la Bacău.

Reconstituirea atmosferei de la Cabaret *Voltaire*, pe fondul carnagiului Primului Război, este un pariu câștigat de trupa din Cluj, care, din informații disparate, incomplete, adesea contradictorii, creează o lume. Una ipotetică, dar vibrantă, mistind de viață, de ritm, de disperare și sfidare, de haz de necaz, de sarcasm și o brumă de speranță. Artiștii o creează nu atât din replici care se însiră cuminti, după momentele subiectului, în filmata dadaistă la Zürich, în plin război, înainte de a contamina Parisul și Berlinul.

În două vorbe, *Tzara arde și Dada se piaptână* este o călătorie în timp. Un timp teribil, cu angosta provizoratului, a vremelniceii, a nimicirii... Din toate acestea, s-au născut o altă lume și un alt fel de a vorbi despre ea. Un limbaj nou, în speranța că vom înțelege mai bine și nu vom repeți vechile greșeli. Ca toate noutățile, se pare că nu rezistă nici el mai mult de trei zile.

*Spectacolul a fost creat de un grup de profesori de la Facultatea de Teatru și Film a Universității „Babeș-Bolyai”, după un scenariu de Ion Pop, Ștefana și Ioan Pop-Curșeu, pe baza unor fragmente din opera literară a lui Tristan Tzara, din faimoasele lui manifeste (prefatate și traduse integral în limba română de Ion Pop), din corespondența moineșteanului cu ceilalți dadaști și din scrierile acestora. Regia este semnată de Ștefana Pop-Curșeu, scenografia de Filip Odangiu și Rareș Stoica, iar coregrafia de Cătălin Codreanu. De video și sound design s-a ocupat Rareș Stoica. Maestrul de lumini a fost Jenel Moldovan. Au interpretat Ștefana Pop-Curșeu, Filip Odangiu, Rareș Stoica, Cătălin Codreanu, Cristian Grosu. Regia tehnică, Constantin Pojornie; lumini, Mădălina Mânzat și Ionuț Maier; sonorizare, Vlad Negrea.*

bajului, de la vacarm la incantație, amestecul de stiluri, limbaje și registre ale (re)prezentării, cu alunecarea dinspre teatru către *performance* și incorporarea unor elemente cinematografice. Decorul e completat cu proiecții de fundal, secvențe din filme de arhivă sau înregistrări recente, care schițează contextul: Primul Război, boema elvețiană, Cabaretul *Voltaire*... Sincronizări surprinzătoare între imaginea filmată și jocul pe scândură, în fata publicului, lasă impresia trecerii din film pe scenă și invers. Un procedeu deja verificat, sigur, în lumea largă, dar foarte potrivit și de efect aici. Spectacolul aduce astfel o evocare dinamică și colorată – vizual și sonor – a atmosferei în care s-a constituit mișcarea dadaistă la Zürich, în plin război, înainte de a contamina Parisul și Berlinul.

În două vorbe, *Tzara arde și Dada se piaptână* este o călătorie în timp. Un timp teribil, cu angosta provizoratului, a vremelniceii, a nimicirii... Din toate acestea, s-au născut o altă lume și un alt fel de a vorbi despre ea. Un limbaj nou, în speranța că vom înțelege mai bine și nu vom repeți vechile greșeli. Ca toate noutățile, se pare că nu rezistă nici el mai mult de trei zile.

*Spectacolul a fost creat de un grup de profesori de la Facultatea de Teatru și Film a Universității „Babeș-Bolyai”, după un scenariu de Ion Pop, Ștefana și Ioan Pop-Curșeu, pe baza unor fragmente din opera literară a lui Tristan Tzara, din faimoasele lui manifeste (prefatate și traduse integral în limba română de Ion Pop), din corespondența moineșteanului cu ceilalți dadaști și din scrierile acestora. Regia este semnată de Ștefana Pop-Curșeu, scenografia de Filip Odangiu și Rareș Stoica, iar coregrafia de Cătălin Codreanu. De video și sound design s-a ocupat Rareș Stoica. Maestrul de lumini a fost Jenel Moldovan. Au interpretat Ștefana Pop-Curșeu, Filip Odangiu, Rareș Stoica, Cătălin Codreanu, Cristian Grosu. Regia tehnică, Constantin Pojornie; lumini, Mădălina Mânzat și Ionuț Maier; sonorizare, Vlad Negrea.*

1. Spectacolul a putut fi văzut la Bacău, în noiembrie 2018, în cadrul unui eveniment desfășurat sub genericul *Contribuții românești la patrimoniul cultural european: Tristan Tzara 55, Benjamin Fondane 120*. Evenimentul a fost organizat în cadrul proiectului cu același titlu, derulat în parteneriat de Asociația „Artă, Tradiții, Patrimoniu – Fără Frontiere”, Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău (prin Grupul de cercetare interdisciplinară LOGOS, afiliat Centrului INTERSTUD, și Departamentul de limba și literatura română și Științe ale comunicării), Centrul de Cultură „George Apostu” din Bacău, Teatrul Municipal „Bacovia” și Departamentul de literatură, teatru și cinema al Universității Laval din Québec, Canada. În urma unei competiții de proiecte, programul de la Bacău a beneficiat de sprijin financiar al Ministerului Culturii și Identității Naționale.



• Ioan Burlacu

Nu știu dacă Ion Tudor Iovian confirmă vreo regulă, însă pentru mine el întru-chipează pe de-a-ntregul excepția supremă. Evident, nu intră într-un tipar anume, scapă tuturor criteriilor, iar când ai convingerea că îi stăpânești imaginarul, îți dai seama că o sumedenie de alte interpretări se pot naște, toate la un loc formând un soi de palimpsest urzit într-o alchimie proprie, care încă se cere a fi descoperită. Autorul reușește parcă fără niciun efort să răs-toarne convenționalul, să rein-venteze (post)modernitatea... nefiind postmodern, pentru că al său ego zoroastrian lărgeste dincolo de rațiune limitele ființei. Mai mult ca niciodată, discursul poetic se clădește fracturând convenția, dar capacitând antinomial; în propriile interioare, Ion Tudor Iovian glisează cu o inteligență specifică între un rol și altul, reușind totuși să nu falseze nici măcar un semiton. Ultima carte apărută „și omul n-a mai scos niciun cuvânt” demonstrează pe deplin toate aceste fețe ale unui dostoevskianism ce nu se împacă nici când își mărturisește propriile limite, nici când argumentează falsitatea unui prezent ingenuncheat. De fapt, mai înainte de toate, sunt de acord, având presentimentul suferinței fără de sfârșit, poetul profesează ultimativ o poetică a autenticității – înțelegem, totul se desfășoară chiar în fata noastră, orice regie fiind din start compromisă.

Inițial, am fost tentat să întrevăd un soi de atitudine anarhică în raport cu tot ceea ce îi determină existența; apoi, treptat, am realizat că tot acest construct în infranegru presupune precizia unui chirurg, mai ales capacitatea de „a

## cronofiabile

Marius MANTA

# Ion Tudor Iovian - „și omul n-a mai scos niciun cuvânt”



rămâne la toate rece” – iar aici chiar intrăm în sfera unui paradox: tragedia este evident asumată, vina tragică este conturată în modalități conjuncte, dar strigătul nu-i răzbată decât propriile tenebre. S-a vorbit despre faptul că negrul lui Iovian nu este din aceeași familie cu negrul expresiv al lui Dany Madlen Zărnescu. De acord, în poezie avem de-a face cu un negru care abru-tizează la nesfârșit, cu un cuvânt nu foarte fericit, dar la modă – avem de-a face cu un negru torționar. Citorul nu are decât să caute soluția de a-i aduce într-același loc comun atât pe Iovian Spintecătorul, cât și pe Don Quijote, căci ambii aleargă de-a lungul acelorasi culoare. Titlul volumului nu poate păcăli pe nimeni, întrucât acest om care nu mai scoate niciun cuvânt nu este eminentamente un contemplativ, ci face parte din rara stirpe a celor care ard ca Nesus. Într-o paranteză poate nu tocmai fericită, aș spune că rolul poetului e acela de a coborî la rândul său în bolgiile cele mai adânci, un soi de Constantine (personaj cinematic) cărui îi stă în putere să exorcizeze, fie și în parte, răul unor existențe concentrice.

Același poet nu are cum să fie un ignorant, rămâne profesor prin excelență, cel care se retrage în fața indiferenței și

nechibzuinței lumii. Revin, încă de la primele versuri observăm cum chipul reflectă suferința, zbaterea: „m-a privit lung cumva înfricoșat/ de parcă ar fi văzut pe fata mea/ scrijelat adânc/ un text cu litere vii în durerile facerii/ despre singurătate/ despre spaima de a fi/ despre vina de a exista/ m-a privit de parcă/ între două băți de pleoape s-ar fi țesut pe dos/ toată povestea acestei lumi/ de parcă ar fi trebuit să plec pentru totdeauna/ cu textul acela în zvârcolire/ neîncheiat” („cuvintele noastre de toate zilele sângeră”). În sens clasic, Ion Tudor Iovian nu e interesat de formula unei ars poetica; cu toate acestea, aproape cu fiecare poem înțelegi că viața însăși e în așteptarea poemului eliberator. „Agățat cu disperare de un vis” (tot vorbeam de Don Quijote), poetul își constientizează înstrăinarea în raport cu umorile lumii, în timp ce frigul devine expresia „autarhică” a unei conștiințe singulare: „dar eu rămân/ confundat până la gât/ în această lume lângă turnul de apă cu iederă/ agățat cu disperare de un vis/ și era în asfințit/ și o pasăre cât degetul mic s-a așezat pe umăr și nu avea nicio greutate/ și era tăcută/ și aducea cu ea mult frig/ multă irealitate/ pe nepregătite s-a așezat pe umărul meu/ și-a înfipt ghearele în carne de parcă aici ar fi fost cuibul ei dintotdeauna/ și de atunci așteaptă nu se știe ce nu se știe pe cine” sau „știu că ești acolo – zice –/ în sufragerie la măsuta de mahon pătată într-un colț/ cu o ceașcă de ceai de iasmin în față/ și privești în gol/ în golul/ căscat/ chiar în sufragerie/ în viața ta/ în textul/ în care literele încă n-au înghețat/ și cuvintele noastre de toate zilele/ sângeră”. Dintotdeauna mi s-a părut că poemele lui Iovian recompu în progresie geometrică datele

primare ale bacovianismului. Gestul parțial mecanic de a trage aici obloanele amintește de podul din „Lacustră”, în timp ce prezentul nu e decât o roată a evenimentelor fără de istorie: „nu te lăsa tras pe roata evenimentelor fără istorie/ nu te lăsa împuscat de gloțul care te urmărește de ani și ani/ care te va răpune dacă nu azi atunci mâine/ în scuarul din fața casei/ dar fă tu asta fă-o tu/ nu mai deschide nimănui/ nu-ți mai aminti nimic/ trage obloanele/ trage-ți odată gloțul ăla în cap și pune capăt/ și pune capăt” (aceeași, „cuvintele noastre de toate zilele sângeră”). Actul suicidal e una dintre tentațiile lugubre ce revin, cumva disipat, în varii momente: „de pe policioară lama briciului îți face cu ochiul/ și tu deja îi simți/ tăișul pe jugulară/ tot mai adânc// de pe cimentul de gheață al băii acum la 5 dimineața/ firicelul de sânge bătând în vinețiu/ strigă după tine/ speriat de moarte” („când vor muri păpușile / se vor închide toate ușile”). Prizonier cu și fără vrere, aneantizat, eul liric înregistrează mai degrabă lipsa culorii, albul, negrul, vinețiu ș.a.m.d. fiind expresiile monolite ale unei existențe uniformizate: „din alb cu alb tot tristețe/ răsare/ din negru cu sânge/ tot tristețe/ din negru cu negru iese/ o și mai mare tristețe [...] când va veni moartea noi vom fi fost deja morți/ reci înseriați rași tunși frezați/ așteptând să treacă ziua să se ducă pe pustii visele/ lumea/ să trecem strada/ cu propriile noastre trupuri pe brațe de vată de sticlă... („din galben și albastru nu iese verde ci tristețe”) Aceeași lume dintre poli disjuncti recuperează existențe-simbol, recurente, ce presupun într-un final revenirea Acasă: „din umbra grea a lăstunului pe asfalt/ un bătrân/ coboară din când în

când cu fotografia unui copil în mână/ și lăcrimează în lumina amiezii/ apoi extrage/ poemul radioactiv al unei tristeți fără leac/ poemul radioactiv al însingurării/ din care tu nu vei mai ieși niciodată întreg” („ziua în care poemul a spart zidul dintre sunet și sens”). Și cine mai suntem în fapt noi, ce am făcut cu imaginea celui alt, cum ne-am hrănit dispozițiile iconoclaste? Sub semnul imprecției, luăm act că „vina o să te mănânce până la os/ pâinea o să îți se pară/ mai amară ca fiera și va fi/ fiere/ apa acidă te va arde/ dar tu vei crede că îți potolește setea de a face rău”. De suntem neatent, în tot acest raport, doar gândul bun pare a fi vremelnic, supus unui timp anistoric, ce curge-n sens invers, florile de mai fiind atinse de negrul-septembrie. Reieșe așadar că viața e un poem-mengină „este timp, a fost timp, dar timp nu va mai fi” – dar ne întoarcem, căci spre folosul nostru va trebui să pricepem dostoevskian că frumusețea și adevărul vor salva lumea: „du-te și spune-le că le cunosc răutatea”.

Cu totul aparte și oarecum surprinzătoare sunt două poeme pe care personal le socotesc de dragoste, unul dedicat imaginii tatălui (o preumblare lirică prin teorii post-freudiene – „ești o scrisoare făcută ghemotoc”), unul dedicat femeii: „acum vreau să mă ții tu în brațe ca să nu-mi plesnească de durere capul/ să nu plesnească de durere cuvintele/ să nu plesnească de atâta vis toxic cuvintele/ să nu mă pierd” („m-ai rugat să te țin în brațe iubito”).

Dar peste toate, cu totul surprinzătoare, ca un leac dintru totdeauna așteptat, se leagă „poem cu bisturiu înfipt între litere”, „ai uitat să tragi ușa după Tine Doamne când Te-ai dus să Te odihnești în grădina”, „pe când lumina altor ierni ne urmărește încă”, „ai venit la ai Tăi și ai Tăi nu Te-au primit” – dimpreună înfățișându-ne un alt Ion Tudor Iovian, pe care puțini l-au intuit, poate cel mai profund, un Iovian care nu doar că îl admite pe Dumnezeu, ci îl caută cu înverșunare, clipă de clipă.

ateneu – 55

## Pricepere și dăruire

Revista „Ateneu” rămâne, pentru mine, una dintre cele mai frumoase din câte are România! Desigur, este o opinie subiectivă, în primul rând, pentru că am cunoscut-o în anii tinereții, când mă formam ca scriitor. De la redactorii ei de atunci (în anii '60-'70 ai secolului trecut, iată) am învățat multe lucruri și ei mi-au deschis paginile literare. Tot la „Ateneu” (unde mergeam adesea, ca la un fel de „oracol”) am înțeles ce înseamnă munca în redacția unei reviste de cultură. Apoi, cu unii dintre redactorii generațiilor ulterioare, am devenit prieten – relație care continuă și azi, totodată regretându-i pe cei dispăruți...

În al doilea rând, cred că Revista „Ateneu” este și acum una dintre cele mai bune, pentru că e făcută cu pricepere și dăruire. Adică, în lumea asta haotică, sufocată de interese și impostură, „Ateneu”-l continuă să se raporteze, cu încăpățănare, numai la valoarea. De aceea rămân un cititor fidel al Revistei și un colaborator onorat de prezența în paginile ei (din păcate, nu atât de harnic pe cât mi-aș dori-o).

„La mulți ani!”

Emil NICOLAE



• Dragos Burlacu



• revista revistelor • revista revistelor •



an II, nr. 2, iulie 2019

Semnalez cu multă bucurie apariția celui de-al doilea număr al Revistei „Context”, publicație a Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, filiala „Marius Mircu” Bacău. Materialele prezente compun o direcție interesată deopotrivă de național și universal, de tradiție și noutate. Din această perspectivă, Cornel Cepariu decompune relația dintre individul obișnuit, civilizația elitistă și epoca mulțimii, pornind de la lucrarea lui Gustave Le Bon dedicată psihologiei mulțimilor. Gazetar cu state vechi, Mihai Buznea realizează la rândul său un zigzag inteligent printre realitățile europene. Mai departe, cu titlu de obligativitate este prezentarea realizată de profesorul și cercetătorul băcăuan Viorel Cruceanu, cu referire la rolul României din postura de mediator al păcii bilaterale dintre Egipt și Israel: contrar percepției interne, diplomației românești din anii „comunismului” i-ar trebui recunoscute și multe merite. Rândurile sunt acompaniate de fotografii din Arhivele Naționale ale Israelului. Discursul pragmatic e îmbrățișat și prin câteva intervenții cu tematică economică, precum cele semnate de Constantin Boștină (doctor în economie, președintele ASPES): „Ce facem cu economia României?”, conf. univ. dr. Costel Ceocea – „E un moment în care fiecare dintre noi trebuie să ne asumăm niște roluri care să susțină schimbarea” –, interviu semnat de Ștefan Radu; tot în această linie, Dănuț Dudu, cu „Bacăul, între Europa și un județ de tranzit”. Schimbând registrul către zona politicului, demn de interes e interviul realizat de Gheorghe Bălățescu cu fostul europarlamentar Minodora Cliveti – „Un europarlamentar are în primul rând ca obiectiv interesul țării sale”, dar și esul Minodorei Cliveti: „Avem europarlamentari?” Treptat, ajungem într-o matrice culturală: Luciana Pascu-Cărlan, „Dialogul francofon – vector de comunicare interculturală”; Romulus-Dan Busnea, „Cultură și identitate în Europa. Programul *In Context Slănic-Moldova*”. Între aici și acolo, între aproape și departe, Ștefan Mitroi mărturisește în registrul liric coordonatele „Satului meu planetar”, în timp ce Ștefan Radu readuce în discuție problema elitelor, aflate între jertfă și păcat. Istoricul de artă Pavel Șușară are o atitudine corectă, mai ales cu privire la repatrierea semnelor culturale marca George Apostu. Carmen Mihalache măsoară „Acel grăunte de idealism”, iar spiritualitatea, în forma ei virtuală, este în continuare re-dimensionată de părintele Constantin Gherasim. Cornel Galben îl așază sub statutul de *Rex de Dacia* pe Sfântul Voievod Ștefan. Ne întorcem în realitățile subiective, prin „experiențele feroviare la nord și sud de Bacău” ale lui Ovidiu Pauliuc, prin „portretul” comunității românilor din Cipru (Leonard Popa) ori a românilor din Canada lui Eugen Verman. „Cronica limbii” este asigurată de profesorul Ioan Dănilă, din aceeași credință că „fiecare dintre publicațiile de cultură în primul rând, ar trebui să aibă o rubrică de cultivarea limbii”. Am lăsat la urmă ceea ce pentru mine constituie interviul de forță al numărului de față: un interviu obținut de Cornel Cepariu, care surprinde satisfacția reușitelor muzicale ale lui Ovidiu Bălan, dirijor intrat deja în „istoria locului”.

„Context”, o publicație ce trebuie urmărită, îndrăznesc să cred că va fi o voce de luat în seamă pentru o perioadă îndelungată. (M. M.)

## Lecția

Roada luminii roditoare a roditorilor,  
roada luminii cântătoare a culorilor  
și reflexiilor iubirii. Astăzi am descoperit  
bunătatea ta odată cu o poveste  
despre uriașele elite ale unei coleoptere, urmărite  
de doi ochi albaștri plutind. Undele râului,  
din ce în ce mai negre, înghițind irișii.

Nu mai are nicio șansă, gândești,  
cu părere de rău. Până când,  
ca-ntr-un miraj, în centrul vârtejului  
doi, patru, șase... iriși  
strălucind purpurii.

Stai pe dig  
și-ți rotești brațele,  
iar puiul de lup  
imitând gesturile  
ajunge la mal.

## Cum voi fi a ta Alcestis

Mă săruți  
doar atunci când buzele-mi sunt pline  
de sucul dulce al pereii coapte.

Tu ești ca musca. Deschid fereastra  
după ploaie. Intri  
în aerul meu cald.

Vino și așază-te lângă mine,  
când camera ce ne desparte de lume  
are două ferestre poleite cu stele  
de gheață.

Aș vrea să-ți deschizi în mine aripile  
și-atunci când sunt prea puțin frumoasă,  
iar corpul meu nu echilibrează temperatura  
între tine și vremea neprietenoasă.

Fii mie fluture întru ființă. Apoi,  
promit:

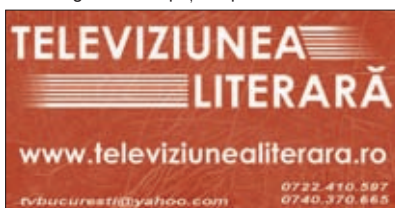
voi fi  
răcoarea ta,  
când soarele torid  
va pârjoli florile câmpului,

voi fi  
căldura ta,  
când zăpada  
îți va acoperi mormântul,  
în care și eu...

## Câteva voci ale fricii

Frica se insinuează cu voci diferite.  
Vocea mai joasă e țipăt  
în vis, teama ce-ai fi dorit  
să n-o fi aflat.

În zori, frica e silențioasă  
ca o eșarfă mov de mătase aruncată  
peste o sursă de lumină –  
știi că oricât de ușoară ar fi  
de strângerea ei nu poți scăpa.



Dar e unică, timidă consolare,  
mulți vor spune inutilă, sau cine știe,  
chiar aberantă.

Frica are o voce vibrantă când  
înteapă plăcut. Câtă frică,  
atâta iubire. Câtă dorință,  
atâta plecare.

## Uși, ferestre, cheie

Tu poți să îmi faci o ușă în fereastră  
prin care să pot trece mai încoace și mai încolo  
de aer.

Tu poți să îmi faci o fereastră în centrul ușii  
de la intrarea din față  
prin care să pot ieși trăgând după mine începutul  
de noapte.

În cerceveaua ferestrei am ascuns cheia, fără  
camă,  
pe care ai simțit-o rece în pieptul meu  
când mi-ai atins sânii.

Pleci. Pleci mai departe  
decât țara aceasta unde eu nu pot să dorm  
de ecourile care se-aud din mormintele nea-  
coperite.

Îndepărtează-te de prăbușirea unui bloc de mar-  
mură!

Visează!  
Visează-mă pe mine! Cum intru tiptil  
aducând sfârșitul de lumină,  
strecurându-mă în așternutul tău  
ca să-ți scot sufletul...

și să mă plimb cu el peste tot

unde ești tu.

## La intersecție

Am ieșit  
și-am găsit  
un arci verde nins.

Am intrat,  
te-am așteptat,  
în camera de hotel,  
până târziu.

M-am uitat la un film  
cretin  
pe un post tv  
din care nu am priceput  
nimic  
pentru că nu era nimic  
de înțeles.

Dar cablul  
încolăcit și negru  
marchează  
sfârșitul.





**Luminița  
AMARIE**

#

cezușă peste ochi  
răsăritul moartei liniștea  
sânge vlăguit de aerul greu al lumii  
la început a fost durerea  
singurătatea pământului proaspăt răscolit  
disperarea alb nesfârșit riduri în piatră  
apoi mărăția dragostei sfâșierea  
laptele copacilor înmugurește vina  
mila ucide  
la început a fost întunericul iernii luna singurătatea

#

trezesc odată cu frica  
în locul inimii – un animal cu aripi  
mă gândesc la tatăl unui copil fără copilărie  
simt spaima în plămâni  
măinile adună frigul  
tată,  
un copil fără copilărie e ca și cum  
nici nu s-ar fi născut

#

am lins rănile  
am curățat carnea de viermi  
am deschis ferestrele  
nu faceți nimic  
joc eu rolul acesta  
l-am învățat cu pumnii strănsi  
gura acoperită cu pământ  
trupul murdar de frumusețe  
iau eu pastilele și frigul  
dorm eu în patul vostru  
mirosind a moarte

#

ai oprit în curtea azilului să-ți vezi bunica  
am deschis portiera să fumez  
la geamuri bătrâni privind în gol  
(ai vrea mai degrabă să moară  
decât să sufere – nimic nu mi se pare mai presus)  
în fața mea  
un păianjen imens  
mergând pe-o pânză invizibilă  
minute în șir m-am uitat la el

#

(să scriem  
în numele banalității  
al ridicolului  
despre tristețea ieftină  
despre păsările ce dorm în bucătărie  
despre atrocități  
satul fără ape  
unde zăpada rupe grinzi  
să scriem despre fragilitate  
liniștea cu care coboară să-și spele mâinile  
în fiecare  
dimineată mamele sterpe  
ce nu mai pot privi pe fereastră de frică

să nu uite visul în care au născut  
să scriem despre memorie ca despre lașitate  
și despre ratări să scriem despre cei mici  
cei care nu sunt îndeajuns de buni  
să li se dea un nume  
să scriem doar atunci când s-a spus tot  
când moartea  
ne ajunge la umeri atunci să scriem când  
avem fiecare mormântul lui  
un loc în care mergem să plângem pe ascuns  
unde să ne distrugem până la capăt)

#

fotografii tăiate & pereți goi  
(există un loc în care cineva așteaptă un semn)  
dintr-o mișcare pielea mea de sticlă  
plesnește în metastaze de frig  
așază-te acolo (eu lipsesc)

#

alegi să rămâi când ți-e bine când nu ai de ales  
rămâi  
eu sunt copilul dezrădăcinat am cunoscut granițele  
răsul grotesc al gârzilor de corp  
pe măgură, un trup zdrobește ferestre o pasăre,  
apoi frica  
prieteni îmi spun:  
fugi, aici ți se ia pământul de sub picioare  
aerul e costisitor  
(unde-i acasă pentru un animal domesticit la cald  
pentru război?)

#

(lui Manon)  
îți spun acum: acolo unde clădești tu e un loc mort  
mi-a zis: caută în adâncul cârnii în gălăgia mâinilor  
în neliniștea lor degeaba  
umplii sertarele cu medicamente împotriva fricii  
ea e aici în bagajul  
în care-ți porți cu mândrie accesoriile pentru trăit  
așteaptă cuminte să vină bucuria să te izbească  
de pereți  
antiseptic pentru inimă fluturi pentru viermi caută  
locul în care nimeni nu intră stai acolo  
pleacă fugi  
îți spun acum: trăiești în singurul loc din care vie  
nu vei ieși  
am ascultat am început să râd până mi-a fost  
peste puteri  
să mă opresc din plâns peste puteri  
să mă ridic să fug



• Dragos Burlacu

## lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

## Ministerul singurătății



Procente din ce în ce mai ridicate din populațiile țărilor din partea mai civilizată a lumii (arealul european și nord-atlantic, dar nu numai) sunt reprezentate de oamenii pentru care singurătatea a devenit o boală în toată puterea cuvântului. Omenirea, cel puțin în forma în care o cunoaștem noi, nu a mai avut de-a face cu o astfel de provocare la o scară atât de largă. Una dintre cauzele ei este creșterea semnificativă a speranței de viață: pe timpul lui Henric al VIII-lea, contemporanul englez al lui Ștefan cel Mare, un bărbat se putea aștepta să trăiască, în medie, cam 35, maximum 40 de ani. Cifra s-a dublat abia în ultimul secol... Acest fenomen, combinat cu cel al scăderii natalității, duce la flagelul despre care unii specialiști spun că e mai rău pentru sănătate decât fumatul a 15 țigări pe zi. Cum era de așteptat, cei mai afectați de singurătate sunt bătrânii (în Marea Britanie, de pildă, sunt în jur de 9 milioane – 14% din totalul populației și 30% din totalul bătrânilor), dar, la nivel mondial, s-a constatat o mare incidență a singurătății și la generația Z, adică a celor care au acum 18-20 de ani.

Numărul din ce în ce mai copleșitor al singuraticilor de vârstă înaintată care au nevoie de ajutor (nu atât material, cât mai ales social și psihologic) devine o problemă ce nu mai poate fi mult negată sau băgată sub preș de către guverne. Creșterea vârstei de pensionare, ca măsură cinică, dar inevitabilă, a unei modernități nevoite să își confrunte costurile umane nu e suficientă. Trebuie (re)deschiși ochii responsabilității comunitare. Poți să o faci într-un mod conventional, nepăsător, obligând urmașii să folosească 5% din venitul net pentru îngrijirea părinților sau bunicii singuri (într-o țară precum România, acest procent ar fi echivalent, în majoritatea cazurilor, cu o sumă infimă). Sau poți să studiezi mai îndeaproape fenomenul și să încerci să crezi strategii mai complexe, care să combine programele oficiale cu o stimulare implicită a conștiinței morale și a solidarității sociale.

În ianuarie 2018, la doi ani după asasinarea, în plină stradă, „pentru Britania”, de către un neonazist cu probleme psihice, afectat el însuși de singurătate, a parlamentarei britanice Jo Cox, în vârstă de 41 de ani, marnă a doi copii, Theresa May a creat, în memoria ei, un minister a căruia denumire ne trimite direct (și neavantajos) la anumite distopii literare celebre: Ministerul Singurătății. Dincolo de grimasele ironice stărnite în presa anglo-americană, această instituție e menită să ducă mai departe munca fostei deputate laburiste (care conducea cu devotație Comisia pentru combaterea singurătății) și să aducă o alinare sustenabilă oamenilor pentru care viața socială este alcătuită exclusiv din micile și rarele conversații cu funcționarele de la supermarket.

Dezideratul acestui minister nu poate fi decât laudabil: realizarea unor programe de incluziune socială, prin care să poată fi cultivate valori profund umane precum empatia, prietenia, comunicarea. Theresa Crouch, ministrul numit în 2018, și-a dat demisia după un an, în protest față de lipsa de reacție decizională politică din partea unui coleg. Urmașa ei, Mims Davies, este la fel de loială cauzei, dar entuziasmul unei persoane nu ține loc de măsuri eficiente. „Guvernării au identificat o problemă dintre cele mai inefabile umane, dar au venit cu soluția cea mai birocratică și mai rece din lume”, spune un jurnalist american. Înființarea Ministerului Singurătății vine în același timp cu desființarea multor biblioteci sau spații culturale publice și cu tăierea fondurilor pentru o serie întreagă de programe sociale, ceea ce induce, pe undeva, presimțirea unei sinuoase ipocrizii.

De la distanță, dintr-o țară resemnată de mult în fața promisiunilor politice nesustinite de fapte, Ministerul Singurătății pricinuieste meditații mai degrabă orwelliene. S-ar putea încadra bine, stilistic, în șirul Ministerelor Iubirii, Abundenței, Adevărului sau Păcii din binecunoscutul roman *1984*, în care discrepanța dintre aparență și realitate este dusă la cote maxime de către celebrul Big Brother. În lumea noastră „reală”, lucrurile stau altfel, deși nu mai puțin îngrijorător. Dincolo de sinceritatea și seriozitatea unui ministru, oricât de englez și de entuziast ar fi el, stă un conglomerat de contexte din ce în ce mai contradictorii și mai necontrolabile, fiecare cu (post)adevărul său. Avem senzația din ce în ce mai acută că, într-o civilizație în care umanioarele au fost puse disprețuitoare la colțul pieirii financiare, intențiile nobile au extrem de puține șanse să mai devină realități sociale benefice. Și nu există niciun vinovat identificabil.

Centrul de Cultură „George Apostu” a organizat pe 26 iulie 2019, la ora 17.00, la sediul instituției, evenimentul de închidere a programului internațional de rezidențe artistice de sculptură „Albastru”, ediția a III-a. Cei trei artiști participanți la această ultimă ediție sunt, și de această dată, sculptorii de renume mondială: Nicolae Fleissig (Franța), Marko Vuksa (Serbia) și Tung Min-Chin (Taiwan). Curatorul programului este artistul Maxim Dumitruș (România).

La vernisaj, s-a prezentat un film despre etapele artistice ale rezidenței din acest an, iar Cvartetul „Consonante” a oferit un scurt concert de muzică clasică. Despre proiect și lucrările care vor face parte din patrimoniul cultural al Centrului de Cultură „George Apostu”, dar și despre prolifică activitate a Centrului au vorbit criticul de artă Petru Bejan (prof. univ. dr. la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași), sculptorul Maxim Dumitruș, Gheorghe Geo Popa (directorul instituției și inițiatorul proiectului de rezidență), Alexandru Pugna (secretar de stat în Ministerul Culturii și Identității Naționale), Nicolae Fleissig și Tung Min-Chin.

**Marko Vuksa** este absolvent al Facultății de Arte Aplicate, din cadrul Universității de Artă din



Belgrad (2001). Din 2016, este profesor asistent la aceeași facultate, departamentul Sculptură. Prima sa expoziție a avut loc în anul 2001, la Zemun (Serbia). Au urmat alte 15 expoziții personale, în Japonia, Israel, Serbia. A participat la peste 160 de expoziții de grup și biennale (Serbia, Muntenegru, Slovenia, România, Albania, Spania, Franța, Austria, SUA, China, Germania, Japonia). Marko Vuksa are 24 de sculpturi în spațiile publice din Serbia, China și Japonia. Deține 12 premii, obținute în Serbia și Franța.

**Min-Chin Tung** a obținut licența și diploma de master în cadrul Universității Naționale de Artă din Taipei, în 2005, respectiv 2009. O serie din sculpturile sale în lemn sunt incluse în baza de date a Arhivelor de Artă Contemporană din Taiwan. Min-Chin Tung, deși un sculptor tânăr, a realizat deja 9 expoziții personale, toate în țara sa, a participat la 14 expoziții de grup (Taiwan, Coreea, China, Japonia) și la 11 rezidențe (China, România, Taiwan). Munca sa a fost răsplătită cu 11 premii, în Taiwan și China.

**Nicolae Fleissig** a absolvit Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, din București. Din anul 1982 trăiește în Franța. A debutat cu o expoziție individuală în București, în 1973. Au urmat aproape 90 de expoziții personale, în 11 țări (Franța, Luxemburg, Andorra, Spania, Belgia, Turcia, Germania, Japonia, Danemarca, SUA și România), participarea la expoziții colective și simpozioane de sculptură în 25 de țări. Are peste 120 de sculpturi monumentale, în toate colțurile

lumii. Sculptorul Nicolae Fleissig a primit în 2017, din partea Centrului de Cercetare, Documentare și Promovare din Târgu-Jiu, pentru expoziția „Versant Aleatoriu”, Premiul Național „Brâncuși”.

**Maxim Dumitruș** a studiat la Universitatea de Artă și Design din Cluj-Napoca, unde a obținut masterul în sculptură. Este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România și al Asociației Internaționale de Artă din Paris. A fondat Muzeul de Artă Comparată de la Sângeorz-Băi și este autorul unui proiect unic în țară, un „sat artistic”, la poalele Munților Rodnei. Maxim Dumitruș este sculptor, pictor, fotograf, cercetător și curator. Prima expoziție personală a susținut-o în anul 1976, iar întâia sa ieșire pe plan internațional s-a petrecut în 1990, la Kraslava, Letonia. Maxim Dumitruș a acumulat aproape 40 de expoziții personale, peste 50 de expoziții de grup și aproximativ 80 de participări la simpozioane și biennale. Artistul a fost recompensat cu numeroase premii, între care se numără Premiul Național „Constantin Brâncuși” (2016) și Premiul de Excelență „George Apostu” Bacău (2010).

Două proiecte-evenimente, cu două filme-document, au avut loc la *Ceau, Cinema! 2019*, festivalul timișorean de film ajuns la ediția a șasea: *Legea lui Ioan* și *Călătorul în timp*. La ambele a participat și Dobrivoie Kerpenisan, unul dintre cei doi co-autori (celălalt fiind Dominique Andreas Faix).

*Legea lui Ioan* propune un alt fel de a vorbi cinematografic despre o „țară moartă”. Scenaristul (co-)regizor, un sârb din Banat care a emigrat la mijlocul anilor '70 în Germania, revine anual în satul de unde a plecat, Sănpetru-Mare (județul Timiș), abia din 1989. Cu ochi de poet a filmat – în iarna lui 1993 – fizionomia, cadre din natură, natură moartă și geografii suburbane (ce par desprinse din Zona și polaroidovaporose ale lui Tarkovski, din neorealismul italian ori din *Palmele* lui Artur Aristasyan) și rurale (ce amintesc de Kusturica sau de *Țăpinarii* lui Carmazan). Geometrii poetice și o surprinzătoare picturalitate contemplativă ce amintește de privirea lui Iosif Demian din *Apa ca un bivouac negru* sau *Fefelega*. Sonde pentru extracția petrolului ce te duc cu gândul la combinațiile audiovizuale din *Siberiada* lui Koncealovski. Sound-ul electronic pare desprins din poemul simfonic, compus și interpretat la *synthesizer* pentru *Siberiada*, de Eduard Artemiev (colaborator apropiat al lui Koncealovski, Nikita Mihalkov și Tarkovski). În contrapunct, vedem câteva secvențe din telenovela *Dallas, compania petrolieră Ewing*, reluată la TVR imediat după 1990. Două moduri diferite de a valorifica resursele petroliere. Sondele din film, aflăm, aveau să fie închise pe la mijlocul anilor '90.

Zilieri veniți din colțuri îndepărtate de țară, tineri care pleacă din sat la oraș (mai exact: în suburbia cea mai insalubră a Timișoarei, cu blocuri stas asemenea celor din secvența de început a *Balanței* lui Lucian Pintilie), pentru un trai mai puțin mizer. Și care, în fața căminelor de nefamiliști unde s-au

**Marian-Sorin RĂDULESCU**

## Umbre ale strămoșilor uitați, la *Ceau, cinema!*



mutat, cresc porci și orătănii. Un privilegiat director de abator și oropsiți ai sortii ce-și câștigă traiul din vânzarea de sticle găsite la groapa de gunoi a orașului. Vite lovite în moalele capului cu un fel de târnăcop (noile tehnologii de sacrificare, prin electrocutare, încă nu erau cunoscute pe atunci). Porci înjunghiați de Crăciun. Și, mai presus de toate, o irezistibilă afecțiune și prețuire a autorilor pentru acest pământ.

Apocalipsa dezintegrării amenință oameni, locuri, destine, chiar și zona de tipul aceluia „terminus paradisi” sau „hipopotam al lui Iov”, ca în filmul lui Lucian Pintilie din 1998. Într-un astfel de loc (biserica sârbească din satul natal), autorul filmează slujba de pomenire a bunicului său la un an de la plecarea acestuia „acolo unde nu este nici durere, nici înfrustare, nici suspin”. Ioa este grogarul satului, de a cărui lege – nescrisă – nimeni nu scapă. Chipurile fil-

mate sunt pitorești, ai spune chiar „nefotogenice” (așa cum sunt chipurile filmate de Iosif Demian în primele sale două lung-metraje realizate și în calitate de regizor: *O lacrimă de fată* și *Baloane de curcubeu* sau cele din *Vânătoare de vulpi*, de Mircea Daneliuc). Ilustrația muzicală conține, în contrapunct, atât jocuri populare bănățenești, cât și armonii mozartiene.

Printre cei reîntâlniți în crâșma satului îl vedem pe surdumul Miloš, un bărbat singur și analfabet în vârstă de aproape 70 de ani, care n-a văzut niciodată lumea din afara satului său. Toate rudele i-au murit ori sunt plecate în occident. Ii e dor mai cu seamă de sora lui, cea care îl îngrijise până să plece – cu 30 de ani în urmă – în America. Miloš este personajul din *Călătorul în timp*, cel de-al doilea documentar prezentat la *Ceau, Cinema!* în ultima zi de festival, desfășurată prin tradiție în singurul cinematograf sătesc

modernizat din România – cel de la Gottlob, o comună aflată la o distanță de 20 de kilometri de satul natal al (co-)regizorului. Kerpenisan îi propune o călătorie în America, pentru a-și reîntâlni sora. Camera înregistrează pregătirile de dinaintea călătoriei, drumul la autobuzul care-i duce la oraș, călătoria cu trenul, apoi cu taxiul până la aeroport, călătoria cu avionul, din nou drumul cu taxiul până la hotelul din New York. Miloš nu are nici noțiunea timpului (nu înțelege diferențele de fus orar), nici a spațiului (când ajunge în America, e convins că apartamentul de hotel unde stă este, ca întreaga clădire, a regizorului). Asistăm la un adevărat șoc cultural. Ajuns în „Lumea nouă”, „călătorul în timp” este asaltat de imagini de televiziune (acasă nu are televizor), de reclamele panourilor publicitare de pe străzi, de siluetele zgărie-norilor din Manhattan. După mai multe peripecii (regizorul nu o sunase în prealabil pe sora lui Miloš să anunțe vizita), frații se reîntâlnesc – pentru doar câteva minute – în parcare a unui fast-food. Sora locuiește într-un azil de bătrâni, are diabet ce necesita un tratament medicamentos la fiecare patru ceasuri. Nu face parte dintre cei care și-au văzut cu ochii visul american. La început se speria și a refuzat întrebarea, crezând că va trebui să aibă din nou grijă de fratele ei. A acceptat-o abia când a primit asigurări că Miloš se va întoarce în satul său natal. Miloš s-a întors și – ne spune regizorul – a mai trăit doar câteva luni. A murit împăcat după ce, fără să mai spera, și-a mai văzut o dată sora.

Documentarele lui Dobrivoie Kerpenisan, realizate împreună cu Dominique Andreas Faix pe baza unor filmări din 1993 și 1995, mai păstrează încă mărcile stilistice ale documentariștilor poeți de dinaintea erei Discovery, când nu erai nevoit să te înregistrezi în formate fixe din care nu mai poți ieși.

Deja onorată în acest an cu două premii importante – Premiul Radio-România Cultural pentru Poezie și Premiul Revistei „Observator cultural” pentru poezie –, cartea lui V. Leac „Monoideal” (București, Ed. „Nemira Publishing House”, 2018), apărută în colecția „Vorpă”, coordonată de Svetlana Cârstean, face într-adevăr notă distinctă în peisajul poetic contemporan. Nu atât pentru că ar avea o altfel de tehnică stilistică, deși s-ar putea spune și acest lucru, ci mai ales pentru bogatul conținut de idei, ceea ce se întâmplă mai rar în poezia actuală. „Monoideal” e un volum solid, am putea spune și eterogen, fiind construit pe mai multe voci. Este remarcabil în acest volum cum autorul glisează de la confesiune la observație și/sau experiment, de la narativitate la oralitatea de tip slang sau chiar lirica asemănătoare sonetului. Pentru cei care se vor fi întrebând ce înseamnă monoideal, chiar autorul oferă, pe la mijlocul cărții, în poemul „bad or worse”, definiția termenului: „zona numită monoideal: un loc unde ți-ai transferat speranțele și plăcerile”. Sigur că pentru a prinde sensul direcționat de autor, accentul trebuie pus pe „transferat”, pe care-l vom titra ca „abandonat”, abandonul, singurătatea, izolarea fiind caracteristice postumanismului. Așadar, monoideal este o *antiutopie*.

Poemul-manifest cu care se deschide cartea, scris în forță, cu nerv contestatar, e grav și convingător: „Ce facem noi, cei fără ambiție, căroră ne plac/ monologurile interioare iraționale?/ Noi, cei care știm că suntem prinși în meschinărie și oboseală/ și orice lucru ni se pare imposibil și îndepărtat?/ Ce facem noi ăștia prinși în blocaj, veșnic nemulțumiți?/ Când se întâmplă să avem o seară mișto,/ ni se pare că totul e atât de ușor iar, mai târziu,/ când rămănem singuri, murim încet și fără sens”. Căutarea sensului, ignorarea acestei căutări de către omul contemporan, alunecarea permanentă într-o iluzie neproductivă, depersonalizarea, lipsa de identitate le întâlnim nu doar în acest text, intitulat sugestiv „zona distrușilor”; sunt elemente asupra cărora autorul revine. Decupăm ultima dintre cele opt strofe ale poemului, pe care într-o cronică publicată în „Observator cultural”, Alina Purcaru l-a numit „poem al exasperării, un adevărat hit al volumului”: „Noi, cei care n-am vrut niciodată să ne maturizăm;/ care n-am vrut să cunoaștem ridicolul și lipsa de sens./ Ce facem noi, cei care n-am înțeles schemele și-am rămas/ blocați pentru totdeauna, aici, în zona distrușilor?” Totuși, tonul general al volumului, foarte bine sudat și excelent organizat, nu este atât de expansiv, vulcanic și



cartea din colet

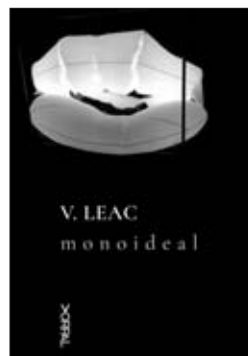
Violeta SAVU

## Antiutopie și insurgență la V. Leac

invaziv cum se întâmplă în acest „hit”. În poemele narative, povestite uneori la persoana I singular sau plural, alteori la persoana a III-a, conținând multă imagistică, tonul e de regulă grav, resemat și trist. În micile narațiuni scrise la persoana I, autorul nu este întotdeauna el subiectul, ci, la fel ca în dramaturgie, își imaginează monologurile interioare ale unor personaje. Eroii din „Monoideal” sunt oameni confuzi, blazați, compulsivi, apatici, sictiriți, indispuși, revoltați, dar în general fără atitudine de luptători, inadaptați, mizantropi, abulici; într-un singur cuvânt, nefericiți. E o schimbare de registru a poetului V. Leac, care-și obișnuise cititorii cu stilul său încărcat de un umor fin, dar și placid. „Monoideal” păstrează nuanțe de umor, dar și-a modificat structura; e acid, chiar caustic.

Printre temele abordate se numără emigrația și problemele cu care se confruntă emigranții. Tratați în noua țară, în care își duc zilele, fără respect, pierzându-și stima de sine, lipsiți de identitate, ei se transformă în *workers*, roboței care execută activități fizice până la epuizare: „Aici în zonă nu există femei, doar/ *workers*. Noi nu spunem nimic, îi evităm/ și muncim din greu”. Supraveghetorul induce nu doar sentimente de încarcerare și clausturare; pare un spirit malefic, un Caron, dar unul din prezentul nostru alterat, care și-a schimbat vechea luntre cu un binoclu cu care, deși e invalid (infirmitatea fizică trebuie extinsă la cea sufletească), poate controla și monitoriza demiurgic:

„Suntem supravegheați/ de drone și de un bătrân invalid care stă mereu/ în fereastră cu un binoclu militar pe genunchi”. Se insinuează aspirația de a ieși din angoasa destrămării, dorința de evadare din spațiul străin devenit treptat ostil, proiectii spre restabilirea echilibrului familial: „Toți știm că într-o zi vom pleca de aici. Suntem/ atât de convingși că am început să facem cumpărături./ cadourile pentru prieteni și pentru familie. Ne încercăm/ bateriile în felul ăsta, ne înșelăm sufletul păcătos”. Un poem puternic și reprezentativ despre emigrație este „Sera”, care descrie o zi obișnuită de muncă, lucrătorii fiind angajați pentru smulgerea buruienilor. Dar rutina e zdruncinată de apariția unei buruieni uriașe drept în mijlocul serei. Metafora este de excepție, este inevitabil să nu asociezi imaginea cu cea a unei misterioase sperietori de ciori și să nu te gândești la o interpretare cristică: răstignirea lui Iisus Hristos pe cruce. De altfel, unul dintre muncitorii, „iraționalul Matotelo”, dorindu-și să se salveze de tirania rutinei, alege să lase buruiana acolo, la locul ei, ca un simbol și al deșelării etnice. Când locul este plivit de jur împrejur, unicătatea și singurătatea buruienii, ironizată drept „*garden boy* – spiritul serei”, devin copleșitoare. Dar totul se reazăază în raționalitatea gregară odată cu apariția și intervenția supraveghetorei, pe care, deloc întâmplător, o cheamă Christin. E o ironie bineînțeles, căci ea joacă rolul unei iude. Din păcate, bunul, *iraționalul* Matotelo nu reușește să-și



apere mentalitatea nonconfirmistă; cedează, transformându-se într-un laș, așa cum în povestea biblică a cedat și Pilat din Pont. Ceea ce-l umanizează însă este înnegurata părere de rău: „Christin, supraveghetore, a ajuns la noi după/ pauza de 5 minute de la ora 18.00. A verificat seria/ și a întrebat: «Ce-i cu planta aia rămasă acolo,/ în mijlocul serei? Ce se întâmplă, de fapt, aici?»/ Matotelo i-a făcut semn să-l urmeze./ Dacă îi priveai din spate pe cei doi, îndreptându-se/ spre buruiana rămasă în mijlocul serei, puteai jura/ că sunt un cuplu ideal. Ce au discutat ei acolo,/ lângă *garden boy*, nu știm. Imaginea lor era din altă poveste./ Tipa s-a aplecat la un moment dat și a smuls buruiana./ A ieșit din seră cu fața triumfătoare. Toți zâmbeau/ când a trecut pe lângă ei, însă nimeni nu a scos o vorbă./ Matotelo a rămas acolo, în mijlocul serei, în contre-jour./ O siluetă neagră despre care nu știai ce să crezi”.



• Ioan Burlacu

Atât „Sera”, cât și alte poezii din volum: „Undeva la granița cu Olanda”, „Tot ce contează pentru noi”, „Gazonul”, „Vino și arată-mi stelele”, „Puțin timp mai târziu”, „Paznicul”, „Hotel Cosmos” sunt cinematice, pot fi scenarii de scurtmetraje, unele dintre ele cuprinzând și scurte dialoguri. „Vino și arată-mi stelele” e despre fragilitatea și instabilitatea omului modern, despre falsitate, decepție și dezamăgire. „Paznicul” e o satiră la adresa unui spirit înregimentat. Paradoxal, trăsături negative ca „tăcerea” (adică acceptarea necondiționată), „ostilitatea” (răutatea) sau „indiferența” (blazarea) pot genera o nuanță de mister, personajul fiind captiv într-o împietrire greu de descifrat.

V. Leac își fracturează uneori textul cu afirmații sentențioase/ expresii aforistice: „Cele mai grele lovituri de la prieteni vin”, „Capitalismul e un gazon perfect tuns”, „Compașunea e moartea nihilismului”, „Onorurile aduc îmbătrânire prematură”, „Pot merge în recunoaștere pentru că nimeni nu mă recunoaște”, „Se spune că tradiția te scutește de imaginație și judecată”, „Cele mai mișto lucruri din lume rămân nevăzute” ș.a.

„Monoideal” conține și câteva poezii mai vesele, foarte ritmate, cu oralitate de tip slang cum am menționat deja, unele situându-se pe linia discursului autorului din anii 2000, discurs despre care ne vorbește poeta Cosmina Moroșan pe coperta a patra a cărții: „La începutul anilor 2000, V. Leac media raportarea la un alt tip de imediați în poezie: cel al infrafonemelor și obiectelor frisonând, al entropicului umil vorbind ca dintr-o discotecă etern mobilă și aproape fără tradiție”. E o dovadă clară că autorul se poate juca frumos și inteligent, candid și savuros. Dar valoarea volumului „Monoideal” consider că stă mai mult în poemele sale ce conțin mai mult sau mai puțin subsidiar revolta, acele poeme în care suntem copleșiți de o radiografie severă dar sinceră a prezentului: abisul fărămăritării timpului, tristețea pierderii idealurilor, anihilarea nevoii acute de sens, superficialitatea și mefiența indivizilor. Impresionant este și grupajul de poezii intitulat „Oțetarii”. Metaforic vorbind, acești formidabili copaci au frustrări, tabieturi și tare specifice omului contemporan: „Parcurile și zonele verzi administrative/ nu sunt pentru noi./ Noi iubim ruina și dispariția civilizației./ Unii spun că nu suntem decât niște paraziți agresivi,/ rezistenți la poluare, indiferenți față de viitor./ Toamna ne transformăm în desenele unui copil neînțeles./ E riscant să te arăți că ești viu și aproape casant./ Înloucim absența fără pretenții/ adaptabili și rezistenți/ ca o mișcare clandestină, ocupăm teritorii și/ Instituții moarte”.

## Inedit

Radu Cârneai

## Arborele-Domn

• s-a scris pentru Emmi •

... ultima-i frunză m-a durut duios  
Arbore-Domn trista armonios  
suspinal palid vreme scutura  
la rădăcini spre veșnicirea sa  
câtă acei ce odihnesc sub-jos –  
ultima-i frunză m-a durut duios...

(... ce primăveri de săni legănătoare,  
ce veri în sânge lung-mistuitoare,  
ce roditori am fost, ce fructe-alese  
am pus pe masa toamnelor-mirese  
și ce banchete risipind odoare  
ce ierni tânjind la clipa viitoare...)

... te duci și tu, cum toate  
s-au tot dus  
îmbogățind mereul meu apus  
întârziind spre capătul de drum  
tot mai sărac și mai bogat acum,  
tot mai sperând la mugurii ce nu-s!  
te duci și tu cum toate s-au tot dus...

București, octombrie 2010

Sunt aspecte care au relevanța lor, mergem înspre detaliu cât mai des și încă puțin, compunem sau descompunem, ca parte ori ca întreg, urmărind serializarea, dar mizând întotdeauna pe accident. Drumul de acasă la atelier. Capul de porumbel ca element esențial într-un parcurs de fiecare dată altfel: câți merg pe jos și câți pe picioarele altora, cât de mult ar trebui să te deplasezi ca preambul, pregătire pentru începerea lucrului, rememoreare apoi a motivelor întâlnite. Ce consideră pictorul important să aleagă, după ce criteriul se ghidează atunci când deosebește aspectul particular pe care alții nici nu l-au luat în seamă? Cum se face că doi artiști foarte apropiați, desigur, atât de altfel în mai tot au ajuns să fie? Studiul față de reveria, metoda alături de improvizatie, expresivitatea fluidității uleiurilor potențată de aluzii la materiale găsite. Pe bicicletă sau cu mașina, cafeaua slabă pe care doar poezia o va îndulci, detașarea și entuziasmul în măsurile egale, atât cât trebuie, nimic în plus. **Dragoș Burlacu**: pictură cu suprafețe netede,

„Un punct, două cercuri”, Galerile Karo

## Locuri familiare sau capul de porumbel?



• Dragoș Burlacu

apăsări nestăpânite, culoare îmblânzită de griuri, ținută într-un fragil echilibru controlat în permanență de tensiuni create în puncte vulnerabile. Atingerile mătășii întrerupte ferm de rugozitățile pastei, pasaje subtile acoperite aproape cu totul sub domina- toare treceri abrupte, clipa

împrejmuită cu gard, dezvelită apoi în fața tuturor fără ascunzișuri. **Ioan Burlacu**: hârtia ca suport cu trimeri discrete la volumele obiectelor sale, monocromii cu accente muzicale, adăugiri de tot felul. Prim-planuri, anatomii, bestiare, stilizări, metamorfoze sunt doar câteva propuneri luate aproape la întâmplare din materialul selectat, o privire îngăduită asupra lucrurilor importante sau mai puțin iubite, expoziție a tuturor denumirilor posibile. Care s-au spus ori nu s-a îndrăznit, lumi descrise așa cum autorii le-au văzut ori le-au dorit. Privitorului îi revine sarcina de a se cufunda în acest dialog, de a naviga între cele două maluri apropiate-îndepărtate; să fie poet dar și om de știință, nimeni nu-i va da formula de înțelegere fiindcă nu e una singură: fiecare va trebui să o descopere pe cea care i se potrivește. Locuri familiare sau capul de porumbel?

Constantin ȚÎNTEANU

## Ateneu este (și) o școală de jurnalism autentic

„Ateneu”, prima revistă pe care am pus mâna ca puștan de zece ani, unul interesat cu fervoare de tot ce se întâmplă în jurul lui, a fost și cel din-tăi contact al meu cu marea cultură. „Fereastră” de la care am privit fascinat către nuanțele spiritului omenesc, dar care m-a îndemnat să deschid usa cunoașterii, să ader practic la bucuriile tonice emanate de investigația ori de polemica culturală. Cele spuse par, probabil, ceva exagerat. Dar, urmărind semnăturile celor care, de-a lungul celor 55 de ani de la redescoperirea revistei, au punctat gânduri și idei inedite în fiecare număr, se poate detecta cu ușurință și valoarea culturală a grupului de tineri literați și entuziaști, băcăuani ori veniți din diverse colțuri ale țării, pentru a reimpulsiunea demersul întreprins de G. Bacovia și profesorul Tabacaru. Cred că acel moment a însemnat și începutul revalorizării lui Bacovia. Consider că „Ateneu” s-a înscris și prin acest demers în istoria publicațiilor culturale din România. Însă, fapt certificat de aprecierile și colaborările primite de la personalitățile din țară și de peste hotare, oamenii de la „Ateneu” au contribuit, de asemenea, și prin lansări de nume ce s-au dovedit perene în literatura, critica și istoria literară, estetica, plastica, istoria, filozofia, sociologia românească, că și-au înțeles menirea.

Remarcabil este și faptul că au reușit să străbată, continuu, cu tenacitatea și cu bucuria de a împărtăși valori, chiar în perioade mai dificile politic. Remarcabil este și faptul că redactorii de la „Ateneu” s-au dovedit, de-a lungul anilor, și oamenii ai cetății, evocând în editoriale, tablete și interviuri viața la cota „detectivi ai clipei prezente”, excelență și în speciile publicistice ce țin de jurnalism. Au contribuit, astfel, la apariția și înscrierea în performanță, în ani, a numeroși ziaristi băcăuani.

Cu un palmares apreciat, stimat, invidiat, de continuitate și valoare, redactorii actuali ai Revistei „Ateneu” susțin, în continuare, cu talent și destule sacrificii, într-o perioadă de concurență maximă și în domeniul periodicelor, istoria unei publicații ce oferă o notă distinctă în România culturală actuală.

„LA MULȚI ANI!”, ATENEU!

Fiiți încrezători în demersul vostru, păstrați-vă pasiunea tonică ce oferă conștiința necesității eforturilor făcute cu tenacitatea bucuriei de a deschide noi și noi momente de provocări culturale. Acestea sunt ingredientele reușitei de a continua editarea unei publicații ce a intrat în istoria culturală a țării.

Cornel CEPARIU,  
președintele filialei Bacău a U.Z.P.R.

• Nora Iuga și Ioana Nicolae (2017)

## Vârșă pleneră

Vine o vreme când fapta nu mai ține pasul cu gândul... Gândul e iubire, fapta e putere... De aceea întârziem, uităm și uneori pierdem trenul!

De când am pășit prima dată în urbea lui Bacovia, am simțit un acasă, un altfel de acasă decât cel din Bucureștiul meu de toate zilele. „Un nu știi ce și un nu știi cum” s-a culcușit, iată, în mine și brusc, în fața ceștii de cafea, îmi amintesc că zilele astea *Ateneu* care m-a primit cu toată căldura în paginile lui împlineste o vârstă pleneră. Inima mea vrea din răspuși să mai bată pasul cu inima lui și uneori mai reușește. „La mulți ani!”

Iulie 2019, București  
Nora IUGA

ateneu – 55

## Valori ce dau viață lungă unei reviste

Iată un eveniment așteptat! Revista „Ateneu” împlineste 55 de ani de la apariție și adună în raftul ei 600 de numere. O adevărată zestre! Și ce frumos ar fi fost dacă s-ar fi bucurat de el, de acest eveniment, și Sergiu Adam. Pe mine mă leagă de Revista „Ateneu” toate amintirile frumoase cu poetul Sergiu Adam. Un bonom, un generos din puținul pe care-l avea, o prezență discretă, deși îl vedeam, în junețile mele, mai peste tot, alături de regretatul Laurențiu Ulici, cel care știa să și-i apropie pe toți cei care făceau fondul valoric al evenimentelor culturale din țară. Dar, iată, nu s-a putut ca el să mai treacă peste cițiva ani, pentru a se bucura împreună cu noi.

N-am publicat prea des în Revista „Ateneu”. Dar din 1983, când în interiorul ei se năște, ca într-un marsupiu, Revista „Caiete botoșănene” – o idee a lui Sergiu Adam și a lui Lucian Valea, amindoi regretați, ambii sprijiniți de Gheorghe Jauca, președintele culturii botoșănene la acea

vreme –, de atunci, am publicat frecvent în acel supliment. După 1989, acesta a devenit Revista „Hyperion”, care, și ea, a împlinit anul acesta 37 de ani de la apariție și a făcut 300 de numere. A fost un început bun și un moment prielnic de a afla și eu ce gust au banii cîștigați din scris. Sergiu Adam avea grijă de fiecare dată să-mi plătească, lună de lună, colaborările, fie cele din paginile revistei la care trudea, fie cele din paginile „Caietelor botoșănene”. Nu era mult, dar era o gură de aer pentru bibliotecarul cu salariu mic și o familie de întreținut. Dar nu numai pentru atîta lucru îi port recunoștință lui Sergiu Adam, ci pentru multe alte fapte de care îmi aduc acum aminte cu plăcere: desele înlîniri din cadrul

„Zielor Eminescu”, în ianuarie și iunie, cele din cadrul „Scriitorilor pe meleaguri natale”, la care era invitat de fiecare dată, apoi juriile de la „Porni Lucaefărul...”, din 1982 și pînă hăt spre anul 2000, alte și alte prilejuri, care au făcut din el corpul comun cu ceea ce reprezenta Revista „Ateneu”.

Acum, cu o tenacitate demnă de urmat și cu o energie debordantă, Carmen Mihalache, pe care o știu de pe vremea cînd lucra la teatrul botoșănean, face ca Revista „Ateneu” să fie pe piață una dintre cele mai bune reviste literare din țară. Cu o echipă restrînsă și colaboratori profesioniști și credincioși, ea reușește să aducă în fața cititorilor de reviste literare – din ce în ce mai puțini – „Ateneu!” băcăuan, să facă o

mică parte a lumii fericită, atîta cît mai poate fi fericită această lume ce așteaptă și de calitate. Eleganță și în același format A3, Revista „Ateneu” amintește de buna calitate a revistelor de cultură din țară. Și asta pentru că echipa din jurul lui Carmen Mihalache a înțeles că o astfel de tradiție nu trebuie schimbată de dragul schimbării sau al intrării în pas cu moda ultimelor tabloide, ci să conserve valori ce dau viață lungă unei reviste și speranță de intrare în timp a literaturii pentru care apar.

Îi doresc Revistei „Ateneu” ani lungi și buni de apariție, cît mai multe numere în raturile cîștigate pe merit în bibliotecile literaturii române, cît și lui Carmen Mihalache putere de muncă și inspirație!

4 Iulie 2019, Botoșani  
Gellu DORIAN,  
redactor-șef Revista „Hyperion”

Odinioară, pe când nu știam că voi fi redactor al Revistei *Ateneu* și nici nu mă încerca vreo intenție de a lucra în redacția publicației (neavând nume, cum s-ar zice), odată ce nu debutasem editorial, gândul cărții, al celui timp neasemuit, recuperat, se insinua totuși în singurătatea-mi, asemenea unei stări de grație îndelung așteptate. Mult mai târziu, aflându-mă în redacție – când unii dintre cei ce istoviseră la elaborarea primelor numere din noua serie a Revistei *Ateneu* plecaseră spre alte țărâmură și îndatoriri, publicaseră cărți și deveniseră nume sonore, apreciate ca atare de critica literară –, eu mă găseam întârziat în ciuda ficțiune, descoperind cu fiecare nou număr, în aglomerarea paginilor, proiecția acelei cărți fabuloase ocupând întreg fundalul închipuirii. Un fel de pom al vieții să fi fost strania întru chipare, care se ridică amețitor în văzduhuri albastre și din ai cărei nenumărați muguri se dezvoltă fremătător multe de pagini. Valuri, valuri, paginile uriașei cărți se deschideau la nesfârșit. Nu păreau a fi foile unei „opere deschise”, ci ale unui tom ce se deschidea continuu, asemenea unui perpetuum mobile funcționând din timpuri imemorabile. Domnule, îți spuneai, dar asta-i cunoscuta imagine a bradului încrămențat pe stâncă, troienit, rezistând timpului în bătaia vântului și a ploilor. Nu era vorba de nivelul calitativ care ar separa, bunăoară, revista de carte, aceasta din urmă

Victor MITOCARU

## Dinspre sau înspre absolut?



Victor Mitocaru și Adrian Jleu

indicând superioritatea firii și a spiritului, începutul și sfârșitul, biblia extrasă din înțelepciunea milenară. Dinspre acel absolut se recomandau paginile revistei, înspre acel absolut planau, visându-se încorporate cândva în miezul cărții fabuloase.

Meditam la diverse titluri care ar fi putut proba, poate, veridicitatea substanței unei astfel de închipuirii, făcând-o mai accesibilă interpretării comune. De pildă, era de presupus că „timpul pierdut” din

coloanele revistei devenea cu îndreptățire „timp regăsit” în marile pagini proiectate pe boltă ca niște aripi ale cărții zburătoare prin văzduhul închipuirii. Poetul Octavian Voicu îmi destăinuia câte ceva despre inițiativa adunării de manuscrise de la scriitorii băcăuani cu scopul organizării unei expoziții. O uriașă folie de papirus, îmi imaginam, ascultându-i sugestia. Un alt poet băcăuan închipuia scrierea unei cărți prin adăugarea perpetuă de noi con-

tribuții de la fiecare dintre cei solicitați. În ceea ce mă privește, mă gândeam că multe numere tematice din Revista *Ateneu*, alăturate fiind, ar fi dus la alcătuirea mării cărți imaginate. Redacția poposea periodic în diferite centre și astfel contribuțiile locale ar fi putut da sens unității în diversitate. Un univers enciclopedic ar fi rezultat din alăturarea atâtor capitole și subiecte.

Lăsând însă la o parte diversele perspective ce apropiau revista de cartea imaginată ca o viitoare posibilitate, este de înțeles cât de lesne era să-mi imaginez calea regală urmată de nenumărați muguri spre a sfârși în fortificarea coloanei medulare, adică a cărții ce avea să ființeze în curând. Dar orice elan spre totalitate cuprinde deopotrivă muguri și tulpină, sevă și fruct, frunză mișcătoare și rădăcină stabilă. În orizontul existenței, ca într-un cerc, extremitățile își dau mâna. Și totuși, titlul acestor rânduri nu putea ocoli interogația.

(Revăd cele scrise aici și nu pot înlătura luciul vetust al cărții din poveste, cu atât mai mult cu cât Galaxia Gutenberg se apropie de orizont, iar zborul triumfal al tomului uriaș cedează locul propagării undelor electromagnetice și ecranului calculatorului. Cartea imaginată a obosit în timp. Asemenea *Albatrosului* din poem, se împiedică. Unde își va găsi liniștea? *Dinspre* sau *înspre* absolut?)

## ateneu - 55

### O revistă vie

În aste vremuri „elegiace”, bocind la capătăiul revistelor literare, cu sau fără impact, să ne amintim – sărbătorește – că în august 1964, „biciuită” de Radu Cârneli, pomea la drum vrednica echipă a *Ateneului*. Și că de-a lungul anilor, în pofida vitregiilor, revista, mlădiind circumstanțele, slalomând printre potrivnicii, de la bruiatul ideologic (sufocant) la răncedul provincialism, a dovedit echilibrul și diversitate. Fie ca anii care vin, dincolo de frazele melifere, ambalând un moment festiv, și dincoace de „facțiunile” care macină viața (lumea) literară, în necurmată agitație verbioasă și solidarizări – vai, flotante –, să-i sporească faima. Rămânând, adică, o revistă vie, evitând molima veleitarismului ori asaltul grafomanilor, extirpând tumoarea imposturii, încurajând spiritul polemic și ideatia în clodot.

Vivat, crescat, floreat!

De pe meleaguri banatice,  
un călduros „La mulți ani!”  
Adrian-Dinu RACHIERU

### O tradiție culturală de substanță

Fără doar și poate, Revista „Ateneu” este un pol cultural de forță. Când spui Bacău, imediat te gândești la Bacovia, Alecsandri, dar și la cunoscuta publicație literară „Ateneu”. Iată că a ajuns la peste jumătate de secol de existență, mai exact cinci decenii și jumătate, o tradiție culturală de substanță care vorbește de la sine. La ceas aniversar, nu putem decât să îi felicităm pe cei de la „Ateneu”, urându-le toate cele bune, mulți ani și de acum înainte și, nu în ultimul rând, să facă la fel ce au făcut și până acum, adică presă culturală de calitate! Felicitări pentru longevitate și pentru tot ceea ce faceți!

Alexandru-Ovidiu VINTILĂ,  
redactor-șef al Revistei  
„Bucovina literară”,  
președinte al Societății  
Scriitorilor Bucovineni

### actual. adevărat. clar

Revista „Ateneu” este o „arenă” a celor aleși, a celor determinanți, a celor buni și foarte buni. A coagulat în jurul ei admirabili scriitorii ai spațiului băcăuan, dar și cunoscuți condeieri din afara Bacăului. Publicația și-a propus nicicum să fie una provincială. Lucrul acesta, încă de la început, a prins contur prin varietatea, conținutul și valoarea materialelor publicate. Când spun „Ateneu”, primul gând mă duce la George Bacovia, Grigore Tabacaru, Radu Cârneli, George Bălăiță, Ovidiu Genaru, Sergiu Adam, Carmen Mihalache, Ioanid Romanescu, Petru Ciomposu, Eugen Uricaru, Vlad Sorianu, Mihai Sabin, Marius Manta, Adrian Jicu, Ion Tudor Iovian, Dan Perșa. „Ateneu”, prin calitatea textelor tipărite, își are locul în raftul din față al celor mai bune reviste de la noi. La împlinirea celor 55 de ani de activitate scripturală și la apariția numărului 600, îi urez Revistei și întregii redacții de astăzi un binemeritat „La mulți ani!”

Cu pretuire,  
Nicolae PANAITE,  
director al Revistei „Expres culturală”

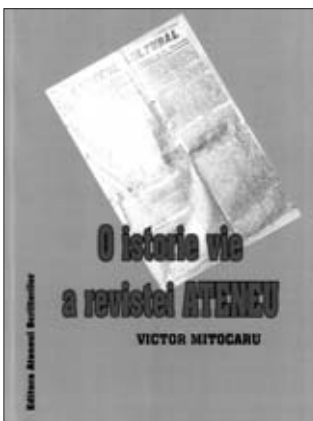
## Mai mult decât o monografie

monografic, fără seva vieții, după cum el însuși mărturisește, ci este o scriere complexă, având autenticitate, o curgere firească a măturilor și, în plus, culoarea sentimentelor. Victor Mitocaru este un bun povesteaș, care alege maniera impresionistă pentru „a picta” întinsa pânză pe care se desfășoară istoria frământată a unei reviste, mixând documente, aspecte de istorie socială și culturală, fapte reale cu imagini, cu nuanțe ce redau acel ceva foarte particular din atmosfera redacției. Și totul îi reușește de minune, „O istorie vie a Revistei *Ateneu*” fiind o lectură deopotrivă interesantă și captivantă, cu o caldă nuanță afectivă. Victor este un personaj din istoria povestită, cu reacțiile, cu amintirile sale legate de una sau alta dintre întâmplările relatate, strecurând, pe ici-colo, și câte o anecdotă. Cum el este un om căruia nu-i lipsește umorul, dimpotrivă, scenele și cei implicați în ele sunt excelent surprinse, au expresivitate și își rămân în memorie. Talentul și puterea sa de evocare sunt dublate de foarte atentă și pătrunzătoare privire a unui înzestrat

portretist. El creionează în câteva linii sigure profilurile celor care au constituit prima redacție, alături de Radu Cârneli, inițiatorul seriei noi a Revistei (despre care scrie cu multă considerație și cu empatie), ajungând și la echipa de astăzi a *Ateneului*. Îi amintesc aici doar pe câțiva dintre cei de la începuturi: George Bălăiță, Sergiu Adam, Ovidiu Genaru, Constantin Călin, Vasile Sporici, George Genoiu, Mihai Sabin, Stelian Nănianu, Eugen Uricaru, Calistrat Costin. În cazul multora – și la cei din nucleul *Ateneului*, și la redactorii actuali –, autorul istoriei Revistei, aflat în plină desfășurare, se oprește și la cărțile lor, în scurte și pertinente prezentări.

Victor Mitocaru are un punct de vedere personal, bine argumentat, asupra a ceea ce s-a numit „gruparea *Ateneu*” (în capitolul „Grup, grupare, individualități”) și o înțelegere cuprinzătoare, aprofundată a întregului complex de fapte, de evenimente care au marcat jumătatea de veac a unei „foarte speciale aventuri intelectuale”, așa cum părea la începuturi revista băcăuană. Cartea sa, construită cu pricepere și pasiune, rod al unei minuoțose munci de cercetare, include și alte secțiuni de interes documentar numite „Bacovia în sărbătoare”, „Recuperări, reconsiderări”, „Noi ramuri”, cât și lămuritoare note și comentarii, în final fiind atașat un foarte util, ca instrument de lucru, indice de nume, titluri, infrastructură culturală.

Carmen MIHALACHE



Prima ediție a cărții „O istorie vie a Revistei *Ateneu*” a apărut la jubileul Revistei, în 2014 (la Editura *Ateneul scriitorilor*, Bacău), dar Victor Mitocaru a reluat lucrul la ea, cu pasiunea cercetării, acribie de arhivar și cu multă nostalgie, pentru că a făcut parte din redacție, fiind legat sentimental de aceasta. De aceea, reconstituirea lui nu este una de tip

### Ateneul nostru

Cincizeci și cinci de ani de viață și 600 de numere...

Un copil care s-ar fi născut odată cu importanta revistă ar fi astăzi un bărbat gata să se îndrepte, în pas forte, spre aria vârstei cărunte, împovărat de nobila grijă de a revedea stiva celor 600 de numere care i-au presărat timpul ce i-a fost dat...

Să trăiască și unul, și altul, stiva să se înalte, pentru ca sufletul să aibă reazem de mulțumită odihnă și sufletul, ceruri de visat!

C. D. ZELETIN

## ateneu - 55

### O revistă contemporană cu noi

55 de ani reprezintă pentru un om o vârstă respectabilă și uneori încă verde. Dar când o revistă face acești ani este cu atât mai impresionant. Îmi dau seama acum că o citesc de vreo patruzeci de ani. Autorități finanțatoare de-a lungul vremii și deopotrivă redactori și colaboratori ai *Ateneu*-lui ar trebui să fie de fală. 600 de apariții reprezintă un număr remarcabil. O parte din istoria cultural-literară a literaturii române se află în paginile Revistei, și nu e puțin lucru. La aniversară, dorim revistei de la Bacău cel puțin încă pe atâți ani și să ne întâlnim la centenar cântându-i „Cresterea limbii românești/Ș-a patriei cinstire”.

**Dumitru-Augustin DOMAN,**  
redactor-sef al Revistei „Argeș”

### Înălțime și deschidere

În biografia mea literară, cum am mai mărturisit, prestigioasa revistă cultural-literară *Ateneu* ocupă un loc special. Iar actuala echipă redacțională, formată din profesioniști de valoare și de aleasă sensibilitate, se bucură, de asemenea, de gratitudinea mea neștirbită. De fiecare dată, în paginile sale, cărțile mele au fost semnalate cu promptitudine ori comentate pe larg cu îndrăzneală și obiectivitate. Când celei mai bune dintre ele i s-a făcut o mare nedreptate, Revista *Ateneu* a reparat această injustiție, acordându-i, în cadrul Colocviilor sale anuale cu participare națională, premiul pentru proză. Povestiri și fragmente de roman, purtând semnătura mea, au fost găzduite cu generozitate, la loc de cinste, în cadrul rubricilor sale. Invitațiile și participarea la manifestările de anvergură ale Revistei m-au onorat și au statomnic legături durabile între publicațiile *Ateneu* și *Ex Ponto*, între spațiul cultural-literar băcăuan și cel constănțean. Iar tot ce am menționat până acum consider că nu este puțin lucru și nici întâmplări pe care să le dai uitării cu ușurință. Astăzi, când *Ateneu* împlinește 55 de ani de la înființare și marchează acest insolit eveniment în mod excepțional cu cel de-al 600-lea număr, să mi se permită să afirm că foarte puține publicații contemporane de același profil – câteva, să le numeri pe degetele de la o mână – se pot lăuda cu o asemenea longevitate neîntreruptă. Dar mai ales cu faptul de a fi rămas pe tot parcursul lor niște reviste consecutive cu sine, trainice, de înălțime, cu deschidere și care să provoace un permanent interes, cum a dovedit sărbătorita noastră.

Vânt bun din pupa! Viață cât mai lungă în continuare, *Ateneu*! Și un salut sincer redacției, de la un prieten statomnic din Ținutul Mării.

**Ovidiu DUNĂREANU,**  
redactor-șef al Revistei „Ex Ponto”, Constanța

Nimeni dintre semenii noștri nu iartă. Nimic nu-i face să lăcrimeze în spatele conștiinței lor. Trist este viitorul gândurilor și al viselor... Într-o stare de spirit precară și hărțuit de imagini care se învâlmășeau într-o sarabandă obositoare, se îndreptă cu pași repezi spre casa unde locuise zece de ani și care acum era pe punctul de a rămâne pustie. Gândul acesta era insuportabil. Mereu încerca să-l îndeparteze, dar totdeauna îi revenea cu o insistență care începuse să-l îngrijoreze.

În această casă trăia încă fratele lui, Vasilică, pe care îl vizita la intervale de timp regulate și care pentru moment asigura perenitatea ei. Dar pentru cât timp? Vasilică era un om în vârstă, avea 86 de ani. Casa era casa copilăriei noastre, toată viața noastră s-a scurs între pereții acestei case.

...*Tudorel, trebuie să-ți spun de atâtea ori? Ceapa trebuie să o pui pe masă și să începi să o cureți pentru că deja este prea târziu, mă interpela cu feroare mama. Masa, plină de tot felul de zarzavaturi, era așezată în mijlocul curții, iar vocea ei ușoară și fără nici o urmă de reproș, dar cu o fermitate dulce, mă încânta. Uneori, apelam la tot felul de viclenii care să genereze nemulțumirea ei. Câteodată aveam efect, dar nu totdeauna, lucru care mă făcea să cred că avea dubii asupra intențiilor mele reale. Este adevărat că de cele mai multe ori mă conformam cerințelor ei pentru că erau atât de logice, încât nu aveam nicio urmă de scăpare invocând lipsa lor de utilitate. Ea știa perfect acest lucru și conta din plin pe înțelegerea mea. Aproape că nici nu se uita la mine și trecea peste observațiile mele zâmbind, dându-mi senzația plăcută că jocul cuvintelor ne convenea la amândoi și că eram prea mic să utilizez ter-tipuri ieftine de intimidare. Erau momentele mele de delectare în munca de joasă calificare pe care mi-o rezerva mama: curățatul cartofilor și al cepei. Mai mult decât atât nu îmi cerea să fac, iar în zilele acelea de vacanță eram fericit că o pot ajuta. Cred însă că după ce i se spunea la școală despre mine și de performanțele mele intelectuale, avea un soi de reținere în a-mi cere să mă ocup de banalitățile ei culinare. În același timp era conștientă și înțelegea perfect că prezența mea la masa ei de lucru favoriza dezvoltarea intelectuală și că îmbinarea celor două preocupări era calea ideală în formarea personalității mele. Cred că în aceste zile m-am format ca om și că mama mi-a transmis fără să-și dea seama bunătatea ei nemărginită...*

**Tudor MISDOLEA**

## Incantație pentru casa pustie

Acum, gândul la ceea ce se va întâmpla cu casa în următorii câțiva ani îl arunca într-o tristețe cu greu de risipit. Pentru moment nu găsisese nicio soluție convenabilă, lăsând timpul să rezolve el problema, într-un mod incontestabil. Starea aceasta de întrebare continuă îl obosea și îl arunca într-o învălmășeală de confuzii inexplicabile, care îl paraliza și care îl făcea să devină inapt în luarea unei decizii cât de cât definitive. Pe toată durata vizitelor mele la Vasilică, trăiam din nou în atmosfera mirifică a casei...

Nimeni dintre semenii noștri nu iartă. Nimic nu-i face să lăcrimeze în spatele conștiinței lor. Trist este viitorul gândurilor și al viselor. Tristă este imaginea celor ce așteaptă să fie văzuți... Această viziune singulară a casei devenea o obsesie a spiritului care putea să-l facă să-și piardă cumpăna analizei obiective a realității, oricât de neplăcut ar fi fost ea.

În ochii lui, casa pierdută devenise un simbol, un element de referință care reușea să modifice viziunea structurală și evolutivă a întregii lui vieți. Ce se întâmplase în această casă din momentul în care o părăsise? Cine avusese grija de ea? Din câte i s-a spus fuse, pentru un timp relativ scurt, închiriată unui coleg de serviciu al Ruxandrei. Acesta o adusese într-o stare deplorabilă. Și după aceea nimic, rămăsese pustie; poate numai Costel mai trecea pe acolo din când în când. Nu știu ce îl determina să facă aceste vizite, dar cert este că ele au menținut ideea casei ca viitor spațiu vital pentru cel care mai târziu avea să o folosească cu adevărat pentru a locui în ea. Dar acum acest om era bătrân, avea 86 de ani. Casa era în pericol de a deveni pustie. Într-o primă instanță ea putea fi închiriată, dar pentru mine era același lucru. Casa era un simbol peren al vieții familiei și care, ieșită din continuitate utilizării ei de către membrii acestei familii, devenea un element steril și fără semnificație. Desigur, își putea spune că acesta era mersul natural al evoluției oricărei case familiale, dar între realitatea intrinsecă a momentului și istoria implacabilă a desfășurării evenimentelor era o discrepanță greu suportabilă de către cel care trăise o viață întreagă în această casă.

Și nimic nu-l împiedica să se gândească la această casă ca la un refugiu prin care, dacă îl pierdea, se destrăma întreaga scurgere calmă și fluentă a vieții lui. Pe măsură ce timpul trecea, această senzație de refugiu devenea din ce în ce mai ascuțită, ea transformându-se încetul cu încetul într-o adevărată frică apăsătoare și dezarmantă. Căci aceasta era miza ei: dezarmarea și lipsa oricărei ieșiri. Neputința oricărei manifestări eficiente și binefăcătoare îl puneă într-o stare de nervozitate accentuată. De aceea schimbările ușoare și aproape imperceptibile în abordarea problemei casei pustii căpătau dimensiuni nerealistice în evaluarea impactului pe care referirile la această casă urmau să influențeze starea lui de spirit...

Nimeni dintre semenii noștri nu iartă. Nimic nu-i face să lăcrimeze în spatele conștiinței lor. Trist este viitorul gândurilor și al viselor. Tristă este imaginea celor ce așteaptă să fie văzuți în frământarea zilnică a nevoilor de exprimare explozivă a ideilor care nasc monștri...

Și starea lui de spirit se degrada pe măsură ce casa devenea din ce în ce mai inabordabilă. Era o casă ce genera neliniști și întrebări fără răspuns în spațiul inteligibil al gândirii lui. Părea a fi o casă bântuită de imagini, o casă bântuită chiar de fantome care scăpau de legile realității fizice în care trăia. Și ori de câte ori intra în casă, un ciudat sentiment de neliniște rece se făcea simțit, încât avea nevoie de câteva minute să realizeze că era în casa lui, că acolo dăduse lecții elevilor pentru admitere la concursul de intrare în facultate, că acolo se retrăgea din când în când în zilele fierbinți de vară pentru a se feri de arșița soarelui care încingea totul, inclusiv gândirea logică a realității vii. Și nimic nu-l determina să schimbe obiceiurile de folosință a casei pustii atâtea vreme cât Vasilică trăia și se bucura de existența acesteia, de respirația ei. Căci cu adevărat această casă respira în contextul prezenței lui, chiar dacă găfăia puțin, dar respira. Și respirația se făcea simțită ca o tendință de neliniștire în fața catastrofei ce se profila, imperturbabil...

Și nimic nu se schimba, sau nu avea tendința de schimbare. Tristă este imaginea înghețată după tiparele clipelor de răbufnire a mâniei

inactivității. Tristă este spaima singurătății care înclină spre tăcerea ne bună a vremii trecute. *Tudorel, trebuie să-ți spun de atâtea ori? Ceapa trebuie să o pui pe masă și să începi să o cureți pentru că deja este prea târziu, mă interpela cu feroare mama. Și nimic nu se schimba. Nimic din ceea ce era prezent și viu. Ceapa mamei rămânea pe masă în așteptarea transformării ei, iar mama, care avea în continuare convingerea că eu am să mă ocup de curățirea ei, devenea din ce în ce mai tăcută...*

Casa, supusă la o înșingurare continuă, devenea din ce în ce mai bizară și de neabordat sentimental. Ea crea iluzia unicității în viziunea stăgnantă a locuitorului ei, care el însuși era din ce în ce mai fixat în cadrul înghețat al ființei lui. În casă nu se mai discuta decât cu persoane care nu aveau nimic de-a face cu tradiția intelectuală a ei și poate asta o ducea la ignorarea oricărui efort de supraviețuire.

Acum, casa pustie se considera ea însăși o casă ieșită din circuitul normal de folosință, fără perspectiva unei prezențe continue care să-i atenueze agonia perpetuă și tristețea zilei trecute prin praf de disperării. Casa pustie devenea pe măsură ce zilele treceau o fantomă care se mișca în spațiul viral al existenței fără orice speranță al ultimului ei locatar. Casa pustie era deja un simbol al neputinței față de scurgerea timpului și nimic nu o împiedica să exercite asupra celor care intrau în contact cu ea o presiune mirifică ce se identifica cu tensiunea vieții locatarului. El, locatarul, aștepta, fără să-și dea bine seama ce însemna această tensiune; era convins că deznodământul acestei așteptări se va prelungi după vrerea bunului Dumnezeu și că el nu are niciun cuvânt de spus. Casa pustie se transforma puțin câte puțin într-un vis pe care îl trăia zi de zi bătrânul ei locatar, pentru care numai visele mai conta. Dar ceea ce era și mai grav este că și visele erau din ce în ce mai estompatate, ele devenind șterse și fără viață...

*Tristă este spaima singurătății care te înclină spre tăcerea ne bună a vremii trecute. Și mama care aștepta un semn de viață de la el devenea curioasă și neliniștită. Bănula că interesul lui devenise între timp mai inte-*

lectualizant și se întreba dacă nu cumva ceapa ei se va transforma într-o formă comestibilă sau nu. Asta îl amuza pentru că era sigur că nu dădea niciun fel de credit calităților lui de muncitor bucătar și că îl folosea numai ca însoțitor de bord pentru plăcerea de a fi împreună. El pune întrebări de tehnică culinară și mama era multumită pentru că îi dădea posibilitatea de a-și face utile cunoștințele ei de bucătărie rămase închise atât amar de vreme în propria ființă. Asta se citea pe fața ei care devenea din ce în ce mai radioasă. În momentele acelea era o plăcere să o privești și nimic nu mai conta pentru nici unul din noi...

Viața lui se transforma, fără să-și dea seama, într-o viață în afara normelor realității trăite, în care casa pustie devenea un decor pentru tragedia care era în curs de desfășurare. Și nimic nu putea să oprească această transformare.

Ori de câte ori mă duceam să îl văd, mă întâmpina zâmbind fără să știu dacă se bucura de vizita mea cu adevărat sau era o formulă cu care îmi mulțumea fără să vorbească prea mult. Pentru că el acum era un om bătrân care vorbea din ce în ce mai puțin și care intra în lumea de zi cu zi, forțat de evenimentele care se derulau cu o viteză imposibil de urmat. Casa pustie devenea o relicvă a vieții lui, o relicvă ce se pierdea puțin câte puțin în gândurile și viziunea tulburată de anii petrecuți în singurătate, de anii trecuți în vecinătatea ultimului moment de adevăr. Și fiecare clipă care trecea era o clipă de reculegere în fața a ceea ce reprezenta imaginea casei. Reculegerea era sfântă de timp în tiparele lui de stăpân a tot ce se mișca, a tot ce aspira spre efortul existențial de menținere al echilibrului vieții și al morții.

Reculegerea este leacul depresiei; ea vindecă nebunia vremelnică a ieșirii din matcă. Ori ieșirea din matcă echivalădea cu deversarea

zbcuciumului interior, devastator, în spațiul vital al realității. Și aceasta este cheia liniștii ancestrale sau a călăuzii spre pace...

Și mama, care aștepta un semn de viață de la el, devenea curioasă și neliniștită. Se întreba mereu dacă găsise între timp un alt centru de interes sau dacă obosise, ceea ce era mai neplăcut. Nu își dădea seama dacă era cazul să întrerupă colaborarea sau să găsească căi pentru a-i menține interesul. Se înșela bineînțeles pentru că el era interesat în continuarea în dialogul pe care îl avea cu mama, dar mintea îi era furată din când în când de necesitatea unei abstracționări și care mărea potențialitatea definiției în timp și spațiu a liniștii ancestrale. Însă cum ea era obișnuită cu schimbările lui rapide de atenție, își lua măsurile adecvate pentru ca treaba ei să continue fără să sufere întârziere. O făcea cu atâta naturalitate, încât nici nu putea fi vorba de supărare, mai ales că și el era interesat în continuarea bunei dispoziții a cărei promotoare era ea. Amândoi nu puteau să renunțe la schimbările de ironii plăcute cu iz de joacă copilăroasă în care se derulau gândurile lor neliniștite. Și mama continua să îl folosească numai ca însoțitor de bord pentru plăcerea de a fi împreună, nedând niciun fel de credit calităților lui de muncitor bucătar. Și fața ei care devenea din ce în ce mai radioasă răspândea lumina bunătății ancestrale câștigate în zeci de ani de suferință. În momentele acelea era o plăcere să o privești și nimic nu mai conta pentru nici unul din noi...

Viața lui se transforma, fără să-și dea seama, într-o căutare continuă a dulcii reverii de care era dificil să te debarasezi fără să intri într-o somnolență greu de evitat. Și pe măsură ce zilele treceau, această euforie devenea din ce în ce mai penibilă în încercarea de a-și refăce viața. Și nimeni din puținii care mai rămăseră în jurul lui nu-și

dădea seama de drama care se derula sub ochii lor, și nimeni nu se mai gândea cum el mai rezista la frământările zilnice care-l măcinau. Nu știi dacă el se gândea la ce va ajunge casa în care se născuse după dispariția sa fizică. Era fără importanță pentru el sau era o nouă suferință care se adăuga la toate acelea pe care le încercase până acum. Tot ce îl despărtea de realitatea în care trăia sau cea pe care și-o construiea era de la sine înțeles un mijloc de a depăși neplăcerile izvorâte de singurătatea în care trăia și care îl înconjură ca o liană sufocantă. Părea un om care simțea presiunea relațiilor sociale, presiune care stătea mai curând în firea lui de om anxios interesat și deranjat de tot ce putea strica echilibrul tuturor forțelor de referință de care el avea cunoștință. În stabilirea viziunii sale globale asupra acestor elemente de referință, cu toate că acuitatea nu era punctul lui forte, se interceptau elemente tentaculare născute din raționalitatea cu care atacase problemele cele mai diverse de-a lungul întregii sale existențe. Și acest mod de parcurgere a vieții devenise un crede pentru el, dar el îmbătrânea și credourile se estompa în vârtejurile anilor trecuți cu atâta repezițiune și cu atâta lipsă de înțelegere a eforturilor făcute pentru supraviețuire...

Și asta îl făcea din ce în ce mai susceptibil la chemările mamei sale, care deveneau mai interesante și mai vehemente. Era un fel de discuție care se derula pe fondul unor evenimente secundare, dar care ascundeau dorința lor de a se ține continuu apropiati și de a citi fiecare gândurile momentane ale celui-lalt. El era mirat de continuitatea interesului ei pentru gândurile care îl animau și nu vedea în asta decât dovada tineretii cu care ea aborda realitatea. Ori realitatea ei era realitatea noastră, pentru că eu cred că ea se gândea tot timpul la noi. Zilele de vacanță ale verii erau binecuvântate de discuțiile noastre, care oscilau între tachine și seriozitate. Era o atmosferă de calmă înțelegere în care fiecare juca rolul vieții lui...

Ori supraviețuirea înseamnă continuarea frământărilor în care se zbătea și care îi măcinau sănătatea și echilibrul psihic. Și atunci care era soluția? Această întrebare rămânea în spiritul și ființa lui ca o întrebare ce putea să-i răsune ca o prevenire funestă sau ca o răvășire a întregului său mod de viață. Dar nimic din jurul lui nu prevestea schimbări majore, pentru că el însuși nu mai era în stare să le sesizeze sau să-și dea seama de iminența lor. Această iminență era în

firea lucrurilor, dar de abia acum, la vârsta aceasta, ea devenea penibilă în conținutul și adevărul ei. Poate din cauza aceasta era trist și muncit în fiecare clipă de scurgerea vremii și a puterilor lui fizice. Era trist și se uita la mine îngândurat și dus într-o lume apusă de mult. Ne regăseam copiii unui destin neștiut de nimeni, care se desfășura cu o repezițiune uluitoare.

Eram complet dezorientați și amândoi probabil că ne întrebam asupra prezenței noastre în lumea misterioasă a timpului. În bezna închizării încărcată de semnificații pe care numai viziunea unei alte vieți era capabilă să le descifreze, ne devorau regretele ființelor pierdute definitiv și fără speranță de revederi. Casa în care trăia era casa construită de părinții noștri și ea se modula zi de zi pe măsură ce vremea trecea. Perspectiva din care o priveam era diferită de la o zi la alta pentru că nimic nu ne împiedica să adăugăm în fiecare moment noi sentimente legate de timpul în care toți copiii se învăteau în jurul părinților noștri. Și aceste noi sentimente se traduceau printr-o modificare a proiecției casei în spațiul gândirii noastre. Era un joc care se impunea fără puțința de a scăpa de el. Și totul era determinat de starea de spirit din fiecare moment. Nimic nu părea că o schimbare în conținutul în care trăia putea să aducă modificări esențiale în soarta casei pierdute. Această soartă era pecetluită de timpul care venea impetuos și care împrăstia orice speranță de perpetuare a trecutului. Casa pustie părea un izvor permanent de viziuni ieșite din haosul gândirii celui care acum, fără să-și dea seama, îngrijea de ea într-un mod impersonal, în virtutea unei inerții impuse de regulile unei bune purtări dictate zeci de ani în urmă de mama noastră, care mă interpela acum întrebându-mă cu multă delicatete dacă am terminat de curățat cartofii. Era o întrebare retorică la care trebuia obligatoriu să răspund. Convinsă de buna mea purtare, nici nu-și putea imagina că am să tac fără să dau explicații, oricât de ironice ar fi ele. Și nici unul dintre noi nu dădea semne de oboseală în așa fel încât casa pustie părea acum mai animată și mai viețoasă observând chiar puțină animație în gândurile stăpânului ei. Și el, stăpânul, părea ieșit din amoroșia visurilor nebulose care îl măcinau și îl învăluiau în mantia grijilor de supraviețuire a vremurilor trecute, a vremurilor oboșitoare care îl deprimau și care îl făceau să treacă peste visurile de tinerete cu tristetea neîmplinirii și a nepăsării.

## ateneu - 55

### Fenomen originar

Au trecut deja 55 de ani? Am fost la momentul inaugural. Radu Cârneli era iubit și de oamenii locului, și de cei veniți din țară – mulți și importanți –, și de vedetele Uniunii Scriitorilor care aveau șansa să-l sărbătorească încă o dată de Bacovia. M-am simțit foarte apropiat de Sergiu Adam, de Mihail Sabin („A venit domnul Bacovia în costumul lui de mire/ și era atât de singur, și atât de fericit”), de Ovidiu Genaru – frați ai mei despre care n-am reușit să scriu niciodată ca lumea. Sunt scriitorii de seamă, parte a fenomenului originar „Ateneu” care ilustrează, cum puțini o fac, *Geografia literară a României*. În „Ateneu” am publicat un interviu cu Franyo Zoltan când împlinea 90 de ani. Se întâmpla demult, când speram că ilustrul timișorean va împlini centenarul. Cu speranțe încă vii, urâm Revistea „Ateneu” „LA MULȚI ANI!” (încă 45!)

Cornel UNGUREANU,  
redactor-șef adjunct  
Revista „Orizont”

### Program clar, colaboratori de prestigiu

În istoria presei literare românești, „Ateneu” este apreciată ca o publicație culturală de tradiție, întemeiată în 1925 de Grigore Tabacaru și George Bacovia, întreruptă din motive financiare și reluată în 1964 din inițiativa unor tineri grupați în jurul poetului Radu Cârneli. Apariția ei fără întreruperi timp de 55 de ani, aflată astăzi la cel de-al 600-lea număr, se datorează, în primul rând, unui program clar, cu obiective bine stabilite și colaboratori de prestigiu, slujind spațiul cultural al zonei, cu reverberații în planul național revuistic, alături de alte publicații de cultură.

Citeam cu același interes Revista „Ateneu” încă din primii ani de apariție, urmărind comparații cu cele 7-8 reviste apărute sau reapărute, surprinzător, într-o perioadă când libertatea de exprimare era cenzurată la maximum. Este meritul tuturor celor care au slujit-o în această perioadă de peste jumătate de secol, dar mai ales al actualei redacții, care face eforturi pentru continuitate și existență.

Sunt bucuros să transmit, în numele colegilor redacției Revistea „Scrisul Românesc”, care și-a aniversat de curând 90 de ani de la întemeiere, felicitări întregului colectiv redacțional al revistei băcăuane. „La mulți ani!”, „Ateneu!”

Prof. univ. dr. Florea FIRAN,  
directorul Revistea  
„Scrisul Românesc”, Craiova



• Ioan Burlacu

## ... nu mai am vecinătățile de odinioară

A. J.: – Ovidiu Genaru, te-ai întors de curând din vacanță și te-ai întreba, pentru început, cum e? Știi că ești un globe-trotter și că ai, cum zicea Călinescu despre Alecsandri, demonul călătoriei. De unde această pasiune? Ce mai e pe la Neptun și, mai ales, pe la Casa Scriitorilor?

O. G.: – Globe-trotter e mult spus, dar sunt umblătel. Îmi place, într-adevăr, să călătoresc. Călătoriile au venit ca urmare a curiozității mele înnăscute. Am fost câteva zile la Neptun, însă nimic nu mai e la fel... Pentru că nu mai am vecinătățile de odinioară. Dintre prietenii vechi, cei mai mulți s-au dus. La Casa Scriitorilor și la „Ciresica” merg de vreo 50 de ani. Îți dai seama, 50 de ani! I-am și spus cândva omului de acolo: „Domnu’ Vasile, dă-mi tineretea de acolo!” Toată tineretea mea e acolo. Pe vremea, era o nebunie. Stăteam până la trei dimineața, în nesfârșite discuții. Acum sunt numai chipuri străine, scriitori sau nu. Nu doar șaizești s-au dus, ci și mulți dintre optzeciști.

A. J.: – Cine venea acolo dintre scriitorii importanți? Care era atmosfera?

O. G.: – Dar cine nu venea? I-am întâlnit, de-a lungul anilor, pe mulți. Ne citeam, ne știam din scris sau din întâlnirile organizate de „Ateneu”. Am legat la Neptun câteva prietenii trănice. Veneam cu familiile și plecăm, an de an, mai bogat în prieteni. Atmosfera era camaraderescă, deși termenul are astăzi alte rezonanțe. I-aș putea evoca pe mulți. Îmi vine în minte acum Aurel Covaci, traducător din rusă, suedeză, germană, franceză, italiană și spaniolă, cu care am fost și în Cuba. Cine-și mai aminteste de el? S-a prăpădit din cauza alcoolului. Avea această meteahnă care a făcut ravagii printre scriitorii noștri... Pe mulți i-a fericit, dar i-a și sfârșit, din păcate... Mi-l amintesc în avion, vorbind cu fiecare călător pe limba lui. Mare traducător...

A. J.: – Alcoolismul nu e doar boală scriitoricească. Lilliana Lungheia, traducătoarea, remarcă în amintirile sale că în Rusia se bea enorm. De la mușci și muncitori, până la artiști și oameni politici, toți beau...

O. G.: – Sigur că da. Sergiu Adam mi-a povestit peripețiile sale prin Georgia, unde s-a întâlnit cu o delegație de scriitori care îi imbau pe ai noștri cu stacane de vodcă, pe care nu puteai să le refuzi. Și, când nu mai aveau pentru cine închina, toastau pentru cei din tablourile atârinate pe pereți. Mulți obișnuiau să bea. Nu doar Aurel Covaci, despre care am vorbit, ci și Fănuș Neagu sau alții, pe care nevestele îi țineau din scurt, iar ei nu știau cum să se mai ascundă. Acasă își țineau sticlele prin tufisuri și se furișau, din când în când, să mai tragă o dușcă. Și Nichita e de pomină. Când era în spital, amicii îi aduceau whisky, pe care îl ascundea în rezervorul de la WC... Meteahnă grea, și nu doar la noi sau la ruși. Hemingway avea și el acest nărav. Am fost la casa lui. Nu se intra. Vizitatorii mai luau câte „un detaliu”, câte un suvenir. H. avea și un cimitir al pisicilor. Era mare iubitor de câini și de pisici... În anii ’80 era o săracie în Cuba de nu-ți poți imagina. Le-am dat colegilor cubanezi și șosetele din picioare. Deși era destul de cald. Nimic n-aveam! Nici măcar pastă de pix! Nimic! Nu știu cum scriau...

## Averea trebuie să fie mată, nu să lucească

A. J.: – Ai vizitat multe locuri, ai întâlnit, cu siguranță, oameni speciali și, cel mai important, ai știut să treci dincolo de fața

Ovidiu GENARU:

# „Ateneul” a fost o „gașcă” de rebeli care, din neatenție, s-au luat cu literatura



turistică. Ești un fin observator, care a făcut și reportaj. Ce-a înregistrat ochiul lui Ovidiu Genaru? Ce te-a frapat la coana Europa, căreia unii îi cântă prohodul?

O. G.: – Cei mai interesați sunt oamenii. Și felul lor de a fi, care, dincolo de o serie de elemente comune, diferă. Am întâlnit un austriac, profesor universitar, care mai venea pe la noi, fiindcă avea soție româncă. Stătea prin Dorobanți, pe undeva, și îi plăcea viața dâmbovitănească, despre care îmi spunea: „Domnule, eu n-am mai primit un cot în burdă din adolescență. Din anii războiului. Suntem atât de bine organizați încât oamenii nu mai răspund la stimuli”. Asta e o observație care îi definește pe austriecii ăștia, care sunt niște nemți mai moi. Tânjea după stilul nostru de viață levantin. Lor le place lumea asta vitală, ușor împutită, fiindcă organizarea lor socială e sterilă.

A. J.: – O Europă septică? O Europă îmbătrânită? Declinul Occidentului?

O. G.: – Există niște studii care vorbesc despre îmbătrânirea Europei. Cauzele ar fi alimentația, medicamentele, confortul, sedentarismul. Toate astea tocace reflexele, anulează instinctele. Să luăm, spre exemplu, cazul obezității, care se răspândește cu repeziune. Mai ales în orașele unde există fast-fooduri. Asta duce la o moleșală generalizată.

A. J.: – Inclusiv în literatură?

O. G.: – Da. Totul se moleșește. Fiindcă totul pleacă de la organismul nostru, de la care primim o mulțime de stimuli. Eu cred că ceva trece dinspre viață în literatură. Or noi nu mai facem pași... Nu vezi că există tot felul de stimulente: pedometru, brățări pentru sport, aplicații, gadgeturi etc.? În fapt, povestea e veche. Încă din anii ’70, am rămas uimit în Italia cum se duceau cu mașina peste tot. Și la toaletă...

A. J.: – Dar noi? Noi românii cum suntem? E românii deștepti?

O. G.: – Ceea ce ne caracterizează pe noi, românii, este adaptabilitatea. Rezistența noastră stă în puterea de a ne adapta. Noi am fost mici, prăpădiți, dar am supraviețuit în istorie. S-ar putea scrie o istorie paralelă a mersului pe sărmă pe care l-au făcut românii de-a lungul secolelor. Dar și una a intrigiilor și

Bacăul are, la momentul actual, doi mari poeți: pe abisul Ion Tudor Iovian și pe histrionicul Ovidiu Genaru. Dacă Iovian e apocaliptic și dostoevskian, Genaru e ludic și cehovian. Primul înfruntă Răul, într-o luptă pe viață și pe moarte, celălalt, printr-o abilă punere în scenă, în care e, simultan, regizor și actor.

Despre Ovidiu Genaru s-a scris, cu observații bine țintite, care au căutat să-i definească profilul liric, ceea ce este imposibil, fiindcă el nu e nicidecum egal cu sine, reinventându-se permanent. Șaizecest prin debut, șaptezecest prin ironie, optzecest prin intertextualitate și douămiist prin biografism și minimalism, Genaru e, de fapt, poet. Nici mai mult, nici mai puțin. În niciun caz nu simplu „autor de dicționar”, cum figurează în *Istoria...* manoleșciană. Deschideți oricare dintre volumele sale și veți găsi, de fiecare dată, versuri proaspete care, la momentul apariției, constituiau o noutate, iar acum, o certitudine. Eu l-am recitat invers, dinspre recentul *La opt, gaura cheii și alte patimi* (2018) spre *Un șir de zile* (1966) și *Nuduri* (1967), cu sentimentul că e mereu ancorat în Poezie, căreia îi găsește modalități adecvate de exprimare. Genaru ne propune un univers distinct, în care individul se joacă de-a existența, încercând să sucească mințile cititorului. Un univers care ascunde un mare sentimental, ce vine dintr-o lume iremediabil pierdută.

Alături de Constantin Călin, Ovidiu Genaru este un supraviețuitor, făcând parte din vechea gardă a „grupării Ateneu” care, în august 1964, scoate o nouă serie a Revistei, ceea ce constituia o mică revoluție în climatul acelor ani. Acum, la distanță de 55 de ani de acel moment fast, am stat de vorbă cu Ovidiu, rememorând frânturi din ceea ce a însemnat devenirea peste timp a Revistei, dar și despre poetul care s-a format și a scris în atmosfera „Ateneului” și a Bacăului post-bacovian.

a trădărilor, la care suntem meșteri. Numai așa vom înțelege de unde venim și unde putem ajunge. Suntem un popor sărac. În copilărie mâncam adesea mămăligă cu perje. Făceam chisăliță. De acolo venim. Îmboğățiiți de după 1989 nu s-au ridicat la nivelul banilor. Au rămas, în esență, niște țărani. În alte părți, banii nu se fac peste noapte. Îmi povestea cineva, care a muncit în Iran, despre un proprietar de sonde, putred de bogat, care trăia cumpătat. Mirat, l-a întrebat de ce e atât de econom. Milionarul i-a răspuns: „Averea trebuie să fie mată, nu să lucească. Numai la voi există atâta ostentație”.

## Eu nu sunt un tip prea învățat. Eu sunt un tip curios

A. J.: – Ce a fost esențial în devenirea lui Ovidiu Genaru?

O. G.: – Eu n-am crescut cu literatură. Aveam câteva cărți, dar majoritatea de știință. Citeam „Ziarul științelor și călătorilor.” Eu sunt un om curios. Îmi place să știu, să înțeleg. Meșteresc. Repar ceasuri, motoare, inventez tot felul de drăcovenii, pun faianță, gătesc, pictez pe sticlă. Eu fac orice. Absolut orice. În copilărie, mi-am făcut, cu fratele meu, un microscop. Cremaliera, axul cu zimți. Totul. Așa e și poezia. Manufactură. Manualitate. De aia îmi place mie Arghezi. Ce a făcut el cu limba română e rar... E dat în mă-sa! Teribil e și Barbu! Imaginea păunului, „pânzele alcoolului”, „se ploconea răsăritean și moale” și altele asemenea. Ce frumos sună „mălai din palma ta să ciugulească”! Și Rașelica Nahmanson. Și toată lumea lui Mateiu Caragiale... Atâtea mine de aur în poezia noastră... Vor rămâne înfundate...

A. J.: – Să dăm puțin firul înapoi. Despre copilărie să vorbim puțin, fiindcă, vorba lui Creangă, ea e singura veselă și nevinovată.

O. G.: – Chiar că da. Am avut în copilărie de toate. Ne jucam prin praf, pe ulițe, mergeam la scăldat, urmăream avioanele nemțești care decolau din Câmpul Poștei, patinam pe Valea lui Irfim. Văd și acum sângele de la abator.

Era în zona autogării de azi. Am foarte copilărit. Minunat era. Îmi știu și acum toți vecinii. Știi că m-am predat și la ruși. În ’44, când am fugit cu familia. Am ajuns până la Râmnicul Sărat. Când am auzit că rușii vin, am îngropat tot în covoare cusute, le-am băgat în beci și am fugit. Le-am găsit, la întoarcere, intacte. Era o panică de neînchipuit. Trenul nostru a fost bombardat și a luat foc, oprindu-se în păpuși. Ofițerul neamț și-a luat la revedere de la noi și a plecat. Noi am intrat într-un canton, unde ne-am adăpostit. A doua zi au venit rușii. Ne-au scos de acolo. Au văzut că suntem câteva familii inofensive și nu ne-au făcut nimic. Am stat acolo mai mult de o săptămână. Era un tren abandonat unde fusese popota ofițerilor nemți și acolo am găsit băuturi franțuzești și tot felul de specialități. Luam vin cu găleata și mergeam cu el în sat, unde îl schimbam pe ouă și făină. Era noroi de vin pe jos. Fiecare lua cât putea. Am găsit lame de ras, parfumuri, țigări fine etc. Fumam cu cinci țigări în gură. Într-o seară, a apărut un rus călare, atât de beat, că atârna în sa. L-am dat jos de pe cal și a dormit 48 de ore. S-a trezit speriat și a pus mâna pe pistol, întrebând unde se află. Oarecum dumirit, a cerut „cizmii” și a plecat, căutându-și tovarășii. Parcă ieri s-a întâmpat asta...

## Un mic producător particular

A. J.: – Cum se vede comunismul la distanță de 30 de ani? Cum se raportează la acel regim un scriitor care, vrând-nevrând, a fost supus vremurilor?

O. G.: – Cum să se vadă? Așa cum l-am trăit... Fratele meu mai mare, Mircea, a fost înțemnițat de comunisti, la 17 ani. Nu prea am vorbit despre asta. Înainte nu se putea, iar după 1989, toți erau disidenți. Am trăit în acele decenii încercând să ne adaptăm. După Revoluție, când mi s-a propus să candidez, nu m-am dus la țărâniști, unde erau deja o mulțime de comunisti... Am rămas la FSN-ști, care m-au pus pe liste și așa am ajuns în Parlament. Era haos. Multi nu știau nici virgulele unde se pun... Eu mai știam câte ceva, dar nu foarte mult... Eram un grup, scriitori și actori, care ne





• Ovidiu Genaru și Val Mănescu (2016)

întâlnem pe holurile Parlamentului și ne întrebăm mereu: „Ce căutam noi aici?” Parlamentul avea o bibliotecă superbă. Nu era însă nimeni acolo... Înghesuiala era la bufet, nu la bibliotecă. Îmi amintesc de un personaj politic din acei ani, care a plecat într-o funcție și mai importantă. Gurmand, prima lui grijă a fost să ia cu el bucătarul de la Parlament... Asta spune multe. Mă tot gândesc la milioanele de proteine care sunt pe noi. Mă uit la asaltul bucătarilor asupra culturii. Nu-i chiar un semn de normalitate... Bucătarii iau premii de 50.000-100.000 de euro, iar scriitorii de 1000-2000. Premiul Uniunii Scriitorilor, pe care l-am luat anul acesta, e 7000 de lei. Asta spune multe, nu? Așa direcționezi o întreagă generație. Tinerii se vor duce, firește, spre altfel de slujbe, bine remunerate. Însă cine va mai scrie? Cine se va mai ocupa cu arta? Cu știința?

A. J.: – Apropo de tineri. Ce ne așteaptă oare? Moare cu noi o lume?

O. G.: – Mi-am dat seama, din călătoriile mele, încă înainte de 1989, că se merge într-o altă direcție. Librăriile vor fi înlocuite de cărciumi, dar să vezi bibliotecile transformate în puburi e un pic cam mult. E drept că zidurile catedralelor occidentale sunt pictisite de atâtea inchinacune, însă nu poți să nu te gândești la transformările care se produc. Nu-s chiar adepții teoriilor apocaliptice, însă lecturile mă fac să cred că se vor produce mutații semnificative în felul de a fi și de a trăi al oamenilor. Se încearcă, probabil, găsirea unor soluții care să scoată omenirea din impas. Felul în care trăim ne îndepărtează de natură și ne adoarme instinctele. Suntem tot mai comози, tot mai dependenți. Ni se tocesc reflexele și ne pierdem vigorența. Nu-i exclus ca aflarea de imigranți din ultimii ani să fie legat nu doar de nevoia Europei de forță de muncă, ci și de o încercare de revigorare a unui Occident care începe să se lăncezește. O infuzie de vitalitate firească, fiindcă lumea biologică e în continuă mișcare. Citesc enciclopedii și mă uit cu interes la tot felul de documentare. Se pare că maimuțele continuă să evolueze și ele, paralel cu omul. Am văzut, cu uimire, cum își smulg fire de păr pe care le folosesc pe post de ață dentară, pentru a-și curăța dinții. Ce zici de asta?!

A. J.: – Care să fie cauzele? Familia? Școala? Societatea? Toate la un loc?

O. G.: – În general, oamenii cu bani nu mai au timp pentru copii și îi lasă în grija școlii. „Doamnă, eu ți-am dat copilul, ce-ai făcut cu el?!”. Cam asta e abordarea și mi se pare foarte periculoasă, fiindcă ceva s-a stricat în relațiile interumane. Familia nu își mai face treaba. Nu trebuie generalizat însă. Copiii trebuie să le placă ceea ce fac. În momentul de față școala are cei mai mulți inamici. Sunt atâtea tentații care au

pus stăpânire pe mintea adolescenților... De ce să-și înfund ei nasul într-o carte? Imaginea e peste cuvânt. Degeaba încerc eu să îi spun în versuri cum e un sân de fată, când el deja a văzut sute de imagini sau filme... Eu cred că trebuie schimbat conținutul poeziei. De aia mi-am dorit întotdeauna să realizez un text care să fie un mic spectacol, care să aibă persuasiune, să aibă un magnetism, ceva. În scris, am fost mereu un mic producător particular. Unul care trebuie să-și vândă marfa. Textul trebuie să aibă oleacă de parfum. Sau măcar sudoare. E plin trecutul de versuri sterile, de necitit.

A. J.: – Păi atunci de ce (mai) scrii?  
O. G.: – Dar tu de ce respiri? De ce citești? De ce scrii?

### „Te iubesc, dar nu pe tine!”

A. J.: – Imaginarul poeziei tale își trage sevele din provincie, într-o posibilă filiație bacoviană. Cum e cu provincia asta?

O. G.: – Provincia există. Dar poate fi atenuată. Astăzi avem acces la informație și ne putem depăși provincialismul. Asta, desigur, dacă ne dorim. Există însă o supraevaluare a unor indivizi care se mulțumesc cu aprecierea prietenilor, care nu au confruntări cu anumiți oameni, cu anumite competențe. Există în acest sens o poantă: „Ce este un expert?” „Este o persoană venită din alt oraș”. Noi nu prea primim oameni din alte orașe. Nu intrăm în schimburi de idei cu asemenea experți. S-ar putea să existe o anumită autosuficiență. Oamenii nu au mobilitate intelectuală, sunt manipulați. Ți se sugerează ideea că ești cel mai bun, că meriți totul. Sar de la una la alta. Există un vers la Radu Andriescu, pe care l-am întâlnit la Festivalul „Bacovia”, în 2017: „Te iubesc, dar nu pe tine!” Ce poet special e Radu! Aparent simplu, un asemenea vers arată multă știință de carte. Un asemenea poet apare rar și doar în provincie. Un astfel de om dinamitează tot. Andriescu e foarte bun. E un poet cu totul special.

A. J.: – Cum ai defini provincia?  
O. G.: – Toate-s mai înțete în provincie. Îmi amintesc de copilărie. Se trăia în alte ritmuri. Există un coșar celebru. Se urca, din Strada Mare, pe acoperiș și trecea de pe o casă pe alta, până spre periferia târgului. Bacovia de acolo vine. Din această provincie. Cărbunele lui e inspirat dintr-un incendiu. Bacovia s-a dus să vadă rămășițele arzânde și a rămas marcat de casele carbonizate, de negrul care stăpânește pretutindeni. Părinții mei stăteau în zona abatorului. Eu locuiesc vizavi de casa unde s-a născut Bacovia. Lângă, era Morițoaia, cărciuma unde se fundea Bacovia. Celebră era însă „Pui

de lup”, în Piața Florescu, o bodegă tipică pentru Bacăul interbelic. De acolo începea strada Lecca, locuită de evrei. Există o splendidă monografie, în patru volume, a acestei străzi. Și eu vin din această provincie, pe care am trăit-o și care, într-un fel, mă trăiește. Sunt un mare sentimental. Mască, dar tot un sentimental. Le-am spus-o și acum, la București, când am luat premiul Uniunii Scriitorilor. Am vorbit despre provincie, iar unii au fost deranjați. N-am înțeles de ce...

### Noi eram mulțumiți că ne lasă să scriem

A. J.: – Unii istorici literari vorbesc despre Gruparea „Ateneu”. George Bălăiță nega ideea, spunând că „Ateneul” a fost, de fapt, „o teribilă iluzie”. Erați sau nu erați o grupare? În ce raporturi vă găseați în redacție?

O. G.: – „Ateneul” a fost o „gașcă” de rebeli care, din neatenție, s-au luat cu literatură. Ne-am dus la partid, în 1964, să facem o revistă. Era greu. Câmeци publicase deja pe ici, pe colo și era cunoscut. Mai făcea câte un poem mai lung, ba despre șantierele patriei, ba despre Gagarin. Avea o oarecare influență, fără de care nu se putea. Din fericire, la Bacău, secția de propagandă a fost înțelegătoare, deși le mai făceam probleme. Se cam temeau, dar au dat drumul revistei, fiindcă se cerea o „liberalizare”. În redacție, fiecare era el însuși. Nu aveam o doctrină. Noi eram mulțumiți că ne lasă să scriem. Sigur că eram urmăriti. Dar n-am pățit. Când mergeam la cărciumă, veneau și niște necunoscuți care se așezau, ostentativ, la masa vecină. Aproape că ne știam. Cred că le și plăcea să lucreze cu noi. Beau și ei ceva, înregistrau probabil ce spuneam. Eram tolerați. Ne permiteam/permiteau destul de multe. Spuneam bancuri, glumeam. Mișu Sabin era bun tare. A murit la 39 de ani, săracu. Ne înțelegeam bine. Ne mai certa Câmeci, că de ce venim târziu, ne mai ierta. Ne făceam însă treaba. Eu eram Gică Contra, Bălăiță – factorul de echilibru, Mișu cu poantele, iar Călin, cu critica. Mergeam des la București, aveam amici, ne întâlneam cu scriitorii din țară, care ne cunoșteau. În fiecare lună plecam la Casa Scriitorilor. Eram un grup vesel. Nu eram Cercul de la Sibiu. Deși, dacă mă gândesc bine, nici ei nu cred că erau foarte scorțoși.

A. J.: – Ce rămâne din „Ateneu”, acum, la 55 de ani de la apariția seriei noi? Cum vezi viitorul Revistei? Mai ales în contextul recentului scandal declanșat de articolul lui Ion Simuț.

O. G.: – Eu am aflat despre acest articol la Alba Iulia. Nu sunt însă un alarmist. E o opinie. Și, ca orice opinie, ea poate avea adepți, poate genera discuții. Uneori e nevoie și de discuții. După mine, revistele de cultură nu vor dispărea, așa cum nici cărțile nu vor dispărea, indiferent ce prefaceri vor urma și de direcția în care va merge lumea. „Ateneul” nu mai poate fi ce a fost nici în anii '60, nici în anii '80, fiindcă era un alt context. Iar eu nu-s profet ca să știu ce urmează. Iartă-mă că nu fac pronosticuri. Sunt, așa cum ți-am spus, un mic producător particular, care încearcă să-și păstreze curiozitatea nealterată.

A. J.: – Ți mulțumesc, dragă Ovidiu Genaru, și ți doresc exact asta: să ți păstrezi nealterată curiozitatea. Pentru că din ea vin toate: călătoriile, vivacitatea, poezia și, în definitiv, plăcerea de a trăi.

Dialog de Adrian JICU

## Dan PETRUȘCĂ

### Cam pe când scriam primul vers

Cam pe când scriam primul vers  
nu chiar de mult, Ovidiu Genaru era  
un bătrân de vreo

treizeci și cinci de ani

el trăia oarecum prin Balcani

mai precis într-un hău

din Bacău

ce mai faci, bătrâne? zicea

și trăia fără ani și prin

cuvinte și mai multe pahare de vin

trăia și trăia pentru

sânii ei pentru coapse călcăie roz

și rotunde

până hohotele astea fierbinți

ar fi putut să-l scufunde

când l-am cunoscut

Ovidiu Genaru încă nu reușea

să învețe cum

se scrie antum sau postum

era un provincial

care gemea în ultimul hal

și din toate puterile

tulburat de cărți de ploie de ninsori și de  
toate muierile

pe vremea aceea, Ovidiu Genaru

nu-și punea metafizic problema dacă

viață și moarte au șolduri

de promoroacă

nici doctorul său n-apucase

să fie bolnav

fluiera fluiera pe sub cerul concav

și sinistru

n-avea habar ce înseamnă să fii

parlamentar sau ministru

nu se trezea vertical și mirat

din vise, fiindcă pe-atunci cred că nici

nu știa că trăise

de ieri, Ovidiu Genaru

stă nemișcat undeva între

Strada Mare Bazar Câmpul Poștei

Letea Lecca parc gară

aeroport Europa și restul

de fapt nu-l găsești nicăieri

pe pământ biografii bibliografii

în amestec

mi-e din ce în ce mai greu să spun

a plecat sau vine

iar astăzi abia mai pot desluși

pe foaia asta oarbă și leneșă

dacă-i vorba de el

sau de mine

În expresia latină „Nomen est omen” este concentrată ideea că un nume include și destinul purtătorului său, chiar dacă ulterior, în epocile dominate de raționalism, s-a apreciat numele ca nefiind predestinat, ci pus ca o etichetă oarecare. Astfel, fără să mai aibă o conotație legată de predestinare, numele a ajuns să fie considerat o simplă denotație sau, mai grav, a fost transformat în simplu număr din partea regimurilor totalitare. Adrian Alui Gheorghe încearcă să ne convingă – dar nu prin investigații cu instrumente antroponimice, ci cu mijloace pur ficționale – că în câmpul numelor proprii este instituit o relație biunivocă a unei astfel de mărci identitare cu purtătorul ei și că se produc efecte negative nebănuite prin alterarea acestora. Centrul polarizator al spațiului referențial din narațiunile ce alcătuiesc volumul *Zugzwang sau Strada cu o singură ieșire (proze scurte, medii și lungi)* (Editura „Polirom”, 2018) este numele de persoană în calitatea sa de marcă a identității, stratul onomastic dobândind o greutate specifică în evoluția personajelor.

„Fiecare om se naște cu un alfabet numai al lui, ca un fel de amprentă interioară, și, crescând și luând în posesie lumea celorlalți, o traduce pe limba lui. De fapt, toată viața un om traduce ceea ce este el în limbile celorlalți, pentru a se face înțeles, și traduce pentru sine ceea ce vede în afara lui” (p. 85 și 93). Acestea sunt fraze puse la începutul și la sfârșitul prozei *Minciună*, întărindu-se astfel sugestia acestui mesaj. Dar, pentru a exprima adevărul, aceasta nu este suficient. Numele sunt cele care creează lumea la nivel ontologic („a numi” este echivalentul lui „a da naștere”), iar elementul ordonator al confuziei identitare este „certificatul de naștere”. Riscul „anomie”, care amenință într-o societate depersonalizantă, îl ilustrează protagonistul din proza *Otravă*: „De ce e important să ai un nume? Dacă nu ai nume riști să nu mai poți fi luat în seamă ca om; devii un fel de animal social care slujește la voia întâmplării, care poate fi luat de pe stradă și pus să facă tot felul de treburi neplăcute, urăcioase, grele. Cei din jurul meu încă nu știu că nu am nume; eu fac tot posibilul ca ei să nu afle și nici să le dau această impresie. Mă comport normal. Îmi plimb câinele seara prin parc, mă oprește câte cineva și mă întreabă de nume. Al câinelui, firește. [...] Câinele are un nume; eu, nu. Nici câinele nu știe că nu am nume, altfel nu mi-ar mai asculta comenziile, și-ar ridica piciorul și mi-ar stropi, poate, pantalonul” (p. 77).

Chiar dacă este explicit din punct de vedere semantic și spune câte ceva despre linia descendentă, numele înscris în actul de identitate nu se acordă



Vasile SPIRIDON

## Trebuiau să poarte un nume

întotdeauna cu trăsăturile purtătorului său. Excepțiile nu fac decât să confirme regula și să păstreze proporția între numele nepotrivite și cele coincidente însușirilor purtătorilor. În proza *Pecingine*, cineva își scoate o parte din nume la vânzare din rațiuni pecuniare, această practică extinzându-se ca o pecingine în cadrul comunității și apoi la scară planetară. Se ajunge până la a se scoate la mezat tot numele, prin anunțuri publicitare, iar consecințele economiei de piață nu întârzie să apară: „Au apărut samsarii de nume: cumpărau ieftin, vindeau scump./ Au apărut trișorii de nume, care vindeau nume false. Era greu să le depistezi, trebuia să fii cunoscător, de asta novicii au dispărut rapid de pe piață./ Au apărut dramele: copiii care își vindeau, în inconștiența lor, numele complet și nu mai erau găsiți de părinții lor./ Au mai fost semnalate și cazuri de copii care furau numele părinților și le vindeau pe mai nimic, trimițându-i pe aceștia în cel mai negru anonim./ Unii își vindeau numele lor pe un preț bun și cumpărau nume mai ieftine. Astfel, prietenul de ieri îți devenea brusc străin” (pp. 97–98).

Avantajele de care se bucură un om nu neapărat „cu nume”, dar cu bani nu pot să lipsească: „În lumea asta el poate să aibă tot ce vrea și toți poftesc la ce posedă el. Toate vorbele lui sunt admirate și toate privirile lui sunt răsplătite cu reverențe. Lingușirea îi dă târcoale, iar avaritia mărește numărul prietenilor săi. Dacă este prost, lumea nu observă pentru că el îi astupă urechile cu bani; dacă este urât, îi întunecă vederea; dacă e de origine umilă, nimeni nu-și mai aduce aminte de tatăl său, iar dacă e copil din flori, se vor găsi oameni, foarte cinstiți de altfel, care vor fi gata să jure că ei au asistat la nunta mamei sale...” (*Casa vântului*, pp. 147–148). Citirea prozei *Zugzwang* mi-a amintit de jocul de înțrajutorare Caritas, de la începutul anilor '90 ai secolului trecut. Numai că, în comunitatea tutelată financiar de un obsedat și imbatibil jucător de șah, Eliodor, se câștiga mult mai mult decât de opt ori – așa cum se promitea în convenția jocului deloc caritabil, la sfârșitul căruia mulți depunătorii doritori să scape de sărăcie au primit șah-mat. (Dacă tot s-a

perna cu ace



născut românul poet, îmi vine și acum să mă întreb, dar altfel decât a făcut-o Hölderlin: „La ce bun săracii în vremuri poetice?” Odată cu apariția lui Eliodor, biografia anodină, fără orizont, a cetățenilor urbei este copleșită de o biografie secundă, ale cărei itinerare se ordonează ca pe cele 64 de pătrățele ale tablei de șah, împânzită mai mult cu nebuni și cu pionii decât cu regi și cu regine. Viața curgea potrivit regulilor unei partide de șah, până la sosirea unei neîncoronate regine, a cărei miză nu era remiza, ci învingerea imbatibilului șahist Eliodor. Ceea ce se și întâmplă și – drept recompensă – îi cere să plece cu ea în lumea largă, fără știrea nimănui.

Morala care se desprinde în urma citirii acestei bucăți narrative ar fi următoarea: „Fiecare bărbat poate să spună măcar o dată pe lumea asta: nu am fost rege, dar pentru femeia mea am făcut tot posibilul ca patul să îi fie tron” (p. 53). În mod asemănător evoluează lucrurile și în proza *Tu Ernest*, unde personajul cu acest nume posedă calitatea miraculoasă de a ține de foame oricui îl vede și îi pronunță numele (aici, Adrian Alui Gheorghe face o trimitere subtilă la ideologia regimurilor dictatoriale). Devenit, practic, prizonierul unui studio de televiziune, de unde ținea sătulă pe toată lumea care îl vedea și îi scanda numele, Tu Ernest va evada în lumea largă împreună cu o fată care începuse să-l țină sătul sufleteste într-o lume care, la fel ca în proza cu structură de basm *Ostap* (anagrama pentru „patos”, pentru suferință), este întruchipată sub forma unui imens tub digestiv.

Deși proza *Lurica* începe cu propoziția „Viața este fantezia unui Dumnezeu nebun!” (p. 65), mesajul întregii cărți este susținut de o asemenea aserțiune doar în măsura în care mișună peste tot numeroși nebuni creați după chipul și asemănarea Ziditorului. Între oglinzile înșelătoare ale numelor se reflectă sufletul personajelor, cu zvârcolirile sale nu o dată dramatice, dovadă că purtarea numelor ascunde psihologii complexe, structuri sufletesti complicate și izbucniri ale subconștientului în permanență convulsie. În privința „botezului onomastic”, numele naște omul, întrucât punerea sub oblăduirea unui Patron întărește ipostaza simbolică a atotputerniciei demiurgice. Onomastica este sarea pământului și a omului de pe pământ, deoarece ea acordă identitate socială, stare civilă, profil spiritual, constituindu-se în adevărate câmpuri semantice iradiante. Numele este denumirea originară în realizarea acestor statuări și determină destinul fiecăruia. Atunci când cineva este numit înseamnă că este înzestrat cu o durată biografică, că este supus unei evoluții coerente, că este investit cu o soartă ce este transformată în destin. În proza *Ph. D. Apostol Sempronian Straße*, numele va rezista în timp purtătorului său în urma unei glume făcute de colegii de studenție vieneză, care îi pun numele pe o plăcuță stradală. Uzurparea numelui străzii va produce confuzii edilitare și astfel numele îi va ține loc de destin personajului.

Unui alt personaj, scriitorul Toma Penescu, din proza *Bărbați de pradă*, gloria îi va

crește incredibil după plecarea incognito din țară pentru a-și întemeia familia într-o insulă îndepărtată. După 40 de ani de ședere acolo, dorul de țară îl îndeamnă să revină, dar consecințele vor fi dezastruoase. Din neatenție, își divulgă identitatea, dar nu va fi crezut, fiind suspectat ca un uzurpator care vrea să-și însușească numele, opera, gloria și averea mitizatului scriitor Toma Penescu. După diagnosticarea de dedublare a personalității, nefericitul poet va muri în timpul unei anchete, cu dor neostoit de insulă și de familie. Faptul că proza aceasta poartă un motto luat din basmul *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte* mă determină să cred că, de fapt, drama lui Toma Penescu este dublată față de aceea din basm, deoarece venise din insula îndepărtată acasă tot mistuit de dor. Dacă, în proza jucăușă *Zidul de hârtie*, un critic intransigent, Ninel Postolache, este obligat de numerosii grafomani pe care i-a executat la zid să semneze cronici făcute de ei, devenind „un Manole izolat pe creasta zidului fără o aripă de sprijin” (p. 123), în *Bărbați de pradă*, scriitorul trăiește adevărata dramă manolică, deoarece opera este desprinsă total de el.

Problematica numelor proprii și improprii susține, prin bogăția sugestiilor conținute, osatura ideatică a volumului cu structură parabolică moralizatoare *Zugzwang sau Strada cu o singură ieșire (proze scurte, medii și lungi)*. În privința cuvântului „Zugzwang”, autorul însuși transcrie ceea ce a găsit în *Dictionarul explicativ al limbii române*: „situație în șah în care jucătorul la rând (obligat să mute) are la dispoziție numai mutări dezavantajoase, care conduc la pierderi materiale sau poziționale; p. ext. situație în care se găsește numai mutări dezavantajoase, care conduc la pierderi materiale sau poziționale; p. ext. situație fără ieșire. Din limba germană: Zug «mutare» + Zwang «constrângere, obligație»” (p. 31). Însă acest cuvânt compus comportă și alte sensuri în limba germană. De exemplu, „Zug” poate să însemne și „trăsătură” și, prin urmare, o altă traducere ar putea fi „constrângerea trăsăturilor de caracter”. Adrian Alui Gheorghe a scris o carte profundă despre constrângerea trăsăturilor de caracter, în care abundă sugestiile pilduitoare, referitoare la identitatea dilematică, la exercițiul puterii numelui și la sensul pe care îl are purtarea numelui în ordinea socialului, a moralității și a comuniunii. „Doi oameni care nu au nume nu se pot întâlni de două ori în aceeași viață, asta se știe” (p. 79). Se știe și nu prea, din partea celor fără de nume proprii. Or, valoarea existențială se construiește – pe termen scurt, mediu și lung – prin purtarea unui nume propriu (care să aparțină la modul propriu) sau prin făcutul unui re-nume.

Teatrul Tineretului din Piatra-Neamț

## Parfum de solitudine

Intru în joc și încerc să-mi imaginez cum ar mirosi acel „parfum de solitudine” din noua piesă a lui Radu Afrim, jucată la T.T. Ar putea fi un amestec de vanilie cu sare, de bergamotă, flori albe, piper roz, cardamon, piele și ambră. Îl văd într-o sticlă de un albastru ultramarine Yves Klein, proiectată pe fundalul unei imense pânze a vizionarului Mark Rothko, cu roșu vibrant și galben intens, din perioada lui flamboiantă. Cel de-al optulea text al regizorului, *Sub fiecare pas e o mină neexplorată dintr-un război neterminat cu tine*, are un titlu lung, bine găsit însă, fiindcă e deosebit de puternic și cu o mare încărcătură expresivă. A fost scris „în priză directă” în acele săptămâni cât a stat regizorul la Piatra-Neamț pregătind spectacolul, timp în care a lucrat fragmente de text în fiecare zi, cu gândul la actorii aleși pentru acest proiect. Un work-in-progress, așadar, la capătul căruia a ieșit un vivace bricolaj, o textură încălzită, în care realitatea intră de-a valma, cu frumusețea și mizeriile ei, cu miresme și miasme. Se simt în scriitură atingerea materiei vii, aerul timpului. Sunt, în scenariu, multe, exacte și sarcasice observații din viața reală, trimiteri la diverse stări de lucruri, situații, toate acestea fiind amestecate cu evadări în imaginar, într-un seducător mix poetic de realitate și suprarrealitate. În „esantioanele de însingurare”, desprinse din mărturisirile unui grup de personaje participant la un workshop, se vorbește despre rutină, indiferență, egoism, ipocrizie, relații de cuplu, dragoste, sexualitate, rate la bancă, violență domestică, despre diverse pierderi, despărțiri, minciună, mistificare, în fine, găsești aici mult din zgo-

motul existenței cotidiene. Cei veniți să se destăinuie la workshopul pe tema singurătății, condus de doamna Chesha, o adevărată maestră a acestei practici, sunt invitați să lase deoparte orice formalism și să fie adevărați, sinceri, să-și spună fără teamă, total dezinhibiți, poveștile, pentru că ele se înregistrează acum, dar vor putea fi ascultate doar peste o sută de ani, în 2019. Sunt, întâi, măturisiri în grup, apoi monologuri, totul desfășurându-se într-un decor hiperminimalist (concept de Alexandra Constantin), cu câteva sumare elemente dintr-un studio de înregistrări și niște perne aruncate pe jos. Și mai sunt luminile, care creează cadrul de evoluție al personajelor, ele mutându-se, în anumite momente, de pe scenă în sală, pentru că și despre tine e vorba, spectatorule, *semblable et frere*. Poveștile personajelor sunt diverse și interesante, ele fiind scrise, după cum declară autorul scriptului, cu gândul la interpreți, redacte cu naturalețe și dezinvoltură, cu nuanțe și accente bine plasate. Cătălina Bălălașu, Nora Covali, Ada Lupu joacă într-un chip foarte atașant niște tinere femei inteligente, cultivate, sensibile. Și parcă ne spun ceva despre ce li s-a întâmplat chiar lor, atât de mult și-au



însușit personajele. Ada, deși temătoare, are nevoie de aventură, Cătălina e delicată, aeriană, vorbirea ei fiind înțesată de referințe din lumea artelor. Ea aminteste de pictorii citați la începutul cronicii, de Marilyn Monroe, iar Nora, cea îndrăgostită de poezie, evocă o imagine dintr-un film cu Lilian Gish și citează din Cehov. În text se mai aud și alte nume: Victor Brauner, Edith Piaf, Givenchy, Y. S. Laurent, Lena Ferrante, nume de cântăreți: Madonna, Lana Del Rey și de formați, Daft Punk, de echipe de fotbal, totul ieșind din multicolorul butic al lui Afrim, plin de surprize.

Foarte colorat este și personajul doamnei Chesha, interpretat *con brio* de Lucreția Mandric, cu un look de grand mammy hippie, foarte directă și hotărâtă în ce face, de o sinceritate brutală uneori, și care devine, în partea a doua a reprezentației, un fel de

raisonneur, decantând gânduri, înțelesuri. Pentru că, bună cunoscătoare a sufletului omenesc în toate ascunzișurile sale, fostă patroană, înainte de revoluție, a unei pomoteci ascunse într-o băcănie, ea nu a făcut altceva decât să-i provoace pe participanții la atelier la o întâlnire cu ei înșiși. Corina Grigoraș și Valentin Florea sunt cei mai aproape aici de genul de actor preferat de Afrim (adică gata să se arunce cu capul înainte, fără teamă de penibil, fără autocenzură). Corina este excelentă într-un personaj frust, o gospodină isterizată de conviețuirea cu bărbatul și mama ei într-un apartament înghesuit. Poveștile ei despre cățelușa cihuahua Van Gogha și despre gândul asasin care o bântuie, acela de a spinteca burta lui bărbatului său, cu mâțele lui ghiorăitoare, pofind după salata „dă bio!”, au un puternic accent grotesc. Vali e un

sticlete gay cu părul oxigenat, care face un memorabil număr de dans lasciv, apinert comic, dar îngrozitor de trist, când, îmbrăcat într-o rochiță de paiete și cu șosete de bumbac, se simte liber „să se spargă-n figuri”, scăpând astfel de frustrări. Credibil figurate, cu bune mijloace actoricești sunt și personajele încredințate Ginei Gulai (o doamnă cam prețioasă, interiorizată), Cristinei Mihăilescu (o hipsterită perdantă în amor), lui Florin Hrițcu (un amozer infidel) și Mircea Postelnicu (un mărlant mitoman), lui Paul-Ovidiu Cosovanu (un visător), acesta din urmă alcătuiind, împreună cu Răzvan Murariu, și bandul care cântă live în spectacol.

„Esantioanele de însingurare” din *Sub fiecare pas e o mină neexplorată dintr-un război neterminat cu tine* nu sunt sumbre, apăsătoare (pentru că există și o altă dimensiune a singurătății, una senină, care aduce cunoașterea de sine și liniștea), și de aceea spectacolul e unul tonic, ludic, cu mult nerv și ritm. Textul e infuzat de poezie și umor, are prospețimi și insolitanțe, plus un subtil balans între comic și tragic. Iar cuvântul are partea leului, putere și magie, el deschizând calea spre un fantastic al banalității, în surprinzătoare imagini, și spre visare.

„Jucați-vă cu aerul dintre cuvinte – le spune Afrim actorilor. Nebunia de a visa este singura la care aveți acces în meseria asta.” Și ei l-au ascultat și au fost total disponibili, urmând toate provocările sale, într-un spectacol foarte viu, care ne pune față-n față cu noi înșine, într-o clipă de sinceritate, de adevăr.

Conectat mereu la prezent, Teatrul Tineretului are acum un nou proiect cultural, intitulat #SAFESPOTT, care „promovează un spațiu sigur pentru dezbateri, destinat publicului tânăr, pe tema diversității și toleranței”. În cadrul acestui modul de teatru educațional (tot mai aproape de public, formarea acestuia sunt obiective clare, directe, programatice), vor fi puse în scenă texte contemporane aparținând unor dramaturgi sub 35 de ani, care participă la un concurs. Odată ales un text, el va deveni spectacol grație unei echipe de realizatori cu limita de vârstă menționată mai sus, alături de care vor fi antrenajii elevi de liceu, ca asistenți voluntari.

Primul spectacol prezentat, la Sala Studio „Corneliu-Dan Borcea”, în fața unor copii curioși, numai ochi și urechi, cu reacții foarte vii (proiectul, care are mai mulți parteneri, vizează dezvoltarea unui public participativ), a fost „Legume”, în regia Irinei Slate. Cel care a imaginat o amuzantă istorioară alegorică, având drept personaje câteva legume mai „speciale”, este George Cocos: actor, trainer,

speaker și dramaturg, după cum aflăm din caietul-program. *Speciale* înseamnă altfel decât cele comune și foarte cunoscute, motiv pentru care o roșie galbenă, o ridiche albă, o ciupercă maronie, o țelină apio, un ardei parea gras, o varză bio vor fi niște biete legume hulite, ostracizate, tratate drept niște ciudățenii. Personajul negativ, răul care le va exploata, vrând să le țină într-o cușcă și să le arate precum monstruozițările de circ, este Domnul Cartof. Năpăstuitele legume se vor alia însă, descoperind puterea celor uniți, și astfel îl vor demasca pe Cartof și își vor dobândi libertatea. Iar marea surpriză a temerarelor legume, hotărâte să lupte pentru libertate și dreptul lor la o viață normală, în care să fie acceptate așa cum sunt, este să aștepte, de fapt, și Cartoful este mov, el trăind ascuns sub masca unuia obișnuit. O victimă a discriminării, așadar, transformată în agresor.

Mica fabulă vorbește, cât mai pe înțelesul unui public de vârstă fragedă, despre faptul că fiecare ființă este unică în felul ei, că diferența este ceva firesc și că trebuie asumată fără frică de cei în cauză, privită cu înțelegere, cu toleranță, de către ceilalți. Viața e frumoasă când are cât mai multe forme și culori, iar tot ce este uniform, banal, tern ne plictisește.

Pe aceste date ale textului, unul scris cu sprinteneală, imaginație, cu umor, echipa de realizatori (căreia i s-au alăturat mulți elevi asistenți voluntari) și-a dat mâna și a scos un spectacol vesel, plin de culoare, antrenant, cu morala la vedere, nu însă și didactic. Regiozarea Irina Slate a colaborat cu bune, vizibile rezultate cu scenografa Andreea-Diana Nistor (inspirată în configurarea legumelor-personaje, acestea având costume cu expresive elemente caracterizatoare), coregraful Teodora Budescu și Ștefan Ruxandra, sound-design. Și a alcătuit o distribuție cât se poate de potrivită, actorii jucând cu mare, contagioasă plăcere în această fabulă contemporană. Rareș Pârlog este Roșia Galbenă; Florin Mircea-Jr., Domnul Cartof/Varza Bio; Dan Grigoras, Ardei Gras; Daniel Besleagă, Apio. Cele mai simpatice personaje, active, încrezătoare în forțele lor, sunt Ridichea Albă și Ciupercă Maronie, figurate de Cătălina Ieșanu (cu mult aplomb) și Ecaterina Hătu, o ciupercă Ninja, micuții spectatori fiind total cuceriți de strigățul „Haceaa!”, pe care-l scoate simpatice brunetă, luptătoare, când pornește la atac.

Copiii lor le-a plăcut spectacolul, așa cum s-a văzut la finalul acestuia, când au rămas în cocheta, intima Sală Studio la discuții cu realizatorii, ca să spună ce au înțeles, ca să pună întrebări. Și caietul-program li se adresează în chip direct, conținând explicații despre profesiile legate de teatru, cunoștințele utile despre legume, integrale și textul cântecelului din spectacol „E bine, e bine să fii diferit!”

Pagină realizată de  
CARMEN MIHALACHE





dent e ultimul cuvânt al verbului somat să exprime tot și împins la extremul exces... "E neindoielnic că, în acest fragment, Gautier se gândea la arta lui și la cea a contemporanilor; dar profetiza și arta urmașilor, cum Balzac profetizase, la 1840, societatea celui de-al doilea Imperiu. Strădania de a reda *inefabulul gândirii, vagul și evazivul formelor* a fost și intenția lui Arthur Rimbaud și a tuturor discipolilor săi. Când analizează faimoasa „Arta poetică” a lui Verlaine, André Beaunier descoperă un ecou distinct din prefața lui Gautier la „Florile răului”. Când își dă silința să recitească la fel de glorioșul sonet „Lăncezire” din ciclul „Odinioară și altădată” („Je suis l’Empire a la fin de la décadence./ Qui regarde passer les grands Barbares blancs...”), continuând lectura prefeței lui Gautier, vede latent gustul lui Des Esseintes, din „In răspăr”, pentru limba decadentei romane și, ca introducerea la elogiul lui Rutilius Numatianus, o reverență „acestui Tertulian al cărui stil are strălucirea neagră a abanosului”. Înainte ca Huysmans să scrie fabulosul „In răspăr”, Robert de Montesquiou *trăise* această carte, iar Paul Bourget, într-un eseu ce va rămâne în istoria literaturii, indicase cu forță incintația prietenilor săi pentru cultura „sterilă” a unui Hadrian, preferată energiei „fecunde” a unui conducător barbar. Să fi crezut oare André Beaunier că astfel de idei, curente în perioada la care se referă, n-au avut efecte asupra ritmului și limbajului, asupra imaginilor și sentimentelor, asupra materiei și chiar asupra sufletului și poeziei de la 1882?..

Théophile Gautier și Charles Baudelaire au sprijinit evoluția *decadentă* (termen devenit legitim), o spune istoria literară; tot așa cum aceeași istorie literară, ca să explice evoluția gustului clasic, a scris numele lui Anatole France. Gândirea unui Jules Laforgue, pe care Beaunier o explică prin influența lui Hartmann și a filozofiei inconștientului, relevă, mai întâi, paradoxurile lui Gautier și Baudelaire în privința decadentei în artă. E supărător de-a dreptul că André Beaunier, care

a neglijat să-l cuprindă pe Verlaine printre reprezentanții *poeziei noi*, îl ignoră pur și simplu pe Stéphane Mallarmé. Marele poet l-ar fi constrâns, desigur, la cercetări fructuoase. Cutare caracteristică admirată ca noutate la Rimbaud sau la Gustave Kahn ar fi aflat-o deja la Mallarmé: „valoarea expresivă a însuși sunetului cuvintelor”, „tendințele noi ale poeziei, din zi în zi mai muzicale”; ar fi fost incitat să se întrebe dacă aceste două noutăți erau chiar absente în poezia *Parnasului*, la care Mallarmé a colaborat de altfel, dacă *Parnasul* le inventase și dacă nu cumva s-ar fi regăsit la tăcutul Hugo... Un vers din „Contemplații” dă și răspunsul: „Car, le mot, qu'on le sache, est un être vivant”. Iar sistemul hugolian al vieții cuvântului, într-un sens la care Darmesteter nu se gândea, l-ar fi obligat pe criticul nostru să se întoarcă, dincolo de Hugo, la Chateaubriand și, prin el, să cerceteze dacă nu cumva romantismul în întregime nu e definit prin rolul jucat de sunet în cuvânt: imi place să-mi imaginez că, odată ajuns în acest punct, André Beaunier s-ar fi îndoit serios de soliditatea întregii lui teze. În loc să desemneze poezii noi ca pe niște îndrăzneți adversari ai *Parnasului*, n-ar fi fost aproape să vadă în ei, dimpotrivă, continuatorii docili și raționali, discipoli supuși ai acestui *Parnas*, ce continuă a fi însuși romantismul, chiar voind să pară ori să fie o reacție împotriva lui Victor Hugo?

Dacă ar fi căutat continuitatea romantismului în parnasianism și a parnasianismului în poezia decadentilor (precursoroare a celei simboliste, care a asimilat-o în cele din urmă), André Beaunier ar fi văzut, de exemplu, că în privința prozodei, nu există opoziție clară între cele trei curente/ sisteme literare (așa cum le-au validat teoria, critica și istoria literară), ce s-au generat unul pe altul (în ordinea invocată mai sus). Așazisul vers liber, format dintr-un număr nedeterminat de silabe și eliberat de constrângerile rimei, apelând la aliterații și consonanțe și terminat deseori cu asonanțe, provine din versul

parnasian. La nivelul la care l-a adus Verlaine, alexandrinul s-a dezmembrat fiindcă fiecare dintre cele două emistihuri începea să trăiască o viață proprie și să se unească, în alte combinații, cu versurile următoare. Metrica lui Verlaine se raportează la metrica lui Henri de Régnier și chiar la aceea a lui Gustave Kahn. În ciuda părerii contrare a lui André Beaunier, evoluția fenomenului poetic din intervalul 1882-1902 a arătat că tentativele celor din urmă n-au fost noi cu tot dinadinsul: poezii înșiși au renunțat treptat la interminabilele versuri de 15-18 silabe. Unul singur, Jean Moréas, a întors stăpânirea lui Henri de Régnier și a reușit totuși jocul dificil. Un oarecare Fongrève le spunea altădată poezilor: „Când neglijați ritmul, trebuie să imbogați rima. Iar când neglijați rima, trebuie să marcați ritmul”. Sfatul e puțin prea simplu pentru a-l aplica într-o materie atât de delicată. Dar e sigur că dacă neglijezi revenirea unui sunet plin la sfârșitul unui număr determinat de silabe, dacă renunți să *numeri* în mod regulat silabele, trebuie ori să renunți la orice impresie de ritm, adică de poezie, ori să marchezi cu putere alte elemente ritmice. Versurile libere din „Agnes” și cele mai... puțin libere, dar cu totul diferite, din „Galateea” sunt purtătoare de cezuri imense. Accentul tonic e marcat cu o rigoare extremă, unele versuri părand să grupeze, urmând o lege perceptibilă, varietăți de iamb și varietăți de anapest: în sfârșit, returnurile silabice, consonanțele, asonanțele sau chiar rimele, mereu sensibile urechii, dacă nu și ochiului, sunt utilizate în plinitudinea lor. Oricum, cele două texte ale autorului manifestului simbolist (1886) nu suportă comparația cu conglomeratele poetice ale lui Gustave Kahn, cu biete de declamații ale lui Henri de Régnier sau cu bălbăile lui Vielé-Griffin! Fiind scrise și pentru a fi scandate, versurile libere pentru care a optat Jean Moréas în „Agnes” și în „Galateea” scapă, astfel, de pericolul cel mai grav al versului liber, pericol simțit cu atâta claritate atât de către poet, cât și de tinerii săi discipoli din Școala

romană, care își făcuseră o lege severă din a desemna printr-un apostrof e-urile mute pe care le elidau. Procedeu, ce amintea de șansonetistii vulgari, a stămit reacții în epocă. Dar era indispensabil. Ca să aibă identitate, versul liber (perceptibil în franceză) cere ca toate vocalele să fie pronunțate, ca rimele și tot ce ține loc de rimă să aibă forță, ca accentul tonic să sune în mod egal, iar cezurile să fie marcate profund: toate acestea presupun o mișcare, o ardoare, o vigoare a stilului rare și inaccesibile versificatorilor fără vocație poetică. Nu cred că André Beaunier a înțeles *atunci* diferența dintre versurile libere ale lui Henri de Régnier și cele cu care a fost scris „Agnes” și „Galateea”. Să luăm tirada următoare: „Qu'il vienne a nos exils, et vers nos seins, et vers nos levres,/ le Bienvenu d'amour sur d'être celui-la;/ vers l'offre de nos seins gorgés et l'ardeur de nos levres”. Dintre cele cinci versuri, versurile mediane sunt regulate (12, 6, 12), iar primul și al cincilea n-au din vers decât aparența tipografică. Dacă încercăm să le izolăm, nu le rămâne aparența unității. Dimpotrivă, în „Agnes” („Cieux marins étaient les yeux de la Dame, et lacs que rehausse...”), descoperim o culme de înțelepciune și de „providență” tehnică pe care ușorul răgăz după „cieux marins” și pauza clară după cuvântul „Dame” împiedică vocea să continue și să se oprească la a douăsprezecea silabă, ce se confundă cu „lacs”; asta îl obligă pe recitator să continue până la sfârșit, izbușind: „lacs que reHAUSse”.

Dacă așa fi fost contemporan cu André Beaunier, i-aș fi înțeles obiecția. Mi-ar fi răspuns, probabil, că Jean Moréas a renunțat la versul liber. De altfel, majoritatea contemporanilor, printre care și rivalii săi nedrepti, au procedat la fel. Dar au făcut-o fără să știe de ce. Însă cel care a scris „Agnes” a făcut-o conștient. Nu i-a răspuns, într-o zi, unui ziarist care l-a întrebat ce s-a întâmplat cu versul liber: „Nu merita efortul?” Să recunoaștem, un răspuns filozofic. Era vizibilă disproporția dintre exigențele

versului liber, strădaniile pentru a le satisface și rezultate. După „Agnes”, Jean Moréas a revenit la măsura clasicilor pur și simplu fiindcă era măsura minimului efort cu cel mai bun randament. E ușor să promiți noul. Plecând să descopere inconștientul, Jules Laforgue își jura lui însuși să readucă mineralele neprelucrate, metale neatinse, toate comorile amestecate cu bogate gange naturale. Dar nimic n-a egalat sterilitatea, scurtimea, monotonia acestei vaste lumi necunoscute, reprezentate ca inepuizabilă. Ce-au făcut, în fond, Jules Laforgue și prietenii săi în materie de invenție, de limbaj, de stil, de poezie? În mod simplu, operă de dezorganizare, ce n-a produs efecte de durată. Până și André Beaunier a convenit că asta s-a făcut „prin violarea armoniei clasice”. Dezordinea lor interesează doar prin aluziile constante și sistematice la ordine. Nici cuvinte, nici turnări noi: deformări ale unor vocabule vechi, alterări ale unor jocuri de cuvinte obișnuite. În privința ritmicii, erau și lucruri bune, și lucruri rele; unii critici din perioada de care se ocupă André Beaunier credeau că operele cele mai reușite ar fi putut exista în secolele al XII-lea și al XIII-lea, adică înainte ca poezia franceză să-și caute expresiile identitare. De aceea le-au clasat drept bune încercări, tentative onorabile pe care dezvoltarea alexandrinului le-a făcut de atunci inutile. Nu erau opere ale decadentei, ci ale unui declin evident. Aceiași critici înțelegeau că poeți geniali, în loc să revină la progresele înregistrate între secolele al XVI-lea și al XVII-lea, au preferat să reia consecințele acestei evoluții atât pentru ritm și limbaj, cât și pentru stil. Însă regresia începută de romantism a fost o reacție chiar împotriva romantismului!

André Beaunier, din câte înțelegeam, pare să creadă că un vers clasic ar trebui constituit dintr-o îmbinare a unui număr fix de silabe. Desigur, dacă e așa, atunci s-a înșelat din plin. Rămâne misterul *alegerilor* sale. Un lucru totuși nu-i deloc misterios: timpul n-a lucrat în favoarea lui...



• Marius Manta, Vasile Spiridon, Adrian Jicu, Cassian Maria Spiridon, Gellu Dorian (2003)

## Ateneu – o revistă care onorează

Născută în municipiul Bacău, într-o perioadă a relativului dezgheț comunist, în august 1964, Revista *Ateneu* și-a luat ca patroni spiritali pe Grigore Tabacaru și George Bacovia, realizatorii publicației lunare *Ateneu cultural* ce a ființat tot aici, între 1925 și 1927.

Primul ei redactor-șef a fost Radu Cârnecki, până în 1973; la căma Revistei vor urma Constantin Călin (1973-1974), Dumitru Mitulescu (1974-1979), Petru Filioareanu (1979-1982), George Genoiu (1982-1989), Sergiu Adam (1990-2002). După 2002, direcția Revistei este preluată de Carmen Mihalache, critic de teatru și publicist.

Revista este editată de Consiliul Județean Bacău, realitate care trebuie subliniată, felici-

tând în același timp interesul instituției locale pentru sprijinirea acestui simbol cultural, care pune pe harta Țării orașul lui Bacovia.

Cu un profil distinct, deschisă condeierilor de talent, echilibrată și atentă la viața literară și culturală locală dar și din plan național, cu o ritmicitate neabătută, publicația băcăuană este un reper între aparițiile lunare ale Țării. Cu o echipă redacțională bine consolidată, condusă înțelept, implicat de Carmen Mihalache, *Ateneu* este o revistă care onorează o capitală de județ importantă cultural, precum Bacău.

Felicităm Revista pentru frumoasa vârstă și-i dorim *Ateneului* să-și sărbătorească centenarul sub aceleași bune auspicii.

Cassian Maria SPIRIDON, directorul Revistei „Convorbiri literare”, Iași

Acad. Alexandru BOBOC

## Eminescu și filosofia modernă. Spațiu poetic și lumi „posibile” (II)

În sensul celor prezentate până aici, despre prezența filosofiei moderne în creația poetică și în cugetarea lui Eminescu, vom urmări câteva aspecte ale prezenței gândirii lui Leibniz în configurarea spațiului poetic eminescian și a dispunerii timpului ca timp al creației – formă a universalității și matrice a unității dintre efer și etern în proiecția omului prin instituirile valorice în forma operei de artă.

Este de menționat, de la început, că acțiunea valorilor teoretico-filosofice se desfășoară în principal în „universul poeziei” și al viziunii despre lume, precum și al etosului ce însoțește acest univers. Întrucât deplasarea de la Schopenhauer la Leibniz, la nivelul acțiunii filosofiei în geneza operei, antrenează, inevitabil, problematica „pesimism sau optimism”, sunt de precizat aici următoarele:

- așa-numitul „pesimism eminescian” nu traduce pesimismul schopenhauerian, pentru bunul motiv că acesta din urmă vine ca expresie a unei raportări la lume (esența oricărei opere) în limbajul teoretic (al științificității, cumva), iar primul vine în limbajul poetic și nu e ca atare pesimism (în sensul atitudinii negative, al unei etici a renunțării), ci este o formă a transformării raportării la lume în raportarea la valoare (în alți termeni, ne aflăm la nivelul valorilor estetice, nu al celor etice);

- așa cum au argumentat noile cercetări asupra operei postume a lui Schopenhauer, acesta „ar trebui să fie numit mai curând un iluminist dezamăgit decât un pesimist”<sup>48</sup>;
- Eminescu însuși (în Ms. 2225, 379 v) scrie: „Schopenhauer. Voința lui nu e decât fractură organică, adică propensiunea din om a punctului de gravitație; om după împrejurări din afară – ca după motive abstracte”;

- nu transpune aci, oare, tot un „iluminist dezamăgit”, îndeosebi dacă ne gândim la critica prezentului și la revalorizarea trecutului la Eminescu?

- întoarcerea despre care vorbim are și o motivație mai adâncă: creația eminesciană se mișcă în orizontul modernității – ai cărei ctitori au fost Descartes, Leibniz, Kant ș.a., oricum nu Schopenhauer –, semnificativ pentru postmodernitate (prin cultivarea „rațiunii pure”, a amănuntului vieții și nu a vieții ca formă ș.a.); așa cum observă Al. Oprea, pentru Eminescu „descoperirea lui Kant a însemnat, totodată, o depășire a lui Schopenhauer, o întoarcere spre bazele primordiale ale filosofiei moderne”<sup>49</sup>;

- comunitatea cu romanticii trimite ea însăși îndărăt la Leibniz, ca la una dintre posibilitățile de a cuprinde „lumi” multiple, plurale ale operei;

- și aceasta, așa cum s-a spus, „prin experiența și metafizica lor comună”, poziția

romantică fiind „una dintre puținele atitudini ale spiritului omenesc ce nu poate fi învățată, nici mimată”;

- întocmai ca în lumile monadologice, exemplare, survenite deodată toate, făcând superfluă orice reiterare...; aceste „lumi” permit și comprehensiunea lumilor poeziei.

De fapt, creația poetică romantică, în genere, este marcată de leibnizianism; și nu sub un aspect marginal, ci chiar în configurarea spațiului poetic. Nici lumile eminesciene, de pildă cea din *Sărmanul Dionis*, sau lumile *Lucașărușului*, nu scapă acestei acțiuni. Căci marele poet folosește adesea sintagme leibniziene. Astfel, în Ms. 2264, 213 (citată de G. Călinescu<sup>50</sup>) se spune: „În împrejurările (acestea), școalele din județul Vaslui sunt cele mai bune posibile, precum lumea lui Leibniz, cu toată mizeria și nimicnicia ei vădită, este cea mai bună lume posibilă, căci posibilitatea și existența sunt identice și ceea ce e posibil există”.

După cum anunțase C. Floru (în *Comentarii la G. W. Leibniz, Opere filosofice*, I), „interesul manifestat pentru Leibniz în cultura noastră – așa cum atrăgea atenția M. Ciuraru, un excelent cunosător al caietelor inedite ale lui Eminescu – reiese din numărul mare de texte în care genialul poet, interesat el însuși la edificarea unei metafizici pe baza apriorismului kantian și a ineismului leibnizian, se referă la teme și folosește expresii leibniziene”.

Călinescu susținea chiar mai mult: „În Arheus, stilistic, Eminescu vorbește în limbaj anselmiano-leibnizian; poetul descrie arheii în stilul în care Leibniz își definește monadele”, iar „în *Sărmanul Dionis*, Eminescu era, construind această lume monadologică acordată printr-o armonie prestabilă, direct sub imperiul lui Leibniz”<sup>51</sup>.

În felul acesta se deschide posibilitatea unei noi înțelegeri a ponderii concepțiilor receptate de Eminescu în geneza creațiilor sale poetice. Mai mult, prin traduceri, ca și prin latura teoretică, Eminescu „a încercat creațiuni de termeni filosofici, care n-au putut rămâne în limbă, căci pentru o operă ca aceasta trebuie să fie mai mult decât unui spirit ponderat gustul sborului unei fantezii înaripate”; este de reținut că „mai ales în nuvela sa filosofică

*Sărmanul Dionis*” expune „într-o limbă măiastră teoria kantiană a spațiului și timpului”, deși „cu un puternic colorit romantic, cu aplicări metafizice care erau străine de Kant”<sup>52</sup>.

Dar hotărâtoare, credem, în conceperea spațiului și timpului (evident, pentru configurarea spațiului poetic) rămâne lectura (proprie) pe care marele poet o întreprinde asupra unor texte leibniziene. Prezența lui Leibniz (citată prin idei și motive leibniziene) mărturisese o receptare matură, chiar constructivă. De pildă, Ms. 2267, în legătură cu măsura mișcării de mișcare: „Unii, cartesienii, [...] admiteau că: măsura mișcării este simplu productul din masă și repejuniu. Contrarii, numiți leibnizianii, [...] că măsura mișcării este productul din masă și pătratul repejuniu”. Adesea – continuă Eminescu – această ceartă „a fost declarată ceartă de cuvinte, dar cu toată autoritatea lui d’Alembert, nu este așa. [...] E greu de crezut că oameni ca Leibniz, Voltaire, Bernoulli să discute zeci de ani fără a băga de seamă că nu e vorba decât de un malentendiu”. Evaluând situația, Eminescu sublinia: „E o ceartă obiectivă și Leibniz are cuvânt, adică măsurătorul mișcării sau a puterii vii este jumătate productul din masă multiplicat cu pătratul

repejuniu”. Și Eminescu aduce discuția în fizică la zi, până la „principiul conservării muncii”, adică energiei (Joule). În alte locuri, menționarea numelui lui Leibniz sau a unor motive leibniziene pune accent pe latura constructiv-teoretică de care are nevoie poetul în înțelegerea lumii și a făuririi unei viziuni asupra lumii. De pildă Ms. 2267, f. 13: „Tot ce este are o rațiune de a fi”, ceea ce, evident, redă „principiul rațiunii suficiente” (*Monadologie*, 32), sau Ms. 2267, f. 82: „Toate sunt o ecuațiune. Orice moment în viața universului e ecuațiunea momentului următor. Orice moment prezent e ecuațiunea momentului trecut”. Dacă ținem seama de faptul că „ecuația matematică rămâne, și pentru Leibniz, forma necesară a fizicii”<sup>53</sup>, textul eminescian nu poate să nu trimită la *Monadologie*, 22: „[...] Orice stare prezentă a unei substanțe simple este, în chip natural, o urmare a stării sale precedente, așa încât prezentul ei cuprinde în sine viitorul”.

Preferința pentru o viziune matematică (e adevărat, nu numai de sorginte leibniziană, dar nici fără acestal) se poate constata și în alte texte din Ms. 2267, de pildă: 2267, 92 v: „Teoria ecuației pentru protecționism: dai 100 fr. pentru un ceasornic care nu face decât 50 la Viena; [...] chestiunea este: 100 fr. = 100-50 (+ 50?) este termenul + 50 echivalent cu o aptitudine oarecare, câștigată în țara ta proprie? Atunci nu e o pierdere [...] «Teoria ecuațiilor universale»<sup>54</sup>. Și... continuarea semnificativă în 2267, 93 v<sup>0</sup>: „În orice caz o cerință a minții omenesci este rațiunea infinită, deci sistemul, dar această cerință apriorică nu prefacă minciuna în adevăr, adevărul în minciună. [...] Adevărul fenomenologic, dar și acesta trebuie să-și aibă rațiunea lui de a fi [...] (subl. n.). Nu-l vedem noi, dar desigur există”. Același Ms. 2267 (160 v) aduce și ideea de „limbă universală: limba de formule adevărate și fracțiuni ale celor trei unități: timp, spațiu, mișcare”. Iar apoi,<sup>55</sup> „închipuirea și idei nu există în fundul sufletului nostru de-a gata (Leibniz) – ar fi închipuire de care n-am avea conștiință. Neadevărul [...] sunt în ființa noastră predispozițiile, care nasc idei”. Este clar aici leibnizianul virtuel en nous.

Manuscrisele eminesciene conțin și câteva reflecții ce merg în continuarea gândurilor lui Leibniz, punând probleme ce denotă o căutare în direcția unei viziuni proprii a lumii (așa cum apare în nuvele și în poezie). În acest sens, sunt Ms. 2257, 2 r<sup>0</sup>/2 v<sup>0</sup> și 2285, 108 v<sup>0</sup> – ambele în limba germană. Iată traducerea acestuia din urmă: „Pe tărâmul metafizicii există o opoziție între sistemele moniste și cele pluraliste. Oricât ar putea fi de diferite între ele, sistemele moniste au laolaltă comun faptul de a recunoaște ca adevărată existentă, originară numai o substantă. Ele se situează astfel în esență pe punctul de vedere spinozian. Sistemele pluraliste, dimpotrivă, au în comun faptul că acceptă mai multe esențe originare, mai multe ireductibile, fie acestea atomi, monade (subl. n.) sau oricum s-ar numi ele”.

În mai mare măsură decât cu ajutorul spațiului și timpului în accepția kantiană, spațiul poetic romantic devine astfel comprehensibil în orizontul monadologiei leibniziene. Ca spațiu al instituirii valorice în forma operei și persistent numai în dinamica trăirii structurale receptării, spațiul poetic este unul închis ca sens și deschis prin semnificație. În limbaj leibnizian, un asemenea spațiu vine numai în acel de fiecare dată al trăirii, oarecum





o Violeta Savu și acad. Alexandru Boboc

după principiile simplității, indiscernabililor și schimbării: „monadele nu au ferestre”, „trebuie ca fiecare monadă să fie diferită de oricare alta”, „tot ceea ce e creat – așadar și monada creată – este supus schimbării, ba chiar că această schimbare este continuă în fiecare monadă<sup>65</sup>. În alți termeni, spațiul poetic este el însuși, identitate absolută ca spațiu creat, dar aduce – e adevărat, numai sub specia sa – întregul univers al existenței și devenirii. Cumva, după un alt principiu leibnizian, cel al continuității: „[...] orice stare prezentă a unei substanțe simple este, în chip natural, o urmare a stării sale precedente, așa încât prezentul ei cuprinde în sine viitorul<sup>67</sup>.”

Prezența lui Leibniz citat sau prin idei și motive leibniziene în Ms. (vezi 2255, 373; 2257, 11, 8, 2; 2286, 3; 2267, 13-14; 2287, 29, 30; 2285, 180; 2264, 2, 13) mărturiseste o receptare matură, chiar cu valențe constructive. De pildă (în Ms. 2267, 13-14), apreciere contribuției lui Leibniz în înțelegerea corectă a măsurii cantității de mișcare<sup>68</sup> sau redarea principii-lui rațiunii suficiente: „Tot ce este are o rațiune de a fi” (Ms. 2267, 31). La fel viziunea cantitativă stă sub semnul completitudinii: „Toate sunt o ecuație. Orice moment în viața universului e ecuațiunea momentului următor. Orice moment prezent e ecuațiunea momentului trecut” (Ms. 2267, 82).

Ideea monadei este prezentă și în fragmentul de năvălă Moș Iosif (Ms. 2286, 2<sup>o</sup>): „După el, fiecare atom era centru lumii întregi, adică al nemărginirii, și fiecare sta în legătură cu toate lucrurile lumii<sup>69</sup>. În același sens, și fragmentul cu titlul *Archeus* (Ms. 2269): „Cugetări imposibile nu există, că îndată ce o cugetare există, nu mai e posibilă și dacă ar fi imposibilă, n-ar exista<sup>70</sup>. Chiar în năvăla *Sărmanul Dionis*, atât de tipică pentru o creație romantică, intervine un moment

monadologic, folosindu-se chiar de sintagma „armonie prestabilită”: în visul său, Dan-Dionis umblă „în lumea solară a cerurilor” și încearcă să-și explice potrivirea gândurilor sale cu acea lume astfel: „[...] ceea ce-i părea ciudat era că, de câte ori îi trecea prin minte ca ingerul să meargă după voia lui, ei, într-adevăr, fără să le-o zică, îi împlineau alintând gândurile. El nu-și putea explica această armonie prestabilită între gândirea lui proprie și viața cetelor îngeresti<sup>61</sup>. Este de observat că nu-i vorba numai de utilizarea celebrei sintagme leibniziene, ci de o alternativă (în planul limbajului poetic) la specificul modului autentic de a fi: completitudinea (venită ca integralitate) și armonia (venită ca situație în coordonatele perenității).

Spațiul se redistribuie prin ceea ce e tipic prezenței temporității: apropierea și depărtarea, ce nu vin spațial (pentru că spațiul nu este aici preexistent în sine), ci prin locuri și oameni, în orizontul timpului, cumva ca în tabloul aionic al lui Platon, forma a ceea ce este identic, în limbaj modern: eternitate. Căci numai timpul se asociază cu ceea ce suntem, în raport cu procesul de personalizare prin creație, acțiune și cunoaștere. În acest sens, în monologul său Dan-Dionis își zugrăvește un paradis al vieții din care nu poate lipsi iubirea, întruchipată în Maria: „Nu – spune el –, fără ea ar fi raiul pustiu<sup>62</sup>.”

O ilustrare aflăm și în lirica eminesciană. Și aceasta prin modul de configurare a spațiului poetic și a viziunii despre lume și etosului, aduse în prezentă în forma pluralității lumii ca „lume”, idee atât de tipică mentalității romantice. Spațiul vine temporal în creații semnificative, de pildă *La steaua*: „La steaua care-a răsărit/ E-o cale atât de lungă,/ Că mii de ani i-au trebuit/ Lumii să ne ajungă<sup>63</sup>.”

Un sentiment al spațiului aduce spațiul sub zodia timpului și al unei armonii a „lumiilor posibile”, după principiul „nu e

cu puțină ca Universul să fie făcut mai bun decât este<sup>64</sup> – „le principe du meilleur”. Este vorba de lumi ce se deosebesc „prin gradul de realitate trăită ce survine în ele”, lumi care – așa cum s-a precizat – „constituie o serie neîntreruptă și a unui maximum”, anume „de a fi fiecare cea mai bună dintre lumiile posibile”, numai prin aceasta putând „să devină reală una anume dintre lumiile posibile<sup>65</sup>.”

În acest sens deci, e vorba de „spații” ca expresii pentru locuri, distanțe, niveluri existențiale, instituite prin metafore și simboluri și care vin monadic („n-au ferestre”), angajând totodată opoziții absolute și absolutul opoziției, formă a imposibilului. Edificatoare ar fi *Luceafărul*, îndeosebi finalul: „Trăind în cercul vostru strimt/ Norocul vă petrece –/ Ci eu în lumea mea mă simt/ Nemuritor și rece<sup>66</sup>”. Sau, în *Peste vărfuri*, spațiile ce dispar pe măsură ce vin și nu se pot integra într-un orizont (înțeles ca formă a plenitudinii și armoniei): „De ce taci, când fermecată/ Inima spre tine-ntorn?/ Mai suna-vei, dulce corn,/ Pentru mine vreodată?<sup>67</sup>.”

Care este natura acestor spații, ne-o arată proiecția lor ca „lumi”, monadologice prin sens, dar prin „nostalgia infinitului” (temă romantică) deschise ca semnificație; lumi competitive după proiecția „cea mai bună dintre lumiile posibile”.

Faptul poetic al spațiului ca spațialitate conduce astfel la interiorizarea și angajarea lui plurală în trăirea în orizontul modalității. Fiind vorba de modelare și instituire valorică totodată, spațiile nu există (fizic), ci vin (valoric); nu sunt prezente, ci forme umane (poetice) de intrare în prezentă, adică sub semnul temporalului. Ele rămân oricând „spații în devenire<sup>68</sup>”, forme ale raportării la lume (transformată în raportare la valoare) și, ca atare, fiindând în mod complementar, armonizate („armonia prestabilită”) prin însuși faptul creației poetice.

În alți termeni, este vorba despre spații exemplare, singulare, irepetabile, care, așa cum sunt prin (și în) evocarea versurilor, nu încetează nici prin lipsa de evocare. Cumva în genul monadelor: „ele nu pot începe decât prin creație și nu pot sfârși decât prin anihilare” (*Monadologie*, 6), ceea ce înseamnă că, odată survenite (inaugural, pur și simplu, începând să fie) prin instituirea valorică în forma poeticului, ele sunt sustrate devenirii, chiar pieirii, se circumscriu „tabloului aionic” de care vorbea Platon.

Lumi posibile, diferențindu-se și intrând în prezent după condiția „maximum”-ului, spațiile poetice aici sunt reale tocmai prin exemplaritatea și universalitatea lor în însăși forma lingvistică eminesciană a instituirii. Se poate exemplifica aceasta prin sentimentul așezării *Luceafărului* în coordonatele singularității și ale opoziției etern-efemer („Ci eu în lumea mea mă simt/ Nemuritor și rece”) sau în versurile din *Revedere*, ale solidarizării codrului într-un tablou cosmic (adică armonizat, încheiat, închis ca sens) al lumii: „Numai omu-i schimbător,/ Pe pământ rățăcitor,/ Iar noi locului ne ținem,/ Cum am fost, așa rămânem;/ Marea și cu râurile,/ Lumea cu pustiurile,/ Luna și cu soarele,/ Codrul cu izvoarele<sup>69</sup>.”

Nu fără dreptate s-a spus: Eminescu ne vorbește „cu glasul adâncimii. Sentimentele sale ne găiesc apoi direct, în felul în care o face muzica, prin tiranica sugestie nemijlocită. Putem spune apoi că Eminescu este cel dintâi și a rămas cel mai de seamă poet muzician al literaturii românești<sup>70</sup>. Poate de aceea, evocând „prometeica personalitate a lui Eminescu”, Perpessicius scria: „Poezia lui se are înaintași demni de dânsul. [...] O mare personalitate lirică numai El a fost; [...] alt izvor, așa de miraculos, ca cel al liricii lui poezia românească, n-a cunoscut<sup>71</sup>.”

Tocmai de aceea, continua autorul, „numele lui Eminescu se conduce după alte legi decât cele calendaristice. El n-are nevoie de o zi anume, pentru că toate zilele i se cuvin. Pe el nu-l desmormântăm de zile festive, pentru că el e veșnic prezent în mijlocul nostru<sup>72</sup>.”

Incursiunea noastră în câmpul modalităților de asimilare și reinstituire a lumilor monadologice a încercat să schițeze aici ceva despre nivelul cunoașterii filosofiei moderne de către Eminescu și acțiunea specifică a acesteia în creația eminesciană. Trebuie subliniat însă că forma însăși a instituirii lumilor poetice nu constituie o simplă transpunere a modelelor de spațiu menționate – nici cel adus de monadologie, nici cel adus de lirica romantică –, ci este o înfăptuire într-un tot inaugural, prin exemplaritatea

lor lumiile creației poetice purtând aici pecetea unui stil unic, ireiterabil și inimitabil: cel eminescian.

„Opera lui Eminescu” aduce astfel în prezență ceva mai mult decât un *summum* de realizări valorice în orizontul modernității, aduce „imaginea creatorului total”. Este „fenomenul-Eminescu” ce se impune, prin forța lucrurilor, ca un moment de vârf în istoria creației moderne și în afirmarea valorilor umane.

## Note

48. A. Hübscher, *Vorwort*, în A. Schopenhauer, *Der handschriftliche Nachlass in fünf Bänden*, hrsg. von A. Hübscher, Bd. I, München, dtv, 1985, p. I.

49. Al. Oprea, *Biografia intelectuală a lui Eminescu*, în M. Eminescu, *Opere*, ediție critică, XIV, 1983, p. 28.

50. G. Călinescu, *op. cit.*, p. 45.

51. *Ibidem*, p. 24, 42, 45.

52. Ion Petrovici, *Kant și cugetarea românească*, în *Studii istorico-filosofice*, ediția a II-a, București, Editura „Casa Școalelor”, 1929, p. 226.

53. C. Floru, *Leibniz*, în „Istoria filosofiei moderne (Omagiu Profesorului Ion Petrovici)”, vol. I, București, Societatea Română de Filosofie, 1937, p. 489.

54. M. Eminescu, *Opere*, VIII, București, Editura „Minerva”, 1986, p. 295.

55. M. Eminescu, *Fragmentarium*, p. 90.

56. G. W. Leibniz, *Monadologie*, în *Opere filosofice* (traducere de C. Floru), București, Editura Științifică, 1972, pp. 509-510.

57. *Ibidem*, p. 513.

58. E. Lovinescu, *op. cit.*, pp. 45-47.

59. M. Eminescu, *Opere*, ediție critică, VII, *Proza literară*, 1977, p. 311.

60. *Ibidem*, p. 280.

61. *Ibidem*, p. 107.

62. *Ibidem*.

63. M. Eminescu, *Poezii*, p. 189.

64. G. W. Leibniz, *op. cit.*, p. 57.

65. G. Martin, *Leibniz. Logik und Metaphysik*, 2. Aufl., Berlin, W. de Gruyter, 1967, pp. 126-127.

66. M. Eminescu, *Poezii*, p. 153.

67. *Ibidem*, p. 170.

68. G. Popa, *Spațiul poetic eminescian*, Iași, Editura „Junimea”, col. „Eminesciana”, 1982, p. 16.

69. M. Eminescu, *Poezii*, pp. 106-107.

70. T. Vianu, *op. cit.*, p. 257.

71. Perpessicius, *Mihai Eminescu (1850-1889)*, Iași, Editura „Junimea”, col. „Eminesciana”, 1983, p. 517, 518.

72. *Ibidem*, p. 517.

**EPISTOLE  
DE LA RADU CĂRNECI**

Dragă Corneliu,

lată-mă cu cele trei poeme promise, potrivite acestei primăveri, care, în sfârșit, se pare că a sosit. Aș dori ca ele să apară, dacă se poate, toate odată, grupat, în ordinea indicată de mine, și sigur bine ar fi să apară cât mai curând!

Am așteptat proza promisă, dar n-a sosit; poate ai uitat totuși s-o trimiți! Oricum, noi așteptăm. Bălăiță îți trimite salutări. S-ar putea ca să vin chiar săptămâna aceasta la Iași, te voi anunța.

Ce ai zice de niște sezători comune ale „Cronicii” și „Ateneului” la Iași și la Bacău? Cam prin a doua jumătate a lunii mai va trebui să discutăm.

De ce nu ne trimiți ieșenii materiale? Doar știi că vă bucurați de simpatia noastră, a tuturor!

Aștept un telefon de la tine.

*Te îmbrățișez,  
Radu Cărnci  
[Bacău], 18 aprilie [1]967*

\* \* \*

Dragă Corneliu,

lată, așadar, câteva vignete pentru pagina de poezie pe care ți-am lăsat-o și despre care nu mi-ai comunicat încă părerea ta. Doresc să intre toate poeziile, adică toate cincisprezece plus 2-3-4 din desenele de față, plus desenul chipului meu distins!

În caz că nu incap toate, să rămână pe dinafară „Pasărea blândă” și eventual „Fiul lui Zamolxe”.

Desenul-portret să mi se trimită sau să mi-l păstrezi, țin la el.

Sper că o să iasă o pagină foarte reușită din toate punctele de vedere. Dacă este nevoie de un titlu, pot să-ți dau la telefon unul, deocamdată nu m-am gândit. Aș dori să apară această pagină spre 1-10 noiembrie 1969. Și să mi se plătească bine, din toată sărăcia noastră.

Te rog salută-i pe amici.

*Te îmbrățișez,  
Radu Cărnci  
[Bacău], 7 oct. [1]969*

\* \* \*

Dragă Corneliu

lată că în locul poeziilor originale îți trimit niște excepționale traduceri din poezia turcă de azi făcute de mine și de o distinsă profesoară de limba turcă de la Universitatea din București. Sper să-ți convină ideea și să te bucuri lectura de față; te rog, în consecință, să le publici cât mai curând posibil având în vedere nouitatea faptului respectiv.

Salutări dnei doctor și domnișoarei eleve; ție sincere urări de bine și mari succese!

*Nu te lăsa!  
Radu Cărnci  
Buc. 22 aprilie '74*

\* \* \*

Iubite Corneliu,

La cererea voastră, colegul nostru, distinsul poet și prieten Vlaicu Bârna, vă trimite un mic grupaj de poezii și, firește, o poză, așa cum e practica la voi. Te rog să apară în cele mai bune condiții fiindcă avem de-a face cu un poet de aleasă marcă.

Ce mai faci? Când inaugurezi palatul acela din susul Copoului?

Pentru octombrie sau noiembrie vei avea și de la mine promisiunile sonete de amor.

Sărutări de mâini doamnei tale și domnișoarei numai lucruri minunate; ție,

# Epistole inedite către Corneliu ȘTEFANACHE

(23 aug. 1933, Panciu,  
jud. Vrancea – 12 ian. 2009, Iași)

Gratie doamnei Irina ȘTEFANACHE-GUIHARD (Franta), Editura „Junimea” și Revista „Scriptor” dețin o semnificativă arhivă „Corneliu Ștefanache”, prozatorul care a coordonat, în chip exemplar, revistele „Cronica” (1965-1970) și, ulterior, „Convorbiri literare” (1971-1975). Epistolele pe care vi le propunem, semnate de Sergiu ADAM, George BĂLĂIȚĂ, Radu CĂRNECI și Liviu PETRESCU, mărturisesc despre dialogul și atelierile de creație animate în acei ani și de revistele „Ateneu”, „Cronica” și „Convorbiri literare”.

Parte din substantiala corespondență va face obiectul unui volum, în curs de editare la „Junimea”, în colecția „Manuscriptum – Mousaion”.

Prezentare și note de  
Lucian VASILIU

bătrâne pirat, sincere îmbrățișări!  
Radu Cărnci  
18 aug. [19]75

P.S. Senghor\* rămâne pentru luna  
martie 1976 = R.C.

\*Léopold Sédar SENGHOR (1906-2001). Scriitor senegalez, președinte al țării și primul african membru al Academiei Franceze

\* \* \*

## EPISTOLĂ DE LA LIVIU PETRESCU

Dragă domnule Ștefanache\*,

Mă bucur de reușita dumitale și te felicit din toată inima! Găsesc excelentă (deși îndestul de riscantă) ideea de a face din *Convorbiri literare* o revistă cu un profil pur literar; va fi – oricum – un exemplu de îndrăzneală pentru majoritatea revistelor actuale care – din dorința de a-și asigura un public cât mai larg de cititori – apelează la mijloace ieftine de seducțiune, dând o importanță exagerată unor genuri mult mai populare decât literatura (filmul, televiziunea, sportul etc.). Am toată simpatia pentru proiectul dumitale.

În ceea ce privește fotografia – te rog să mă crezi, nu am găsit în toată casa nimic acceptabil; iar ca să fac o fotografie nouă – asta cere timp, iar dumneata spui că îți trebuie foarte urgent! Mă folosesc însă de prilej, pentru a te ruga să operezi – dacă vei binevoi – o mică modificare în textul răspunsurilor mele; este vorba de răspunsul la întrebarea: „Care sunt marii noștri scriitori de mâine?” Printre numele pe care le pomenam în această ordine se afla și acela al lui Eugen Uricariu (*sic!*); spuneam



însă despre dânsul că funcționează ca redactor la revista clujeană *Steaua*. Între timp însă, lucrurile s-au mai schimbat; Uricariu a intrat de câteva săptămâni în rândul moldovenilor dumitale. Astfel încât, în loc de „redactor la revista *Steaua*”, te-aș ruga să treci: „redactor la revista *Ateneu*”.

În ce privește colaborarea mea, pe care mi-o solicitați în scrisoare, nu știu dacă voi izbiti să-ți trimit ceva până la Crăciun; o să mă străduiesc totuși. În orice caz, va fi un comentariu la cartea lui Valeriu Cristea despre Dostoievski; dacă ai ceva împotriva unui astfel de subiect, te rog să mi-o spui.

Ți-am urmărit cu încântare, aprobare și deplină solidaritate „jurnalele” din ultima vreme, din *Cronica*. Și mi-am spus: „Nasc și la Moldova oameni...” Și aș scrie cu plăcere fiecare cuvânt cu majuscule.

*Al dumitale, cu stimă și prietenie,  
Liviu Petrescu\*\*  
[11.12.1971]*

\* Pe plic: D-lui CORNELIU ȘTEFANACHE, Red. Revistei „CONVORBIRI LITERARE”, PALATUL CULTURII, IAȘI

\*\* Liviu PETRESCU (1941, Râmnicu



• Sergiu Adam, Gabriel Dimișlanu, Ioan Beldeanu (2011)

Sărat – 1999, Cluj-Napoca). Eseist, critic și istoric literar

## EPISTOLĂ DE LA SERGIU ADAM

15 august 1974

Stimate domnule Ștefanache,

Vă trimit, potrivit celor discutate la Neptun\*, câteva poezii dintr-o carte nouă, intitulată „Un pumn de țărăniță” și care, dacă totul decurge normal, va apare anul viitor la „Cartea Românească”.

Este de la sine înțeles că publicarea în „Convorbiri literare”, singura revistă de literatură din țară, m-ar bucura.

Vă mulțumesc, încă o dată, dumneavoastră și doamnei Ștefanache\*\*, pentru generozitatea cu care m-ați ajutat în clipele de spaimă pe care eu și familia mea le-am trăit la Neptun. E reconfortant să constăți că oamenii sunt frumoși la suflet.

Cu sincere urări de sănătate, putere de muncă și mari succese literare\*\*\*,  
Sergiu Adam

\* Casa de odihnă a Uniunii Scriitorilor, pe țărmul Mării Negre

\*\* Felicia ȘTEFANACHE, medic, soția prozatorului și editorului de presă culturală

\*\*\* Epistola este scrisă pe o foaie cu antet „Ateneu, revistă de cultură”, Redacția și administrația: Bacău, str. Războieni 15, telefon 16071 – 12497

\* \* \*

## EPISTOLE DE LA GEORGE BĂLĂIȚĂ

Iubite Ștefanache,

Ai articolul și fragmentul. lată ce te rog: citește-l tu. Dacă merge, bine, dacă nu. Spune-mi, îți dau altceva, eventual.

Dar: *vreau manuscrisul* înapoi, nu mai am încă un exemplar dactilografiat. Așa că spune la corectură să nu se piardă foile.

Te sun eu zilele astea. În rest, ne vedem la mare.

Salve  
George Bălăiță

P.S. Dacă trebuie să menționezi fragmentul... atunci spui: *din romanul LUMEA ÎN DOUĂ ZILE*.

Dar eu vreau să nu apară o mențiune de soiul ăsta. Cred că se poate să nu!

\* \* \*

Bacău, 29-XII-[1]971

Iubite prietene\*,

lată răspunsurile. Mea culpa pentru întârziere, altă dată nu se mai întâmplă! Cred că nu este nevoie să-ți spun că vreau să apară așa cum sunt. Dacă intervine ceva, dă-mi un telefon.

Poza, te rog să mi-o înapoiezi după ce faci zincul. N-am alta.

În rest îți doresc un an bun. Aștept o veste de la tine.

Te salută  
George Bălăiță

– Sărutări de mână doamnei.

\* Pe plic scrie: *Tov. Corneliu ȘTEFANACHE, revista CONVORBIRI LITERARE, PALATUL CULTURII, IAȘI*



Între 13 și 15 iunie a.c. s-au desfășurat la Piatra-Neamț manifestările ediției a III-a a Premiului Național pentru Proză „Ion Creangă”, *Opera omnia*. Reprezentanța Neamț din cadrul filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România și Societatea Scriitorilor din județul Neamț au avut prilejul să aniverseze 182 de ani de la nașterea marelui clasic, precum și 145 de ani de la întemeierea prieteniei legendare dintre Ion Creangă și Mihai Eminescu, fapt care avea să pună în valoare talentul prozatorului. Laureatii edițiilor trecute sunt D. R. Popescu și Nicolae Breban.

Sâmbătă, 15 iunie 2019, pe prispă Casei Memoriale „Ion Creangă” din Humulești, la ceremonia de decernare a Premiului, în prezența unui numeros public, scriitorul Eugen Uricaru a primit ceul de 5000 de euro și trofeul care desemnează laureatul. „Îi felicit pe organizatorii pentru curajul de a aduce în atenția vieții publice românești performența prozei și ai romanului, sub semnul marelui nostru clasic Ion Creangă, a declarat laureatul în cadrul festivității. Creangă rămâne un model și un reper cardinal al literaturii române... Sunt legat de ținutul Neamț; câțiva ani ai copilăriei i-am petrecut aici și revenind, mă încerc să deosebesc...”

Juriul care a decis laureatul anului 2019 a avut în componența scriitorii: acad. Nicolae Breban (președinte), acad. Mihai Cimpoi, Constantin Parascan, Bogdan Crețu,

Constantin Călin, Theodor Codreanu, Cristian Livescu (secretarul juriului). Laureatul Premiului „Ion Creangă” a fost desemnat dintr-o listă de zece nominalizați (în ordine alfabetică), rezultată dintr-o anchetă specială: Gabriela Adameșteanu, Mircea Cărtărescu, Petru Cimpoșu, Norman Manea, Bujor Nedelcovici, Dan Stanca, Radu Țuculescu, Eugen Uricaru, Varujan Vosganian, Ileana Vulpescu.

Cu același prilej, acad. Nicolae Breban, laureatul de anul trecut, a primit titlul de *Cetățean de onoare al orașului Târgu-Neamț*.

Prozatorul și traducătorul Eugen Uricaru (n. 1 noiembrie 1946, în orașul Buhusi, jud. Neamț; azi, jud. Bacău), fiul Măriei Uricaru (n. Movileanu) și al lui Eugen Uricaru, muncitori, a urmat școala generală la Bacău (1953-1962), Liceul Militar „Stefan cel Mare” din Câmpulung Moldovenesc (1962-1964) și Facultatea de Filologie, secția română-italiană, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1966-1971). În studenție, se află între



inițiatorii Cenaclului „Echinoc”, iar în 1968, la apariția revistei cu același nume, deține funcția de redactor-șef și apoi de redactor-șef adjunct (1969-1971). Debutează în 1966 la Revista „Ateneu” cu proză și editorial în 1974, cu volumul *Despre purpură*. Publică în „Tribuna” și în „Steaua”, fiind redactor al acesteia între 1971

și 1990. Între 1990 și 1993, este redactor-șef adjunct al seriei noi a Revistei „Luceafărul”. Din 1991, este atașat cultural în Grecia, apoi director adjunct la „Accademia di Romania” din Roma (1993-1995). A fost secretar al Uniunii Scriitorilor din România (1995-1997), apoi vicepreședinte (1997-2000) și președinte (2001-2004). A publicat romanele: *Antonia, o poveste de dragoste*, 1978; *Rug și flacără*, 1977; *Mierea*, 1978; *Așteptându-i pe invingători*, 1981; *Vladă*, 1982; *Memoria*, 1983; *1784. Vreme în schimbare*, 1984; *Stăpânirea de sine*, 1986; *Glorie*, 1987; *La anii treizeci...*, 1989; *Complotul sau Leonard Bălbăie contra banditului Cocos*, 1990; *Așteptându-i pe barbari*, 1999; *Pentimento*, 2000; *Navigare* (2001), *Supunerea*, 2005; *Cât ar cântări un înger* (2008), *Plan de rezervă* (2011); *Beniamin* (2014); *Permafrost*, 2017. Cărțile i-au fost distinse cu premii ale Uniunii Scriitorilor din România (1980, 1985) și cu Premiul Academiei R.S.R. (1985). Volumele sale au fost traduse în germană, polonă, greacă,

maghiară, rusă, macedoneană, vietnameză și sârbă. Este traducător din limbile italiană (Curzio Malaparte, Italo Calvino) și rusă (Alexandr Soljenitîn), precum și autor de scenarii de film. Filmele *Rug și flacără* și *Stare de fapt* (realizate după scenariile sale) au fost distinse cu Marele Premiu la Festivalurile de la Santa Rem (Portugalia, 1979) și respectiv San Marino (1995).

Manifestările din județul Neamț au mai cuprins simpozionul „Opera lui Ion Creangă, între marile valori ale spiritului european”, la reușita căruia și-au adus contribuția scriitorii: acad. N. Breban, acad. Mihai Cimpoi, Nicolae Scurtu, Leo Butnaru (președintele filialei Chișinău a U.S.R.), Eugen Uricaru, Bogdan Crețu, Constantin Parascan, Sterian Vicol, Ștefan Mitroi, Theodor Codreanu, Valentin Talpalaru, Nicolae Muscalu, Vasile Popa-Homicianu, Constantin Bostan, Lucian Strochi. Au fost lansate cărțile: „Amintirile celui ce pare că am fost”, de Nicolae Breban, în seria *Mărturie, Biblioteca „Ion Creangă”*, Piatra-Neamț, Editura „Crigarux”, inaugurată de D. R. Popescu (cu „Ivan Turbincă și lapa Troiană”); Ion Pecie – „Phallusiada, epopeea iconoclastă a lui Creangă”, Piatra-Neamț, Editura „Crigarux”, ediție de Cristian Livescu; Cristian Livescu, „Viața și splendorile poeziei în celea cetate Iași, la începutul temutului mileniu”, Iași, Editura „Junimea”; Vasile Lovinescu, „Creangă și Creanga de aur”, Piatra-Neamț, Editura „Crigarux”.

Reporter

## Minune, din 1925

Este o imensă bucurie și un moment de mare satisfacție intelectuală să constăți că totuși în cultura noastră se potreg și fapte perene! În tradiția românească se spune că orice minune nu ține decât trei zile. Ei bine, această minune care se cheamă „Ateneu” durează din 1925, și în noua ei serie, întemeiată de un grup de entuziaști cu simțul realității, conduși de poetul Radu Cărneci, a împlinit 600 de ediții. De „Ateneu” și-au legat destinul literar multe nume mari ale culturii naționale; putem spune fără teamă de greșală că trecutul recent al Revistei este unul care face istorie, iar cei care au condus publicatia, de la întemeietorii la actualul redactor-șef, doamna Carmen Mihalache, au știut să atragă tineri aspiranți la gloria literară, făurind așa un

viitor cu îndreptățire. O grupare de critici literari recunoscuți deja în autoritatea lor de mediul scriitoricesc, poeți originali și expresivi, nume noi în istoria literară și eseistică, prozatori autentici, iată cum arată datoria împlinită a acestei vechi și pline de prospectime reviste numite „Ateneu”. Ca unul ce aparține acelei istorii recente (am fost și eu redactor la „Ateneu”), urez redactorilor de azi, colaboratorilor de azi și de mâine, celor care o sprijină moral și financiar, multi ani de trudă în paginile pline de inteligență și farmec ale Revistei, spre bucuria cititorilor din întreaga țară. Pentru următoarele 600 de numere – minți limpezi și voci clare în spațiul nobil al „Ateneu”-lui!

Eugen URICARU



• Leo Butnaru, Sergiu Adam, Calistrat Costin (2010)

## Sufiu palpitant

Cele realizate și marcate până la acest imagină popas de etapă de către Revista „Ateneu” confirmă premoniția de acum peste jumătate de secol – a se naște și a fi ctitorită sub generoasele auspicii ale Atenei, Zeița Înțelepciunii, asistată de suratele ei mitologice, ocrotitoare ale harului omului creator;

ocrotitoare și încurajatoare ale omului scrisului, literaturii, artelor în general. Ar fi fost ca un imbold al filiației generoase a unui suflu emblematic în permanentă actualizare, contemporaneizare, palpitant în cele 600 de numere ale acestei publicații remarcabile în deplinul orizont al literaturii și culturii, înregis-

trată de istoria spirituității românești, la care a contribuit și contribuie cu ideile, inteligența atâtor autori remarcabili. „La mulți ani!”, *Ateneu!*

Leo BUTNARU,  
președintele  
filialei Chișinău  
a Uniunii Scriitorilor  
din România



• Dan Persa, Marius Manta, Elena Giobanu (2014)

I

[13 martie 1980]

Stimate domnule Const. Călin,

Știu că scrisoarea aceasta va fi o surpriză pentru dumneavoastră. S-ar putea să vă și speriați puțin. Eu vă rog să nu vă temeți și vă asigur că nu aveți de ce vă teme. Ea a ajuns în țară prin cineva foarte de încredere și a fost pusă la poșta în țară, după cum vă puteți da seama și citind ștampila de pe plic. N-aș vrea să vă produc nici un fel de necaz și de aceea dau atâtea explicații.

Mi-au spus ai mei! la telefon că ați primit cartea noastră poștală. Ne-am bucurat<sup>5</sup>. V-aș scrie mai des, dar știu că ați putea avea neplăceri. M-am hotărât totuși să vă dau acest semn, luându-mi toate precauțiile, pentru că sînt puțin disperat.

După cum știți, sau bănuți, plecînd am lăsat în țară întreaga mea bibliotecă. Încerc să recuperez o parte, măcar, din ea, dar poșta merge foarte greu și soacra mea, care se ocupă de expedierea cărților, din diferite motive, poate s-o facă foarte rar. De cînd am plecat am primit doar 12 cărți. În schimb, pe altă cale – din nefericire tăiată – am reușit să-mi recapăt *Istoria...* lui Călinescu.

De cînd am plecat, însă, au apărut și alte cărți care cu siguranță mă interesează. Aici ajuns, îndrăznesc să vă rog câteva lucruri, precizînd din capul locului că nu începe nici un fel de supărare dacă nu veți putea face nimic. Înțeleg totul.

Dacă puteți, faceți o listă cu cărțile apărute în *septembrie, octombrie, noiembrie*. Ea ar trebui să contină în primul rînd: dicționare, lucrări de teorie, filozofie, critică, istorie literară (traduceri), beletristică (traduceri) de mari scriitori, literatură română (aparițiile pe care le considerați mai interesante + edițiile din clasici publicate la Minerva).

Altfel spus, tot ce credeți dumneavoastră că merită cumpărat din ceea ce a apărut în ultimul trimestru al anului și care se poate procura încă (eventual apelînd și la *Lazan*<sup>6</sup>). Această listă, conținînd și prețurile, v-aș ruga s-o arătați tatălui meu, pe care vă rog să-l întrebați foarte serios și dacă e dispus să cumpere și să-mi trimită aceste cărți. Dacă răspunsul e negativ – după cum mă aștept<sup>7</sup> –, v-aș ruga pe dumneavoastră să faceți acest lucru, semînd ca *expeditor* pe: *ANA PALOSANU, str. Ștefan cel Mare nr. 26, Bacău*<sup>8</sup>. Adresa mea aici este: *GEORG GHEORGHIȚA, TANNENHECKERWEG 15, 3500 KASSEL, WEST GERMANY*. Dacă sînteți de acord să faceți acest lucru îi spuneti tatălui meu ca la unul din telefoane să-mi transmite: „Cunoscutul tău EUSEBIU<sup>9</sup> e de acord” sau „Cunoscutul tău EUSEBIU nu e de acord”.

Dacă veți fi de acord și dacă veți face, după ce vă veți fi luat toate măsurile de precauție, acest lucru, îl rugați tot pe tata să-mi comunice forma în care să vă returnez banii pe care eventual i-ați cheltui. Sînt două posibilități:

a) „EUSEBIU vrea să-i trimiteti niște cărți”. *Eu v-aș putea trimite în engleză orice carte. Mă gîndesc la fiica dvs. Le-aș trimite pe adresa alor mei și ei vi le-ar da.*  
b) „EUSEBIU nu vrea cărți” și atunci vă voi păstra echivalentul sumei românești aici, poate veți avea vreodată nevoie.

Mai poate exista și o a treia posibilitate: „EUSEBIU vrea cărți și medicamentul cutare”.

Îmi dau seama că e foarte mult și foarte greu ceea ce vă cer. Dar vă rog să mă credeți că sunteți singurul om la care puteam apela, cu speranța înțelegerii. Rugămîntea mea se referă la aparițiile de pînă la 1 ianuarie 1980. De atunci încolo, am posibilitatea să mă informez din *România literară* și *Contemporanul*, la care sunt abonat și o voi ruga pe soacra mea să mi le trimită.

Eu vă rog să mă iertați că am îndrăznit să apelez la dvs. și vă mulțumesc chiar și



Constantin CĂLIN

## „Urmăresc cu viscerală atenție mersul literaturii române”

Ca ieri l-am sărbătorit la împlinirea vîrstei de 50 de ani (v. „Cărțile și viața”, în *Sinteze*, 5, nr. 29, 22 iulie 1994, p. 6, 8). De atunci, au mai trecut 25. În esență, n-am a spune despre el lucruri mult diferite. Minus cîteva din trăsăturile fizice, fatalmente modificate, G. Gheorghîță a rămas același. E un gen de constanță pe care, în acest interval, am încercat, nu o dată, s-o combat, fără – trebuie să recunosc – a reuși. Mai direct spus, am vrut să-l determin să recupereze timpul pierdut și să se reîntrege în scrisul românesc, convins că o „voce” ca a sa e necesară. Are destule calități care au devenit rare: idei critice limpezi, orizont cultural larg, acuitate și fermitate în judecată. Deși la distanță de țară, e în curent cu tot ceea ce se publică, atît la edituri, cît și în presă. Literatura română constituie pentru el o pasiune nedezmințită. Sub aspectul curiozității, îi întrec pe majoritatea celor de acasă. Ar putea face, cotidian, o „revistă a revistelor”, dovedindu-se capabil să sesizeze și ultimul firicel de inedit. Nu uit vocația lui polemică, reflexele bine exersate în această direcție, tonul transant, concentrările de virulență. De ce totuși am eșuat în încercarea mea? G. Gheorghîță nu-i deloc (ca mine, ca alții) un leneș. Are însă o fire dificilă, care balansează între elanuri și reticente. Cînd nu te aștepti, i se strică o roată la căruță sau i se rupe osia și te lasă în mijlocul drumului. Ca să se justifice inventează, apoi, un incident, o nemulțumire, pe care le mărețește ca într-un desen animat: punctul se umflă ca balon. Azi, de pildă, te asigură că-ți va trimite expres nu-știi-ce articol, iar mine – după frămîntări de-o noapte – te anunță că renunță. Azi e bine dispus, luminos, cu mîncelul suflete-cate a treabă, iar mine e mîhnit, sumbru, depresiv, deși nimic dureros nu l-a atins. Azi merge *shoulder to shoulder* cu tine, mine e în stare să te împingă în șanț și să te insulte. Oricine a colaborat cu el (și sîntem cîțiva în Bacău) a fost frapat de atari inconstanțe, uneori în stare să te exaspereze. Comportamentul acesta i-a afectat productivitatea. De aceea, între 50 și 75 de ani, el a publicat doar, aproximativ, 40 de texte: „incizii” (e drept, executate frumos), evocări, confesiuni indirecte, fragmente de roman, versuri, tradu-

ceri. Prea puțin totuși, în raport cu ceea ce am așteptat de la el, om de indiscutabilă pricepere și finețe intelectuală. Recent, o prietenă comună, care de asemenea se străduiește să-l scoată din „blocaj”, m-a liniștit, declarîndu-mi că „neamțul nostru” s-a apucat de scris și că-i trimite ritmic pagini de jurnal, deocamdată „secrete”. Voi fi printre primii care s-ar bucura de apariția lor într-un volum. Aniversarea e ocazia de a-l provoca să continue. Și ce cărbuni mai buni pentru a-i ridica temperatura și a-i înnoi elanul decît scrisorile alăturate, trimise din „Cetatea Nimicului”? Le-am spicuit, dintr-un maldăr care numără zece, pe cîteva relative la exil. Categoriile. G. Gheorghîță este unul dintre nefericiții acestuia, de unde avea intensă *amertume*, ce se repetă, și disperările ce amintesc de Cioran. Drama sa a început de la abandonul bibliotecii românești, a universului și a instrumentelor familiare, fapt care s-a răsfîrțat profund asupra identității sale. Scos din rosturile cunoscute, n-a mai avut perspective și ținte. Depeizarea unui intelectual umanist nu-i de același fel cu depeizarea unui „căpsunar”. Iar a unui critic e diferită chiar față de a unui confrate scriitor de ficțiune. În plus, cel inadapabil acasă e și mai inadapabil în țară străină: se simte – cum mi-a scris odată – „ca Ovidiu la Pontul Euxin”. Oricît s-ar strădui, nu va putea evita sentimentul eșecului. G. Gheorghîță e un caz de manual, care ilustrează întocmai adevărul subliniat mai sus. Deși un pic teatrale (după gustul meu) sau lirice, scrisorile sale sînt documente sufletești autentice. Patetismul nu exclude sinceritatea. Fiecare poate fi explicată. A treia – trebuie însă să precizez – conține răspunsurile la un interviu (chestionar) antamat în aprilie 1991 și trimise la începutul anului următor. Atunci, conform obiceiului său, G. Gheorghîță m-a prevenit că textul ar fi nedefinitivat, marcat de o anumită „mediocritate”. I-am înțeles scrupulele. Astăzi însă, ele nu-și mai au rostul, de aceea îmi asum „indiscreția” de a le scoate din „insectar” și a le da tiparului: le consider caracteristice pentru atitudinile și stilul său. Ca să revină în spațiul literar românesc, criticul ajuns acum la vîrsta seniorială e dator să se regăsească pe sine.

pentru un gînd bun pe care l-ati avea pentru noi. Dacă vreți să-mi scrieți, vă rog să o faceți punînd scrisoarea într-un plic *simpliciter*, fără să vă semnati la expeditor. În nici un caz n-o dați recomandat.

Nici înaintur nu vă semnati deloc. În acest fel are toate șansele să ajungă la mine.

În orice caz, aștept cu emoție un semn, un răspuns dat tatălui meu. Dacă credeți că mama e mai e nădejde, puteți lua legătura și cu ea. Încă o dată, mulțumiri și toate cele bune.

Cu afecțiune,  
G[elu]

P.S. Dacă părinții mei vor fi de acord să-mi trimită acele cărți – ceea ce e foarte puțin probabil<sup>7</sup> – vă rog să-i ajutați, totuși, în procurarea lor (în caz că nu mai sînt în librării). Pentru medicamente, pot trimite orice medicament *german*. Indiferent dacă veți putea sau nu să mă ajutați, vă stau oricînd la dispoziție cu cărți (în engleză și germană) și cu doctorii.

mai multe opere clasice din seria „Patrimoniul” și a reeditat – între alte lucrări – *Basmele române* de L. Șăineanu (1978). În ultimele decenii s-a evidentiat și ca poetă (v. *Meseria exilului*, 1998, și *Oglinzi părăsite*, 2001, ambele la Editura „Eminescu”).

3. Ioan Lazan, directorul Centrului de Librării Bacău.

4. Tatăl său nu s-a împăcat cu ideea plecării lui în străinătate.

5. Desigur, o adresă falsă, inventată, pornind de la niște amintiri.

6. Parola aleasă implica numele lui Eusebiu Camilar, din care scosesem o ediție de poezii la Editura „Minerva”: *Călărețul orb*, 1975.

7. Relativ la procurarea cărților, ambi au fost de acord.

### II

Kassel, 30 aprilie 1983

lubite prietene,

Faptul că vă scriu numai din an în Paște a început, mai de multă vreme, să mă agaseze. Cum însă nu e nimic de schimbat, vreau să vă spun numai că lucrurile se petrec așa doar fiindcă vreau să nu aveți neplăceri de nici un fel din parte-mi.

Convorbirea noastră telefonică m-a bucurat nespuse și a trezit în mine emoții adînci și amintiri în parte dureroase. Mi-e dor de o adevărată și mai lungă discuție în doi. Aș avea atîtea să vă spun. Întotdeau-

na v-am simțit și v-am apreciat ca pe un ideal partener de discuție, ideal pentru felul meu de a fi<sup>1</sup>. Ați fost de multe ori, fără să vă dati seama, cenzorul meu plin de tact și sfătătorul necesar, făcînd acest lucru cu aerul cel mai firesc din lume.

Rugîndu-vă să mă scuzați pentru „pestrîtenia” felicitării (Paștele german a fost cu o lună în urmă și ca sărbătoare – religioasă și comercială – nu e atît de important cum e Crăciunul), vă dorim, soția mea și eu, dumneavoastră și familiei, un Paște luminos și senin și vă rugăm să vă gîndiți, în noaptea sfințită, cînd veți ciocni ouăle sau paharele, că undeva, pe meleaguri teutonice, cineva vă spune: „Christos a înviat!”

1. Adică un interlocutor cu îndelungată răbdare, imun la capricii, capabil să-i domolească – nu zic să-i corecteze – malițiile și violentele, inclusiv pe cele îndreptate asupra sa.

### III

Frankfurt, 4 febr[uarie] 1992

Dragă prietene,

Vă scriu la mașină, încep să vă scriu astfel, nu știu cum voi sfîrși această scrisoare, de mult plănuită, terminată în cap de nu știu cite ori, așternută pe hîrtie – fragmentar – nu știu de cite ori, simțită mereu însă ca o datorie morală față de dumneavoastră, deci vă scriu la mașină



• Ipotești, 14 iunie 1969. De la stânga, la dreapta: Viorica Florea, poetul George Dan cu soția, G. Gheorghita, Dionisie Simcan. Jos: Victor Craciun

numai fiindcă scrisul mi s-a modificat în ultima vreme<sup>1</sup>, a devenit mai necitez, și nu vreau să vă enervați la lectura acestor rânduri, care sper să devină un text cu cap și coadă.

În aprilie au fost doi ani<sup>2</sup> de când mi-ati trimis scrisoarea cu întrebările interviului, iar în decembrie trecut a fost anul primirii celeilalte scrisori unde, în felul dumneavoastră delicat și plin de tact, mă muștrăți și vă exprimați contrarietatea față de tăcerea-mi obstinată. Dați-mi voie să mulțumesc omului deosebit care sunteți și intelectualului pe care atât de mult îl pretuiască pentru interesul acordat persoanei mele neînsemnate și scrisului meu.

În privința interviului, iată răspunsurile pe care le-am socolit mereu nedemne să vadă lumina tiparului, nu pentru că nu m-ar reprezenta, ci din cauza cumințeniei lor, a aceluși aer de oboșală și plictis pe care l-au, din cauza mediocrității lor cu parapon<sup>3</sup>.

1. Dacă memoria nu mă înșală, dacă ea nu mă trădează, dacă fectutul mă informează exact, Șerban Cioculescu l-a numit într-o amicală polemică în jurul lui Neculce, pe Al. Piru „temutul critic”. Piru a fost măgulit, iar profesorul Cioculescu, de câte ori îl înfălțea începea cu retorica întrebare „Ce face temutul critic?” Deci locul a fost și este încă ocupat. Șerban cel Rău ne-a părăsit, iar autorul *Certei* face politică<sup>4</sup>. Două realități la fel de triste. Nu cred că epitetul mi se potrivește, iar uzurpările nu mi-au fost niciodată dragi. Dacă timpul de la *Ramuri* și de la *Săptămîna* a însemnat, în parte, o risipă de energie polemică, aceasta s-a datorat, în mare măsură, tineretii și unui adevărat cult al adevărului. Eram prea exclusiv, prea categoric și oscilam între distrugere și adorație. În numele aceluși adevăr am sacrificat prietenii, mi-am făcut dușmani (unii nu m-au iertat nici pînă azi), am stîrmit invidii. Am încercat să spun imposturei, mediocrității, lipsei de talent pe nume și tineretului a exagerat uneori. Să nu uităm apoi că cei doi directori ai revistelor<sup>5</sup>, personalități foarte incommode, aveau și ei ceva de zis. Au procedat Lovinescu, Călinescu, Ibrăileanu, Ivașcu altfel? Ce fac acum Manolescu, Breban ori Sorescu și eminența cenușie, academicianul Eugen Simion? A fost acela anotimpul prelungit al unei crize, al unei căutări, al unei cruciade. Nu mă dezic de el [...]. Pot spune, acum, numai că nu m-am comovis asemenea multor altora, care o fac și azi cu strălucire, în continuarea și spre gloria unei vocații.

Natura mea de polemist a rămas intactă și, dacă voi avea ocazia, o voi dovedi. Cred încă și azi că polemica dă viață și culoare critice.

Ceea ce de aproape 12 ani fac în Germania are foarte puțin de a face cu lexicografia tradițională<sup>6</sup>. Ideletnicirea de lexicograf e, în primul rînd, un mod onest și demn de a-mi cîștiga piinea zilnică. O

meserie banală, incoloră, ternă și, datorită computerului, de absolută rutină.

2. Sunt plecat de aproape<sup>7</sup> 12 ani din țară și contactele cu ceea ce numește „exil românesc” au fost aproape inexistente.

Proaspăt sosit în Germania, i-am scris lui Virgil Tănase<sup>8</sup>. Ne cunoscuem în țară, ne stimam, îl impusesem la Radio, după ce fusese dat afară de la facultate și cînd, pentru mulți, devenise foarte incommod. Mi-a răspuns într-o scrisoare de o pagină<sup>9</sup>, foarte amabilă și tandru distantă. A urmat o convorbire telefonică în care m-a felicitat pentru faptul că am o slujbă și mi-a vorbit despre necazurile sale de tată cu familie mare. Apoi a sosit o carte a sa, în loc de autograf cu desenul unei corăbii pe coama unui val sub care a scris „Vom învinge”.

Cînd a apărut *Sburătorul*<sup>10</sup> I. Negoiteșcu<sup>11</sup> mi-a cerut un exemplar pentru Monica Lovinescu<sup>12</sup>, fiica ilustrului critic. Avea posibilitatea unui drum la Paris și voia s-o înfălțea și să-i dea cartea. Fiicea cartea nu i-a plăcut. Totuși am încercat să iau legătura cu „Europa liberă”, unde cuplul Ierunca<sup>13</sup>-Lovinescu hotărâa totul în materie de cultură. La scrisoarea trimisă atunci, mai mult un mesaj al deznădejdei, n-am primit niciodată răspuns. Scurt timp după aceea am înfălțit în Kassel, unde locuim pe atunci, pe un cunoscut, securist, conferențiar la Facultatea de limbi germanice din București (m-a vizitat recent, devenit între timp întîm al lui Liiceanu<sup>14</sup>, și, povestindu-mi despre ambiția lui de a face o editură – de la catedră l-au scos, ca securist –, mi-a cerut, în acel scop, niște bani) care, printre altele, m-a avertizat că o eventuală colaborare a mea la „Europa liberă” ar avea urmări asupra familiei. L-am ascultat, recidivînd, totuși, mult timp după aceea, în altă formă. Dar asta e o altă poveste.

„Exilul românesc”? Așa ceva nu există. Diaspora românească are cele mai ciudate forme, dar nu forma, substanța, axa unui real, fecund exil, cum sunt, de pildă, cel polonez ori maghiar. Românii lor lipește simțul solidarității. Căutînd minoritatea românească în străinătate o află acuită sub turla [...] bisericii ortodoxe ori sub flamura tristă a ratării și nulității perseverente ridicată cu încăpăținare în cercurile literare, isterizate mereu de o prezentă ilustră ori de o idee sublimă. Românii nu au vocația exilului. Dezrădăcinați eterni, ei suferă numai în exil, animalic, și, incurabil bolnavi de dor, construiesc mereu în imaginație piramida lui Keops.

3. Am convingerea că scriitorul, artistul, cărturarul ori saltimbanul, cum vreți s-o luați, nu au ce căuta în politică. Locul lor nu e cetatea, ci turul de fildes ori camera aceea pe care Vianu o vedea mereu luminată. Cînd aceștia se amestecă în politică, sfîrșesc fie tragic-donchișotesc (Goga, Iorga, Magiaru [Virgil Madgearu],

Maiorescu, Slavici, Sartre, Gentile, Pound, Aragon, Celine, Drieu)<sup>15</sup>, ori grotesc (parlamentul și presa românească de după „rivoluție” ne dă destule exemple). Cînd cineva, ca mine, descoperă afit de timpuriu lumea de hîrtie, o lume mai adevărată decît cea reală, unica de locuit, cu respirabil aer, crede doar în realitatea polis-ului.

Rezumînd, deci, despre rezervă ori prudență n-are rost să vorbim, iar azilantul în așa-zisa lume liberă învață foarte repede că timiditatea nu duce nicăieri. Cît despre „reușita profesională”, această înșuire de litere are, ar fi avut, ar avea un sens numai în țara mea și în teritoriile în care mă mișc cel mai liber.

4. Vedeți dumneavoastră, orice om în situația mea, plonjat într-o lume nouă, străină și greu de acceptat, agresivă și afit de preocupată de contemplarea propriului buric, buricul Europei Centrale, cum era și, azi, mai mult ca orînd, e Germania, își caută un refugiu, un pămînt mai tolerant. Unul din stirpea lui Homer a spus că Ithaca e în noi. Fiecare exilant e un Ulisse și-și poartă Ithaca, așa cum melcul casa. Ei, pentru mine, în tot acest timp, Ithaca s-a numit România, locul în care am descoperit puterea luminii, puritatea cerului, mirosul țării. Acel loc părăsindu-l, fugind, nu vine numai regretul, nostalgia, depresiunile, ci și tirana dorință de a reface într-un fel acel deodată devenit paradis. Atunci cînd am cerut părinților mei să-mi trimită revistele literare din țară am făcut-o numai pentru faptul că era singura posibilitate de continuare a unei existențe, pe care o vedeam și o știam pierdută. Paradisul a căpătât, atunci, pentru mine, forma concretă a pachetului de hîrtie de ambalaj, cu sforile rupte, citeodată învelit în plastic antiseptic al poștei germane, aproape întotdeauna cu scrisul de desen tehnic al tatălui meu, în care se aflau cărți și ziare, scăpate vamei (aproape toți funcționarii vamei fuseseră elevii mamei mele) și cenzurii (cei în uniformă care hotărâu au fost și ei elevii celei mai generoase directoare a Bacăului, din ultimii 80 de ani).

Afita timp cît judecătorii recunoscuți, acceptați și la fel de respectați, ca odinodă, se numesc N[icolae] M[anolescu], E[ugen] S[imion], Z[igu] O[mea]<sup>16</sup> etc., e aproape ridicol, ca mărginaș, să dai judecăți.

Tumulul literar, lavina publicistică, cascada zăpezilor din ultima vreme descurajază orice opinie, inhibă și interzice, în cele din urmă, orice judecată. Nu sunt un specialist în statistici, nu număr titluri, nume ori adjective, nu trăiesc literatura fragmentar, nici nu cred că viitorul literaturii române e... Las infatuării celor care cred că scriu istoria și critica literaturii române sarcina de butonieră a clasificării, a categorisirii, gingașa atingere de corsete.

Cu mare atenție, cu viscerală atenție am urmărit mersul literaturii române în toți acești ani, dar nu sunt cel în măsură să vorbească despre evoluții, mutații etc., eu, cel de mult plecat, eu nu cred în întoarcerea fiului pierdut, chiar dacă e una din cele mai frumoase povești din *Biblie*; vedeți dumneavoastră, a vorbi despre mutații și celelalte e o sarcină prea grea pentru cineva care a părăsit locul acelor lupte de afita timp. Permiteți-mi, totuși, o observație. Nu cred că există, în lume, la ora actuală o eseistică, o critică și o istorie literară.

[P.S.] Aici m-am oprit atunci și poate voi continua. Totul trebuie refăcut și altfel retopit. Trimit, totuși, istoricului literar această insectă pentru colecția sa multicoloră.

1. Argument superficial, fiindcă după această „probă” a revenit la „scrisul de mină”, la fel cu cel dinainte.

2. Un an, nu doi!

3. Afectare! Vezi și mai jos începutul răspunsului relativ la o etichetă ce i s-a aplicat.

4. Șerban Cioculescu a murit în 25 iunie 1988. Cognomenul i-a fost dat (cu simpatie) de Eugen Simion.

5. Autorul romanului *Cearța* era senator FSN și director al ziarului *Dimineata*.

6. Al. Piru la *Ramuri*, Eugen Barbu la *Săptămîna*.

7. N. Manolescu – director la *România literară*, Nicolae Breban la *Contemporanul* – *Ideea europeană*, Marin Sorescu la *Literatură*.

8. Era angajat la RISM (Repertoriul Internațional al Surselor Muzicale), echipa care redacta un lexicon cu acest titlu.

9. Acest „apropo”, reluat aici, atestă că răspunsurile au fost schitate îndată ce a primit întrebările, adică în 1991. Din țară a plecat în 1979, vara.

10. Virgil Tănase (n. 16 iulie 1945), scriitor și regizor, reputat disident al regimului de dinainte de 1990.

11. O copie a ei se află în posesia mea.

12. Ed. „Minerva”, 1976.

13. I. Negoiteșcu (n. 10 august 1921 – m. 6 februarie 1993), eminent eseist, critic și istoric literar, memorialist etc. Din 1988, a emigrat și el în Germania.

14. Monica Lovinescu (n. 19 noiembrie 1923 – m. 21 aprilie 2008), critic literar. Și-a adunat comentariile în șase volume de *Unde scurte*.

15. Virgil Ierunca (Virgil Untaru) (n. 16 august 1920 – m. 28 septembrie 2006), publicist, critic literar, o „voce” înscrisă adînc în memoria celor care ascultau „Europa liberă”.

16. Gabriel Liiceanu (n. 23 mai 1942), filozof și eseist contemporan ce s-a remarcat prin polemicele sale.

17. Listă cu intelectuali români, italieni și francezi care au avut de suferit de pe urma participării la viața politică a timpului lor.

18. Zigu Ornea (n. 27 august 1930 – m. 14 noiembrie 2001), istoric literar cu deosebită aplicație pentru aspectele ideologice ale literaturii.

## IV

[1996]

Dragă prietene,

Cum venirea mea în România stă sub semnul incertitudinii, trimis aceste foi, numai ca să vedeți că atunci cînd vorbim nu vă povestesc despre castele în Spania cervantești, nici despre mori de vînt. Lista de cărți v-am dictat-o la telefon.

Vă mulțumesc pentru tot și mulțumesc Domnului că vă am, că nu știu care înger generos, poate numai dînt-ro toană, mi v-a dăruit.

Dragă domnule Călin, dacă aveți cîndva timp, noaptea, în august, să priviți cerul, veți găsi Carul Mare la care eu mă uit cum alții la Steaua ciobanului. Poate, privind, ne vom întîlni acolo și vă voi spune mai multe. E acesta un „joc” pe care-l făceam cu tatăl meu, pînă s-a rătăcit în lumile lui, în paradisurile sale, în pădurile pe care spiritul său tulburat le-a construit afit de repede.

Ierțați-mă pentru acest moment de confesiune și, vă rog, scuzați tot deranjul pe care vi-l fac. Adevărul este că nu am pe nimeni și că, fără indoială, cu bună știință, mi-am distrus viața. Dacă Dumnezeu m-ar iubi puțin, m-ar fi luat de mult. Dar El vrea numai să mă chinuie.

Ca întotdeauna, cu drag, sărutări de mîini doamnei, cu bine, prietene, G[elu]

N. 18 iulie 1924, în comuna Băcești, județul Vaslui. **Arhitect, regizor, scenograf, profesor universitar, publicist.** A copilărit în satul natal, începându-și studiile la Școala Primară din comuna Moinești, județul Bacău. Urmează apoi cursurile gimnaziale la Liceul „Roman-Vodă” din Roman, continuând tot aici pe cele liceale, dar finalizându-le la Liceul „Ferdinand I” din Bacău. Admis la secția Regie și teatru a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”, frecventează în paralel cursurile Institutului de Arhitectură „Ion Mincu” din Capitală, obținând licența la ambele instituții de învățământ, în 1950. Calificativul „foarte bine” acordat regiei și scenografiei piesei **Dealul vrăbilor**, de A. Simukov la examenul de licență de la I.A.T.C. a fost, de altfel, în toți anii de studii, ținta pe care a urmărit-o și a atins-o grație inteligenței native și capacității sporite la efort, în urma rezultatelor obținute la cursuri și seminare fiind numit, încă din ultimul an de facultate, atât asistent la Catedra de scenografie a Institutului de Artă Plastică „Nicolae Grigorescu” din București (1949-1952), cât și asistent-regizor la Teatrul Național „I. L. Caragiale”. În 1952 revine la I.A.T.C., de data aceasta pe post de asistent la Catedra de actorie, urcând apoi în cadrul acesteia toate treptele ierarhiei didactice: lector la Secția Regie de teatru (10 octombrie 1962-15 februarie 1967), conferențiar (idem, 15 februarie 1967-1970), profesor la Catedra de Regie teatru, film și televiziune (1971-1973), profesor definitiv la Catedra Regii, unde s-a ocupat, până la pensionare, de disciplina „Scenografia de teatru și film”. Contribuția sa la realizarea spectacolelor **Michelangele**, de Al. Chirițescu, **Femeia îndărătnică**, de W. Shakespeare, **Azilul de noapte**, de M. Gorki,

• personalități băcăuane • personalități băcăuane • personalități băcăuane •

## Traian Nițescu



**Evantaiul**, de C. Goldoni și **Trei surori**, de A. Cehov nu a trecut neobservată, conducerea Teatrului Național decizând să-l încadreze ca regizor artistic (1953-1960), de unde s-a transferat pe același post la Studioul I.A.T.C. (1960-1967). Dacă în cadrul catedrei, la secțiile Regie de teatru și Regie de film și operatorie, a predat de-a lungul anilor cursurile de *Geometrie descriptivă*, *Machetă și compoziție scenografică*, *Regie de teatru*, *Regie de film și operatori de imagine*, *Istoria stilurilor*, *Tehnica scenei și Tehnica de film*, în afara acestora a inițiat artiștii amatori, cărora le-a oferit, în urma solicitării instituțiilor sindicale și de cultură, mai multe lecții de perfecționare pentru tehnicienii de teatru, tehnica scenei, scenografie și machiaj, care au ridicat nivelul lor artistic și au diversificat paleta repertorială. În calitate de regizor și de scenograf a figurat atât pe afisul celor două instituții teatrale la care a lucrat, cât și pe cel al teatrelor Municipale, Armatei, Mic, „Nottara”, „Vasilescu”, „Bulandra” din Capitală, Teatrul Național „V. Alecsandri” din Iași și teatrele de stat din Arad, Baia Mare, Bărlad, Botoșani, Brăila, Brașov, Constanța, Craiova, Oradea, Piatra-Neamț, Satu Mare, Sfântul Gheorghe, Sibiu și Târgu-Mureș, pe scena cărora a montat sau realizat scenografia la peste 120 de spectacole din repertoriul național și cel universal. Dintre acestea, cel cu piesa **Viața nouă**, de A. Stelik a primit Premiul I pentru regie și scenografie la primul Concurs al

Tinerilor Actori (1955), cu aceeași distincție fiind răsplătit și scenografiile spectacolelor **Mutter-courage**, de B. Brecht (1962-1963), **Tragedia antică: Eschil, Sophocle, Euripide** (1962-1963) și **9 mai 1977**, iar cu Premiul al III-lea cea a piesei **Procesul Horia**, de Al. Voitin. Și dacă în țară reprezentațiile cu piesele lui I. L. Caragiale („O noapte furtuoasă”, „O scrisoare pierdută”, „D’ale carnavalului”, „Conu Leonida față cu reacțiunea”, „Momente și schițe”), Vasile Alecsandri („Chirița în provincie”, „Chirița în Iași”, „Despot-Vodă”, „Fântâna Blanduziei”, „Păpuși lumestești”), W. Shakespeare („Cum vă place”, „Macbeth”, „Othello”, „Antonio și Cleopatra”, „Femeia îndărătnică”, „A XII-a noapte”), „Nevestele vesele din Windsor”, „Richard al II-lea”, „Richard al III-lea”), G. B. Shaw („Pygmalion”, „Nu se știe niciodată”, „Discipolul diavolului”), B. Brecht („Ascensiunea lui Arturo Ui nu poate fi oprită”, „Nevasta evreică”) ș.a. au fost răsplătite cu cronici elogioase, **Năzdrăvanul Occidentului**,

**Teatrul, Scînteia tineretului și Volk und Kultur.** În sprijinul studenților și al celor interesați de teatru a publicat volumele **Machiaj, Catalogul de scenografie** (Q.P., Praga, 1971), **Tehnica scenei** (Casa Centrală a Creației Populare din R.S.R., București), **Tratat de Tehnica spectacolului**, vol. I-II (București, 1973-1974), **Album de scenografie. 1964-1971** (1971). Deși s-a manifestat îndeosebi în lumea teatrului, arhitectul nu a vrut să fie mai prejos decât regizorul și scenaristul ce s-a făcut cunoscut lumii întregi, proiectând și realizând modificarea și mecanizarea scenei Sălii „Comedia” a Teatrului Național din București, amenajarea și decorarea Studioului „I. L. Caragiale” al I.A.T.C., amenajarea și decorarea Cinematecii A.C.I.N. din Capitală, precum și proiectele Clubului A.C.I.N., Teatrului de Vară din fostul raion Tudor Vladimirescu, Teatrului „Universal 101” de la Teatrul Mic, Teatrul de Păpuși „Tândărică”, prezentat în cadrul Simpozionului Internațional de la Moscova (1959) ș.a. Membru al Fondului Plastic (1958) și al Uniunii Artiștilor Plastici (1961), a fost ales secretar al Secției de Scenografie al acesteia (1975), precum și secretar executiv al Secțiunii Române a Organizației Internaționale a Scenografilor și Arhitecților din Teatru (1970) și vicepreședinte al Organizației Internaționale a Scenografilor și Tehnicienilor din Teatru, cu sediul la Praga (din 1975). Pentru implicarea și realizările sale deosebite în domeniul artistic și pe tărâm obștesc, a fost onorat cu Medalia Muncii (1961), Meritul Sportiv (1961), Ordinul Muncii, clasa a III-a (1964), Medalia „A XX-a aniversare a Eliberării Patriei” (1964) și Ordinul Meritul Cultural, clasa a V-a (1966).  
**Cornel GALBEN**

ateneu – 55

## La ceas de sărbătoare și de grațitudine

Nu țin minte când a început prietenia cu „Ateneul”. Probabil că în tomul bibliografic pe care i l-a dedicat dna Marilena Donea la a 40-a aniversare, înainte de datele primelor mele colaborări, aș putea găsi titluri care și peste decenii și-au păstrat ecoul în memorie. Dar important este că revista, citit-scrisul ei, se suprapune, se îngemănează într-o măsură copleșitoare cu însăși viața mea. Scriitorii realizatori și scriitorii colaboratori ai „Ateneului” au fost cei dintâi cărora le-am căutat volumele în librării și biblioteci, iar lectura revistei a însemnat dintotdeauna o recardare la excelențele cărții românești ale prezentului parcurs împreună. Ca și premiile, de altfel, care m-au provocat permanent la compararea cu propriile preferințe, propriile ierarhii.

Însă legătura cu o revistă, în ipostaza de colaborator, reprezintă și o legătură cu unul sau altul dintre redactorii săi. De aceea, la acest ceas de sărbătoare și de grațitudine, simt nevoia să le mulțumesc încă o dată celor care în ani au reprezentat, reprezintă fața prietenoasă a „Ateneului”, prima aplecată asupra propunerilor

mele: Calistrat Costin, Constantin Călin, Carmen Mihalache și Ioan Dănilă. Și Ștefan Radu, firește.

În mănunchiul aprecierilor cu care mă mândresc, Premiul „Ateneului” este unul de prim rang, și pentru recunoașterea ca atare, și fiindcă mă include în elita valorizatoare a laureaților săi. Și pentru ceremonialul pe care directoarea revistei, criticul de teatru Carmen Mihalache, l-a împământinit la Bacău și care face din decernarea acestor premii anuale un spectacol aparte, de înaltă calitate artistică și sufletescă, moment de vârf în viața spirituală a orașului.

Nu pot să închei fără un cuvânt de laudă la adresa editorului, Consiliul Județean Bacău, care a avut înțelepciunea să păstreze prin furtunile nu o dată dărâmatore de valori ale vremurilor de acum și să sprijine viața acestei comori de literatură bună, de echilibru al atitudinii, de bun-gust în toate privințele – seria nouă a revistei fondate de George Bacovia și Grigore Tabacaru.

„La mulți ani!”, *Ateneu!* „La mulți ani!”, (sper) împreună!

**Doina CERNICA**



## Coloane inconfundabile

În aceste luni toride de vară, în care lumea literară s-a aprins din nou din pricina eternelor dileme dacă sunt prea multe sau prea puține revistele noastre de cultură, iată că **ATENEUL** ne oferă un răspuns cu multiple semnificații. Atinge borna 55 a existenței sale, ne întâmpină în ținuta de gală a apariției publice cu numărul 600 și ne invită ca, admirându-i coloanele (tipografice), să nu uităm că au fost ridicate pe vremea când reviste de cultură erau mult prea puține la noi și că ele încă rezistă, impunător, după repetatele seisme ale vremurilor noi când, se pare, revistele au devenit mult prea numeroase...

„La mulți ani!”, **ATENEU!** Îți dorim să-ți păstrezi la fel de trainice și de interesante coloanele tale inconfundabile!

**Constantin-Cristian BLEOTU,**  
**Oana-Georgiana ENĂCHESCU,**

realizatori emisiuni literare – Radio-România Cultural

Regretatul meu profesor de literatură română de la Liceul din Gherla, Ion-Apostol Popescu (1920-1984), istoric literar – își trecuse doctoratul la Șerban Cioculescu cu o monografie despre Ion Pop-Reteganul –, folclorist, era și poet, colaborator la multe din revistele vremii. După terminarea facultății, ajuns profesor la Blaj, am purtat o lungă corespondență, pe care am s-o public cândva. Imi trimitea cărțile sale de poezii, apărea la nou înființata editură clujeană (nu se numea încă „Dacia”) – volumele *lubiri*, *Flaut pentru o frumoasă* etc., îndemnându-mă să le recenziez. La câteva plachete de poezii îmi indica și revista spre care să îndrept aceste colaborări: „Ateneu”. Probabil că îl cunoștea pe Radu Cârnelci, primul redactor-șef al noii serii a revistei băcăuane, care a stat la conducerea revistei opt ani, între 1964 și 1972. Mă gândesc că se cunoșteau personal, pentru că stabilit ca profesor la Gherla, Ion-Apostol Popescu era „bucuros de oaspeți-scriitori”, mulți poposind în orașul de pe Someș, ca musafiri ai dascălului gherlean. Probabil că la vreuna dintre șezătorile literare sau întâlnirile cu cititorii s-au întâlnit cei doi scriitori, pentru că Ion-Apostol Popescu îmi recomandă să menționez pe recenzia trimisă „În atenția dlui Radu Cârnelci, Redactor-șef”. Și în adevăr recenzia lui a apărut, și redacția îmi trimitea și un exemplar din revista care preluase numele și tradiția unei reviste întemiatele, tot la Bacău, de Grigore Tabacaru și George Bacovia. După anul '64-'65 ai secolului trecut, când au apărut o serie de asemenea reviste în mai multe orașe din țară, cu tradiții culturale, „Ateneu” s-a impus ca una dintre publicațiile importante ale perioadei, așa cum scria Constantin Ciopraga: „Revista a produs un adevărat revirement cultural, dinamizând energiile latente, vehiculând valori artistice, stimulând dezbaterile pe tema poeziei, filozofiei, artei, științelor sociale”. Cred că revista îmi făcuse și un abonament, și îmi deveniseră familiare numele redactorilor sau ale colaboratorilor mai importanți, care au ajuns scriitori reprezentativi pentru literatura română postbelică: George Bălăită, Ovidiu Genaru, Constantin Călin, Constantin Ciopraga s.a.

După plecarea lui Radu Cârnelci de la „Ateneu”, am mai avut cel puțin două „întâlniri” semnificative cu poetul *Heraldicii iubirii*. Radu Cârnelci, ca poet, a excelat în două direcții: ca poet al iubirii și ca autor de antologii poetice – *Oracol deschis* (1971), *Un spațiu de dor* (1980), *Sonete de iubire și de moarte* (1983), *Clipa eternă* (1986) etc., iar ca autor de antologii – *Poezia pădurii*, 5 volume (Radu Cârnelci este inginer silvic, absolvent al Facultății de Silvicultură din Brașov), *Antologia poezilor de limba română din Israel* ș.a. Între tâlmăcirile variate din poezia universală, trebuie neapărat menționată traducerea integrală a creației poetice a lui Charles Baudelaire, așa cum între

Ion BUZAȘI

## Secvențele unei amintiri. Radu Cârnelci

antologiile sale excelează, ca unicat în literatura română, *Cântarea Cântărilor* a Regelui Solomon, cea mai poetică dintre cărțile Vechiului Testament. Antologia a apărut la Editura „Hasefer” în 2001, cu subtitlul *Antologia variantelor românești* (1688-2008). Sunt șaisprezece versiuni, de la prima traducere integrală a *Bibliei*, *Biblia de la București* sau *Biblia lui Șerban Cantacuzino* din 1688, până la „parafraza” lui Dinu Ianculescu din 2008. Știind probabil că predau la Facultatea de Teologie din Blaj și că mă ocup cu precădere de scriitorii blăjeni, mi-a cerut informații despre traducătorii Bibliei din „orașul luminilor ardelenelor”. Unele lucruri erau știute și de Domnia Sa, anume că la Blaj, în timp de două secole, s-au tradus cinci versiuni ale Bibliei: la 1760-1761 *Biblia lui Petru Pavel Aron*, la 1795 *Biblia lui Samuil Micu* sau *Biblia de la Blaj*, apoi *Biblia lui Timotei Cipariu*, *Biblia canonicului Victor Smigelschi*, *Biblia Episcopului Ioan Bălan*. Primele două: *Biblia lui Petru Pavel Aron* și *Biblia lui Samuil Micu* erau apărute la data când Radu Cârnelci lucra la antologia sa și ele își găsesc locul în antologie. Ultimele trei: tâlmăcirea lui Timotei Cipariu, a lui Victor Smigelschi și a Episcopului Ioan Bălan au rămas în manuscris. Dar la acea dată, un colectiv de cercetători de la Biblioteca Academiei, filiala Cluj, coordonat de Ioan Chindriș (care editase și traducerea lui Samuil Micu și Petru Pavel Aron), pregătise pentru tipar și versiunea lui Timotei Cipariu, după originalul ebraic. M-am grăbit să-i semnalez acest lucru și să-i transmit fragmente semnificative din traducerea lui Cipariu, precedate de o prezentare succintă, într-un stil arhaic bisericesc:

### „XXII. Cântecul cântecelor

*Cântecul cântecelor*, adică cel mai frumos cântec, supt numele aceluiași împărat [Solomon, n.n.], e o poezie erotică însă castă, lirică, descriptivă despre amoroarea între doi tineri duiosi, care S. părinți o au înțeles despre amoroarea între Christos și biserică sa, iar unii iudei despre cea între Dumnezeu și poporul ebreesc. Tonul poemei, dulceața și amenitatea stilului împreună cu vioșia cugetelor și a imaginilor presupun un timp pacinic și ferice cum a fost al lui Solomon, măcar că limba nu e așa corectă cum s-ar aștepta din epoca lui Solomon.

(Din *Știința Sfintei Scripturi*, Blaj, 1854, Tiparul Seminarului Diecezan)



### Cântarea Cântărilor

#### Cap. I

1 Sărute-mă de la sărutările gurei lui, că mai bune-s fățele tale decât vinul.

2 Și mirosul mirurilor tale, mai mult decât toate miroasele, mir vărsat numele tău, pentru aceea te iubiră fecioarele.

3 Trage-mă după tine, la mirosul mirurilor sale vom alerga; bagă-mă împăratul în camera lui, bucura-ne-vom și ne vom desfăta întru tine, iubi-vom fățele tale mai mult decât vinul; dereptatea lui – iubitul-te-a.

4 Neagră sum eu și frumoasă, fețele Ierusalimului, ca casele Chedarului și ca corturile lui Solomon.

5 Nu mă vedeți căci sum negrindu-mă, căci m-a ars soarele; fiii mamei mele s-au scolar aspră-mi, puseră-mă păzi-toare în vii, via mea nu am păzit.

6 Arată-mi pe care a iubit sufletul meu, unde paști oile, unde zaci în amiezii, că nu doar se prefacă ce se prive-luiește, pre cerezile amicilor tăi.

7 De nu te vei cunoaște pre tine cea frumoasă între femei, ieși-mi pe cale 'naintea turmelor și paste oile tale pre lângă locuințele păstorilor.

8 Cu călărirea mea asemănatu-te-am carălor lui Faraon, ceea ce ești amica mea.

9 Înfrumusetu-s-au genele tale ca ale tururelei, cerbicea ta ca mărgelele.

10 Asemănări (murentu) de aur, vom face ție cu prestrutire de argint.

11 Până când e împăratul întru înduplecarea lui, nardul meu a dat mirosul lui.

12 Legătura mirtului, iubitul meu în mijlocul fătelor mele va petrece.

13 Strugur de Cipru e fratele meu în via luagădi.

14 Ce ești frumoasă, amica mea, ce-s frumoși ochii tăi porumbii.

15 Ce ești bun fratele meu; și ce ești înfrumusețat; patul nostru umbros.

16 Grinzile caselor noastre de cedrii, podurile noastre de cipru.

#### Cap. II

1 Eu floarea câmpului, crinul văilor.

2 Ca crinul în mijlocul spinilor, așa e iubitul meu în mijlocul fetelor.

3 Ca mădul în lemnele selbei, așa fratele meu în mijlocul fiilor, în umbra lui am pofit și am șezut și fructul lui e dulce în gâtlejul meu.

4 Băgați-mă în casa viurului, grămădiți peste mine bucurie.

5 Întăriți-mă în mirosături, ciățiți-mă în mere, căci rânită-s de iubire eu.

6 Stanga lui sub capul meu și dreapta lui mă va cuprinde.

7 Juratu-v-am pre voi fetele Ierusalimului în puteri și în țăriile țărânei de veți scula și veți deștepta iubirea până când nu vrea ea.

8 Viersul fratelui meu iacă așa vine: sărind preste munți, sălând preste dealuri.

9 Asemenea este frățiorul meu cu căprioara sau cu puii de cerb.

10 Răspunde frățiorul meu și-mi zice: scoală, vino amica mea, frumoasă porumbiță a mea.

11 Căci iarna a trecut, ploaia se duse, se retrase.

12 Florile se iviră pre pământ, timpul plivirei au venit, viersul turturelei s-a auzit în pământul nostru.

13 Smochinul a scos celea fără de timp smochinele lui și viile înfloresc, deteră miros, scoală, vino amica mea, frumoasa mea.

14 Porumbița mea în acoperemântul pietrei, ținându-se de zidul dinainte, arată-ți fata ta și fă-mă să aud viersul tău, că dulce e viersul tău și fața ta frumoasă.

15 Prindeți-ne vulpi mici stricând vile, căci vile noastre înfloresc.

16 Frățiorul meu-mie, și eu-lui, cel ce paște în crini.

17 Până când va înceta ziua și se vor pleca umbrele, te întoarce; asemănu-te, frățiorul meu, cu căprioara sau cu puilii cerbilor preste munții înconjurăriiilor”.

\*\*\*

Cartea era deja într-o fază avansată de tipărire, așa că paginile lui Cipariu n-au mai apărut în frumoasa antologie a lui Radu Cârnelci. Le transcriu totuși aici ca un omagiu de recunoștință pentru el. La apariția cărții sale mi-a trimis un exemplar, însoțit de o dedicație cu un scris caligrafic și dantelat, asemănător cu scrisul lui Aug. Z. N. Pop.

Între cele șaisprezece versiuni ale antologiei este prezent și Radu Cârnelci cu o „parafrază modernă” a *Cântării Cântărilor*, din care se poate vedea influența acestui poem asupra poeziei sale sau influența poeziei sale asupra „interpretării” poetice a poemului ebraic:

#### Cap. I. Mirele:

„De timp aștept săruturile tale și dezmierdări aștept, minunea mea,

precum un călător pe aspră cale

visează oaza însetat, să bea. Un foc e-n mine, fără-ase-mănare,

în sânge dântuind și-n duh cercesc: sosește-mi dară, ploaie-alinătoare –

o, cântecele-păsări te zoresc!”

Prin această parafrază poetică – scria Alexandru Balaci – „poetul Radu Cârnelci a dovedit că un traducător este, în simbioză, un om de știință și un artist, fiind și analist sintetizator... Radu Cârnelci reprezintă cu strălucire activitatea traducătorului creator de artă... Să nu uităm că și poezia lui originală este un imn dedicat tot iubirii, ca acest poem nemuritor al *Cântării cântărilor*”.

În 2009, când s-au împlinit 225 de ani de la deschiderea școlilor Blajului, aniversate și la Academia Română, am ținut și eu o comunicare – *Eminescu, despre dascălii Blajului* – și m-am bucurat că l-am întâlnit printre cei prezenți și pe poetul Radu Cârnelci. Fusese probabil anunțat și pofit de prietenul său, poetul Ion Brad, unul dintre inițiatorii acestei sărbători, absolvent strălucit al acelor „fântâni ale darurilor”, cum au fost numite școlile Blajului. Am văzut în această participare a lui Radu Cârnelci și o cinstire a acelor dascăli și preoți blăjeni care s-au trudit cu tâlmăcirea imnului *Cântarea Cântărilor*, pe care l-a cuprins în antologia sa.

## Fragmentarium

**VIOLETA SAVU, ÎN ITALIANĂ.** „Un posto di vacanza“ („Un loc de vacanță“) este titlul unui poem scris de Vittorio Sereni, unul dintre poeții europeni reprezentativi de la jumătatea secolului trecut. Site-ul italian de literatură și artă, organizat de poetele Alba Gnazi și Patrizia Sardisco, împrumută titlul acestui poem. Salutăm apariția, în această revistă online, a unui grupaj de poezii semnat de colega noastră de redacție Violeta Savu. De traducere, prezentare și selecția poemelor din volumele „Franjuri“ și „Din depărtare el mă vedea frumoasă“ s-a ocupat Daniela Mărculeț.

**TRIUMF BĂCĂUAN.** Presa locală continuă să aibă rezonanțe naționale. La Gala Premiilor U.Z.P.R. (Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România), dintre cele șase categorii de concurs, două consemnează și gazetari băcăuani: la *Presa online*, Romulus-Valentin-Dan Busnea (freneticul reporter din Slănic-Moldova), alături de Mirela-Daniela Stîngă (din Constanța) și Radu Botiș (din Maramureș), iar la *Reviste*, Leonard Popa (factotumul mensuralului „Sportul băcăuan“), împreună cu Rareș Bițu (Sibiu), Miron Manega, Victor Roncea și Geo Cioclan (București). De Ziua Ziaristului Român, alți doi gazetari băcăuani: Mihai Busnea și Eugen Verma au primit distincția „Credință și loialitate“. Felicitării!

**ATENEISTUL NOSTRU.** Iunie, luna din calendarul Constantin Călin, a însemnat prezența sa în postura de „obiectiv“ jurnalistic. Dinspre Udeștiul natal, Emil Simion găsește cu dreptate că orice întâlnire cu „istoricul și criticul literar, universitarul, eseistul, editorul, fostul redactor-șef al prestigioasei reviste „Ateneu“, omul de cultură“ este un eveniment („Crai nou“, Suceava, 21 iunie 2019, p. 4). În Maramureș, Lucia Negoită publică un amplu interviu cu C. Călin, din care aflăm interesante date despre biografia „Ateneu“-lui (apărut „Într-o vreme în care în Moldova nu existau decât două reviste“; seria nouă e opera lui Radu Cârneli, „animator din specia Heliade-Rădulescu“, cel care „ne-a indus ideea de echipă, de „grupare“ – argumentată teoretic de Vlad Sorianu –, chiar dacă, literar, semnele erau de „individualism accentuat“ („Acolada“, Satu Mare, nr. 5-6, mai-iunie 2019, p. 10, 18).

**JOCUL CIFRELOR.** Constantin Zavati, profesorul și memorialistul, a împlinit 96 de ani. După cum trăiește (la masa de citit și – dal – de scris), îți vine să-i întorci cifrele din vârstă: 69. „La mulți ani!“

**BAAADUL DE VASLUI.** Trimestrialul bărlădean clădit de Grăia Novac și botezat după titlul volumului de versuri al lui Cezar Ivănescu, „La baaad“ („Cartea Românească“, 1979; „La Baaad“, în 1996, la „Eminescu“), a trecut sub aripa Consiliului Județean Vaslui, prin Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul“ (redactor, directorul instituției, Voicu-Gelu Bichinet). Numărul dublu 9-10 prezintă panoul revistelor „Plumb“ și „Academia Bărlădeană“.

**SEMNAL.** „Glasul nostru“ (publicație omonimă cu cea scoasă de V. D. Manciu în 1931, la Gura Văii, comuna Racova), revista literar-culturală a scriitorilor ucraineni din România, are, din iunie, un supliment: „Ecouri ucrainene“. Drum bun!

**ECOURI.** Numărul pe iunie al revistei noastre a reținut atenția emisiunii „Acolade“ (Radio-România Cultural) din 10 iulie. Oana-Georgiana Enăchescu a citit pentru ascultători despre proiectul Casei Memoriiale „C. D. Zeletin“ din satul Burdusaci, comuna Răchitoasa și a reproduci subiectele textelor semnate de Marius Manta (interviul cu Florin Gheorghiu), Carmen Mihalache (invitațiile la teatru), Al. Boboc (Eminescu, filozoful) și Ion Fercu.

**IN MEMORIAM.** Ioana Dinulescu, poeta craioveană, nu mai este. Gabriel Chifu adună în „Ramuri“ un cald portret (era „o persoană cu aptitudini de prieten cum puțini pot fi“, încât „parcă am vota, Doamne iartă-mă, ca astfel de om să revină printre noi“), iar Valentin Talpalaru îi remarcă în „Convorbiri literare“ spiritul luptător. Am cunoscut-o în anii '80 la Radio Craiova, unde visa ca emisiunea de dimineață să se numească „La porțile zilei“.

AI. IOANID



Ion FERCU

## șoaptele nuanțelor

# Ipostaze ale celor omenești: a trăi, a exista și a fi (5)

### Poemul metafizic al resurecției Privirii

Pentru Ștefan Afloroaei, lumea trebuie percepută ca „reprezentatie dramatică“. Poate că tocmai de aceea „cei care au cunoscut adevărul întunecat al lumii – aidoma lui Hamlet, cel care dramaturgic „reface lumea vieții“ – „s-au orientat către un gen de artă“ („*ibidem*, p. 21). În această lume „neliniștitoare și enigmatică“, „ce facem noi cu restul vieții noastre?“ Înțelegem că faptul de existență este o nesfârșită miză, că există ceva mai înfricoșător decât moartea însăși, Timpul? Realizăm că puterea utopiei este încă uriașă? Vreți să știți cum s-a tolănit plictisul în cosmologia modernă? Vă este dor de paradoxul celor desăvârșite, de sensul metafizic al frumuseții, de libertatea eterată a cuvântului?... Este posibil să avem două metafizici în aceeași conștiință? Găsim în „Fabula existențială“. Cu privire la distanța dintre a trăi și a exista și alte eseuri/ prilejuri fericite de a potența noi mirări/ răspunsuri la asemenea provocări.

Filosoful Ștefan Afloroaei ne invită, într-un univers transcognitiv, locuit de marile neliniști, în care de la somptuosul banchet al primenirii ideilor noi lipsesc nici Dumnezeu, Iisus Hristos, Dionysos, Mefisto, ghenii Dioscuri, Midas, Eros, Faust, Hades, Sf. Apostol Toma, Icar, Orcus, Moartea, Satan, Noaptea... Acest sui-generis symposium al Lumii are o savoare aparte, intrucât la el participă și emblematicile personaje care dau pilduitor seama de „distanța dintre a trăi și a exista“: Hamlet, Ofelia, Aleoșa și Ivan Karamazov, Diotima, Fumiko, Kurimoto Chikako, Inamura și Kikujii, Abenjacán, Ivan Ilici, Eguchi, Împăratul Galben, José, Nikita, Sabina, Vasili Andreici și mulți alții, evadați frumos de sub pana unor Shakespeare,

Dostoevski, Platon, Kawabata, Borges, Lev Tolstoi, Saramago, Kundera... Firește, în acest concert al armoanelor esențiale, filosofii poartă sublima povară pe orice portativ al cugetării. O hermeneutică de sărbătoare răscolește altfel sufletul acestor personaje. Studenții de la Filologie, Arte Plastice, Teatru sau Teologie și mulți dintre dascălii lor ar privi cu o admirație specială către acest spectacol al revelațiilor sensurilor, care nu este destinat doar filosofilor sau esteticienilor. Limbajul poetic (poate că nu întâmplător autorul este vădit îndrăgostit de Nietzsche...), invitația de a călători împreună în orizonturi imperiale – Filosofie, Psihologie, Estetică, Literatură, Psihanaliză, Sociologie, Istorie, Arte Plastice, Mitologie, Credință, Etică, Logică, Religie –, privirea atîntită mereu/ elevat pe beregata anchilozelor gândirii, bobămacul pe care-l resimte Cititorul care realizează că trebuie să renunțe la amiciția prejudecăților, oxigenul oboljitor al unei primeniri spirituale care te ajută să evadezi din „somnul dogmatic“ sunt doar câteva dintre virtuțile acestui volum cu reflexii indimenticabile.

Ștefan Afloroaei este un mare îndrăgostit de nevoia eternă de primenire a privirii noastre. *Mutatis mutandis*, cred că i se potrivesc de minune vorbele lui Constantin Noica (vezi Platon, „Banchetul“, Marsilio Ficino, „Asupra iubirii“, Timișoara, Editura de Vest, 1992, p. 10): „Căci dragostea înseamnă o permanentă infidelitate față de orice și de oricine, în numele fidelității față de binele durabil“. „Fabula existențială“. Cu privire la distanța dintre a trăi și a exista și alte eseuri“ este un poem metafizic al resurecției Privirii. Un poem care-ți oferă, cum ar zice Ion Buzera, „tot ce poți lua“. Dacă vrei și dacă poți lua, căci volumul are și paliere care obligă la recitiri și aruncarea colbului de pe sute de rafturi ale bibliotecilor care contează. Strategia hermeneutică a volumului are coinci-

dențe fericite și cu spiritul sugerat de Umberto Eco („Opera deschisă. Formă și indeterminare în poezia modernă“, Pitești, Editura *Paralela 45*, 2002, pp.128-129). Semioticianul italian ne sugerează să citim/ recitim poemul „Insula“, al lui Ungaretti, pentru a observa spectacolul „resurecției privirii“: „...de fiecare dată când recitesc poezia aflu ceva nou cu privire la ea; mesajul pare că proliferază la orice privire, că se deschide necontenit altor perspective“.

Scriind aceste rânduri, m-am gândit uneori și la Emil Brumaru, cel care, îndrăgostit de Dostoevski, scria: „Există plăcerea enormă de a da citate. Oare ea n-ar putea fi dusă până la limită? De exemplu, să copiezi tot *Idiotul*, să comentezi cu un singur cuvânt: fantastic, și să publici chestia asta“ (Emil Brumaru, „Cerseturul de cafea. Scrisori către Lucian Raicu“, Iași, Editura *Polirom*, 2004, p. 75). Aceeași tentație am avut-o și eu citind/ reflectând la „Fabula existențială“. Cu privire la distanța dintre a trăi și a exista și alte eseuri“, volum locuit și de aerul mereu proaspăt al Școlii ieșene de filosofie.

Înțelegerea Lumii – poate chiar și ca „reprezentatie dramatică“ –, așa cum cuceritor ne argumentează Ștefan Afloroaei, ar putea fi apropiată și mai mult prin explorarea universului altor volume ale autorului: *Ipostaze ale rațiunii negative. Scenarii istorico-simbolice* (București, Editura Științifică, 1991); *Întâmplare și destin* (Iași, Editura „Institutul European“, 1993); *Lumea ca reprezentare a celuilalt* (Iași, Editura „Institutul European“, 1994); *Cum este posibilă filosofia în estul Europei* (Iași, Editura *Polirom*, 1997); *Locul metafizic al străinului* (în colaborare) (Iași, Editura Fundației Axis, 2003); *Metafizica noastră de toate zilele* (București, Editura *Humanitas*, 2008); *Privind altfel lumea celor absurde* (București, Editura *Humanitas*, 2013).

## 126 de ani de bibliotecă publică în Bacău

Pentru a marca împlinirea a 126 de ani de înființare, Biblioteca Județeană „Costache Sturdza“ din Bacău a organizat mai multe evenimente cultural-artistice grupate sub titlul „Zilele Bibliotecii“, în perioada 27-28 iunie 2019.

Deschiderea oficială a manifestărilor a avut loc în Sala multimedia a Bibliotecii, cu comunicarea „126 de ani de bibliotecă publică“, susținută de profesorul Adrian Jicu, urmată de vernisajul expoziției picturii lui Ioan Măric, despre care a vorbit, cu aplomb, colegul Radu Ciobanu. De la ora 11.00, la Secția pentru copii, sub genericul „Sertarul cu povești“, au avut loc lansarea cărții „Poveste de sertar“, de Mădălina Rotaru (despre care a vorbit bibliotecara Virginia Stelea) și inaugurarea ludotecii „Coțul poveștilor“. Seara, la „Valhalla“, în prezența unui public numeros, s-a desfășurat evenimentul „Cărți în dialog“, invitați fiind scriitorul Ovidiu Genaru și criticul literar Paul Cernat. Tema a fost volumul *La opt, gaura cheii și alte patimi*, de Ovidiu Genaru, care a primit recent Premiul pentru Poezie al Uniunii Scriitorilor din România, pentru anul 2018. A urmat un concert susținut de Alexandra Ușurelu, una dintre cele mai frumoase voci din show-bizz.

A doua zi, la ora 10.00, la Secția pentru copii, a avut loc activitatea „126 de ani. 126 de cărți. 126 de copii“. De la ora 11.00, la sediul central al instituției, s-a desfășurat manifestarea „Arc peste timp“, în cadrul căreia, în prezența unui public format din actuali și foști bibliotecari, au fost evocate amintiri din bibliotecă și a fost lansată *Monografia Liceului „Principele Ferdinand“*, de Lascăr Veniamin, apărută la Editura Bibliotecii „C. Sturdza“, în colecția „Genius loci“. La ora 18.00, a avut loc Gala Bibliotecii, la Teatrul Municipal „Bacovia“, care a început cu un recital al sopranei Gabriela Iștoc, urmat de un dialog între scriitoarele Gabriela Adameșteanu și Bianca Burta-Cernat, despre romanul *Fontana di Trevi* („Polirom“, 2018, Premiul pentru Proză al U.S.R.).

Zilele Bibliotecii au fost realizate cu sprijin financiar al Consiliului Județean, în parteneriat cu alte instituții de cultură: Biblioteca Națională a României, editurile „Junimea“, „Polirom“ și „Casa de pariuri literare“, Teatrul Municipal „Bacovia“, Centrul de Cultură „George Apostu“, Filarmonica „Mihail Jora“, Arhivele Naționale. Serviciul Județean Bacău, Colegiul Național „Ferdinand I“ Bacău ș.a.

Liliana ORBOIU

## cartea străină

Ionel SAVITESCU

## Viața Mariei Antoaneta

*Maria Antoaneta este o figură istorică și romanescă de-a dreptul ieșită din comun, un personaj ce provoacă încă, la două secole după moartea sa, aproape tot atâtea pasiune pe cât trezea în timpul vieții sale... Rar există personaj istoric atât de criticat în timpul vieții și atât de idealizat după moarte, cum a fost Maria Antoaneta; astfel încât putem afirma astăzi că dimensiunea sa „ideală” acoperă, maschează și întunecă realitatea sa istorică.*

Raphaël Dargent



cuplu și, poate, respect, dar nu există iubire. Dacă fac copii, o fac din datorie, nu din plăcere; ca pe o sarcină de îndeplinit (p. 61). Curând, poporul constată că regalul este condus de austriacă, Maria Antoaneta comite imprudenta de a-și critica și desconsidera soțul, expresia *bietul om* este cunoscută de locuitorii Parisului, iar popularitatea Mariei Antoaneta, în continuă scădere. Pamfletele la adresa Mariei Antoaneta încep să circule în Paris. Conte de Artois (viitorul Carol al X-lea) frate al regelui mare petrecăreț și libertin, capricios și superficial în tot ce face (p.88), o atrage pe regină într-o viață de continuă petrecere, din care va ieși cu reputația știrbită, spre dezamăgirea Mariei Tereza: *Conversația nu este una elevată. Doamna Campan rezumă situația astfel: „Melodia nouă, pânseul zilei, micile anecdote scandaloase formează singurele subiecte de discuții ale cercului intim al reginei. Spiritul fin este interzis”* (p. 99). Decadența orală a aristocrației franceze este criticată sever de Laclous în *Legăturile primejdioase* (1783). În această atmosferă de decădere se produce decesul lui Ludovic al XV-lea (10 mai 1774), bolnav de varolă: „Ludovic-August și Maria Antoaneta sunt împietriți. Sunt în genunchi și plâng. «Doamne, ai grijă de noi, suntem prea tineri pentru a guverna», rostește regina” (p. 129). Curând, instabilitatea politică și financiară a Franței iese la iveală. Cheltuielile nesăbuite, exorbitante ale Mariei Antoaneta, acceptate cu prea mare ușurință de Ludovic al XVI-lea, amestecul reginei în treburile regalului vor duce la inter-

venția lui Iosif al II-lea, din păcate fără urmări pozitive. Maria Antoaneta devine o intrigantă și o profitoare de slăbiciunea regelui, care-i satisface orice dorință, regina fiind numită *Doamna Deficit*. Cheltuia continuu pe bijuterii (*Afacerea Colierul*), cercei, brățări etc., contribuind la golirea vistieriei: *cheltuitoare și capricioasă, ruinează statul și asasinează poporul. Este o lipitoare, o Messalină, un monstru de femeie, incarnarea răului* (p. 170). Conform unei tradiții orale, Mariei Antoaneta îi este adus la cunoștință faptul că poporul suferă de lipsa pâinii, la care regina răspunde: *Să mănânce cozonac!* Din păcate, această replică a reginei nu am întâlnit-o în cartea lui Raphaël Dargent, încât mă întreb dacă este adevărată sau nu. În schimb, Ludovic al XVI-lea se refugiază în atelierele de fierărie și dulgherie, în bibliotecă, pentru a scăpa de depresie și de responsabilitățile regalului, care sunt preluate de Maria Antoaneta și miniștri. Situația s-a agravat, poporul se revoltă și îi cere regelui să accepte *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*. Se comit atrocități. Familia regală este închisă la *Tuileries*, regele este tot mai apatic și lipsit de voință, Mirabeau încearcă, fără succes, să salveze monarhia, iar fuga regelui și a reginei se soldează cu un eșec, în parte datorat regelui. Maria Antoaneta este amenințată cu eșafodul, familia regală este insultată de locuitorii Parisului, în sfârșit, regina comentează Libertatea câștigată prin Revoluție și refuză să poarte *boneta roșie*, simbolul libertății, iar Joseph de Maistre precizează: *Boneta roșie, atingând fruntea regală, a făcut să dispară urmele uleiului sfânt, farmecul s-a rupt* (p. 260). Amenințările la adresa familiei regale sporesc. De la *Tuileries*, regele și regina sunt transferați la închisoarea Temple, ridicată de templieri în timpul lui Ludovic cel Sfânt. Pe parcursul traseului lui Ludovic al XVI-lea i se arată statuia ecvestră a regelui Soare răsturnată la pământ: *lată, Sire, cum tratează poporul regii* (p. 284). Se fac noi arestări, urmate de execuții; bunăoară, prințesa de Lamballe, cu un sfârșit îngrozitor (pp. 295-296). La vederea

resturilor din trupul prințesei, regina scoate un strigăt și leșină. Monarhia este abolită în favoarea republicii. Condițiile de detenție ale familiei regale sunt înăsprite, membrii familiei sunt separați, iar regele Ludovic al XVI-lea este amenințat cu moartea de către iacobini, de foburgurile Parisului, *nu Parisul sau Franța, pentru că poporul francez era departe, în ansamblu, de a dori moartea suveranului* (p. 311). Teroarea franceză era condusă de un grup minoritar în frunte cu Marat, Saint-Just, Danton și Robespierre. La 18 ianuarie 1793 se votează moartea regelui, căruia i se comunică verdictul pe 20 ianuarie 1793, execuția fiind stabilită pentru a doua zi. Îi sunt refuzate trei zile de pregătire. Înainte de execuție, Ludovic al XVI-lea se adresează mulțimii: *Mor nevinovat de toate crimele care mi se impută. Îi iert pe autorii morții mele și îl rog pe Dumnezeu ca sângele pe care îl veți vărsa să nu cadă niciodată asupra Franței* (p. 316). Mutată la închisoarea Conciergerie, Maria Antoaneta este încarcerată într-o celulă întunecoasă, lipsită de un minim confort; paza îi este suplimentată: *e o gaură de șobolan unde zace de acum încolo; moralul ei e la pământ, a ajuns în cea mai mare miserie, printre hoți și criminali, scursurile umanității* (p. 333). Procesul Mariei Antoaneta a fost unul public, iar decizia finală urma să fie luată de 12 jurați, de condiție modestă (nu abia știau carte): *Acest proces, o repetăm, nu este un proces adevărat; este un proces politic, ale cărui concluzii sunt stabilite dinainte* (p. 338). Deși a beneficiat de doi avocați din oficiu, aceștia nu au avut timp să studieze dosarul, iar sentința este de condamnare la moarte și executată în ziua încheierii procesului: 16 octombrie 1793, ora 12,15. Trupul și capul Mariei Antoaneta sunt duse cu o roabă la Cimitirul „Madelaine”. Sumbrou a fost și sfârșitul juraților și al martorilor: cei mai mulți au fost ghilotinați, alții deportați în colonii; puțini au scăpat și s-au ascuns. Finalul cărții surprinde prin analiza întreprinsă de Raphaël Dargent: Ce s-a întâmplat în 1789 a fost revoluție sau lovitură de stat? A fost Maria Antoaneta vinovată de prăbușirea economică a Franței sau la aceasta a contribuit și Războiul din America? Regina nu trebuie judecată după criteriile și exigențele noastre actuale, încât finalul e deschis oricărei interpretări: Maria Antoaneta este vinovată sau inocentă?

\* Raphaël Dargent, *Maria Antoaneta. Procesul reginei*; traducere din limba franceză de Ramona-Eliza Dumitrescu, prefață de Florin Turcanu, București, Editura „Corint”, 2018, 378 p.

Deși despre Maria Antoaneta, fiica Mariei Tereza și soția lui Ludovic al XVI-lea, s-au scris nenumărate cărți – amintim, în treacăt, că printre biografii ei se numără Stefan Zweig și André Castelot, autor și al unei impunătoare biografii despre Napoleon –, regina Franței, care împreună cu soțul ei a fost ghilotinată (la date diferite, în 1793) suscită și astăzi interesul istoricilor francezi. În această situație se află și tomul lui Raphaël Dargent (n. 1970) – autor de monografii istorice: Catherine de Médicis, Napoleon III, Anna de Austria etc. –, consacrat Mariei Antoaneta. Cartea este segmentată în trei părți: *ACUZAREA. O regină tot mai nepopulară (1770-1788)*, *ARESTAREA. Întâmplări fatale (1788-1792)*, *CONDAMNAREA. Un sfârșit cumplit (1792-1793)*, urmate de Epilog și de o bibliografie selectivă, ce urmărește viața Mariei Antoaneta de la sosirea în Franța (1770), până la sfârșitul-i tragic pe eșafod. La începutul cărții este reprodusă o listă consistentă de personaje ale epocii care au pendulat în jurul Mariei Antoaneta. Politica europeană a veacului al XVIII-lea era complicată: se înfăptuiau și se desfășeau alianțe, rivalitățile existau între cele trei imperii: habsburgic, țarist și otoman. În 1772 are loc prima împărțire a Poloniei între Prusia, Austria și Rusia. Franța și Austria, deși aflate în dușmănie seculară, devin aliate în 1756, alianță întărită prin căsătoria Mariei Antoaneta cu Delfinul Franței, căsătoria bazată pe interese dinastice și politice. În 1770, când Maria Antoaneta sosește în Franța pentru a deveni soția Delfinului (Ludovic-August, viitorul Ludovic al XVI-lea, nepot al regelui Ludovic al XV-lea), era o tânără de vreo 15 ani, al 15-lea copil al Mariei Tereza, cu o înfățișare plăcută, semeată. Din păcate, educația era incompletă: nu vorbea bine franceza și nu era o pasionată cititoare. Era superficială și ușuratică. Lubea mai mult distracțiile, jocul de cărți, cursele de cai, balurile și petrecerile, iar ambasadorul austriac, Mercy, îl caracterizează astfel pe viitorul Ludovic XVI: *Natura pare a-i fi refuzat toate darurile domnului Delfin. Prin postura și prin cuvintele sale, acest print nu anunță decât un spirit foarte limitat, multă stângăcie... și niciun pic de sensibilitate* (p. 43). La 21 aprilie 1770, cortegiul Mariei Antoaneta format din 57 de trăsuri, condus de contele Starhemberg, părăsește Viena și după etape de drum de șase sau nouă ore zilnic, ajunge la Strasbourg pe 7 mai 1770, unde Maria Antoaneta este întâmpinată de oficialitățile franceze. În sfârșit, pe 14 mai cortegiul ajunge aproape de pădurea Compiegne, unde așteptau Ludovic al XV-lea, fiicele sale și viitorul soț, care pare că se *plictisește* (p. 48). Întâlnirea este memorabilă prin banalitate: Delfinul este neîndemă-

Alda Merini (1931-2009)

# „Nu încercați să prindeți poeții, pentru că vă vor scăpa printre degete“



Alda Merini, una dintre marile doamne ale literaturii italiene, s-a născut în 21 martie 1931, la Milano.

Poeziile sale încep să circule și să se facă remarcate în lumea literară a vremii de pe când poeta nu împlinise încă șaisprezece ani, de către scriitorii precum Giorgio Manganelli, Salvatore Quasimodo, Pier Paolo Pasolini. Primul volum de versuri al Aldei Merini a fost publicat în anul 1953, sub titlul „Prezența lui Orfeu” (*La Presenza di Orfeo*), și a fost primit cu entuziasm de critică. A doua colecție de versuri, „Frica de Dumnezeu” (*Paura di Dio*, 1955), urmată de volumul „Nuntă romană” (*Nozze romane*, 1955) și de ciclul de versuri „Tu ești Petru” (*Tu sei Pietro*, 1962) vor fi separate de restul creației autoarei printr-o perioadă lungă de reclusiune (1964 - 1972) în clinica de psihiatrie Paolo Pini.

Începând cu anul 1979, Alda Merini își reia activitatea scriitoricească, publicând în 1984 volumul ei capodoperă „Pământul Sfânt” (*La Terra Santa*), pentru care va primi Premiul Montale (1993). Operele care au urmat au purtat aceeași pecete a poeziei adevărate și valoroase: „Foi albe” (*Fogli bianchi*, 1987), „Gol de iubire” (*Vuoto d'amore*, 1991), „Balade neplătite” (*Ballate non pagate*, 1995), „Măreată e noaptea” (*Superba e la notte*, 2000).

Alda Merini nu este doar o poetă de excepție; ea s-a dovedit a fi o prozatoare interesantă în volumul „Celălalt adevăr. Jurnalul unei diferite” (*L'altra verita. Diario di una diversa*, 1986), dar și o excelentă maestră a aforismelor, în volumul „Aforisme și Magie” (*Aforisme e Magie*, 1999).

Traducere și prezentare de  
**Sânziana MUREȘEANU**

M-au obligat să mănânc  
placenta  
propriilor mele cărți.

\*

Orice iubire este  
pentru mine  
un viol.

\*

Sunt femeia cea mai castă  
din literatura italiană.

\*

Florile ce-mi cresc din bronșită  
sunt țigările mele.

\*

Sunt plină de minciuni,  
dar Dumnezeu  
mă constrânge  
să spun adevărul.

\*

Toate umbrele  
au prăpastia lor.

\*

Casa poeziei  
nu va avea niciodată uși.

\*

Pistolul pe care  
mi l-am lipit de tâmplă  
se numește Poezie.

Nimeni  
nu mă piaptănă mai bine  
decât vântul.

\*

Muzica te ajută să respiri.

\*

Cameleonul cunoaște  
doar prețul propriei plăceri.

\*

Mănânc doar  
spre a-mi hrăni durerea.

\*

Nu am mai primit vești despre mine  
de atâta timp.



Cerul  
este dimensiunea eliberată  
a destinului nostru.

\*

Petrec zile întregi  
Gândindu-mă ce este îndoiala.

\*

Răul  
nu are  
vegetație.

\*

Eu sunt proprietatea  
lui Dumnezeu.

\*

Mă machiez doar  
când aștept moartea.

\*

Alda Merini  
a obosit să repete  
că e ne bună.

\*

Când poetul plânge  
începe sfârșitul lumii.

\*

Avem fii ce ne curg  
prin sânge  
și pe care nu-i vom naște  
niciodată.

\*

Dacă o mână e ușoară  
nu înseamnă  
că e străină delictului.

Voi fi mereu în căutarea  
asasinului meu.

\*

Adevărata măsură  
a omului  
este pacea.

\*

Mi-e foame  
doar de tăcere.

\*

Sunt o mică  
albină furioasă.

\*

Dacă Dumnezeu mă iartă,  
o face întotdeauna  
pentru că nu are probe suficiente.

\*

Umorul negru  
s-a născut în sala de operație.

\*

Nimeni  
nu a înțeles misterul,  
fiindcă misterul  
nu a existat niciodată.

\*

Moartea e o graniță perfectă.

\*

Timpu  
locuiește  
în oasele noastre.

\*

Nimeni nu poate ști  
ce este  
între mine și Dumnezeu.

(Din volumul „Aforisme e Magie”,  
Milano, Editura Rizzoli, 1999)